

รายงานการวิจัย

การพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง
ของพระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร
Sufficiency Economy Philosophy Propagation process
Development of Buddhist Monks in Phetchaburi Prachuap
Khiri Khan Samut Songkhram and Samut Sakhon provinces.

พระครูวัชรสุวรรณาทร
นางศิริเพ็ญ สุดแสนสง่า
นายอนุชา พลทะกุล
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยและนวัตกรรมจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

พ.ศ.2565

Research Report

Sufficiency Economy Philosophy Propagation process
Development of Buddhist Monks in Phetchaburi Prachuap
Khiri Khan Samut Songkhram and Samut Sakhon provinces.

Phrakru Watcharasuwannathorn, Phd. (Lookchoop Gate-
khaiew)

Siripen Sudsaensanga

Mr. Anucha Balakula

Mahachulalongkornrajawitayalai University

Research Project Funded by National Research
Council of Thailand

2022

สารบัญ

กิตติกรรมประกาศ.....	ก
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฌ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	4
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	4
1.4 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย.....	6
1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	7
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	8
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
2.1 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง.....	9
2.2 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่แนวพระราชดำริของพระสงฆ์.....	17
2.3 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน.....	21
2.4 บริบทของจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร.....	38
2.5 ตัวอย่างที่เป็นต้นแบบจังหวัดละ 1 วัด.....	42
2.6 บทบาทหน่วยงานและพระสงฆ์.....	47
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	53
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	56
3.1 รูปแบบการวิจัย.....	56
3.2 พื้นที่การวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	57
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	60
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	60
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	61
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	62
4.1 ผลการประเมินและวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาสภาพปัญหา อุปสรรค การพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์.....	65
4.2 ผลการวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจ พอเพียงของพระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และ สมุทรสาคร.....	67

4.3 ผลการสนทนากลุ่มเพื่อนำเสนอกระบวนการพัฒนาที่ได้จากการวิเคราะห์การ เผยแพร่นโยบายราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร.....	67
4.4 วัดที่ประสบความสำเร็จ.....	72
4.5 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย.....	77
บทที่ 5 สรุปและอภิปรายผล.....	77
5.1 สรุปผล.....	77
5.2 อภิปรายผล.....	79
5.3 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย.....	82
บรรณานุกรม.....	83
ภาคผนวก.....	86
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์.....	86
ภาคผนวก ข ภาพและเทปบันทึกการสนทนากลุ่มกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย	91
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์.....	98
ประวัติคณะผู้วิจัย.....	108

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1.	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	7
2.	สรุปปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	12
3.	รูปแผนที่จังหวัดเพชรบุรี.....	38
4.	รูปแผนที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์.....	40
5.	รูปแผนที่จังหวัดสมุทรสงคราม.....	42
6.	รูปแผนที่จังหวัดสมุทรสาคร.....	44

กิตติกรรมประกาศ

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ 2563

การวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณาของสำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตรที่
กรุณาให้ทุนวิจัยและให้คำปรึกษาและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะที่เป็น
ประโยชน์จนกระทั่งงานวิจัยไปด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ เจ้าหน้าที่สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช) ทุกท่านที่ให้บริการอำนวยความสะดวก
สะดวกให้ผู้วิจัย ตลอดถึงท่านผู้ทรงคุณวุฒิ ที่กรุณาให้คำปรึกษาและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ
จนงานวิจัยเล่มนี้ประสบความสำเร็จด้วยดี

ขอโน้มจิตอุทิศผลงานวิจัยเล่มนี้เป็นวิทยาทาน แด่โยมบิดามารดา ผู้มอบอัฐภาพร่างกาย
ครูอุปัชฌาย์อาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและวิชาการทั่วไป และหาก
มีสิ่งที่ขาดตกบกพร่องหรือผิดพลาดประการใด ผู้ศึกษาขออภัย ณ โอกาสนี้

พระครูวัชรสุวรรณาท, ดร. และคณะ

26 สิงหาคม 2565

บทสรุปผู้บริหาร

โครงการ (ไทย) การพัฒนากระบวนการเผยแผร์แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง
ของพระสงฆ์ ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม
และสมุทรสาคร
(อังกฤษ) Sufficiency Economy Philosophy Propagation process
Development of Buddhist Monks in Phetchaburi Prachuap
Khiri Khan Samut Songkhram and Samut Sakhon provinces.

คณะผู้วิจัย

หัวหน้าโครงการ พระครูวัชรสุวรรณนาค เลขที่บัตรประชาชน 3780100570800 วิทยาลัย
สงฆ์ วัดพระรูป จังหวัดเพชรบุรี เลขที่ 65 หมู่ 6 ตำบลช่องสะแก อำเภอเมืองเพชรบุรี
จังหวัดเพชรบุรี 76000 โทรศัพท์มือถือ 089-239-9973 E-mail : tuptimthai@outlook.com

ผู้ร่วมงานวิจัย

1. นางศิริเพ็ญ สุดแสนสง่า เลขที่บัตรประชาชน 3700100460532 อาจารย์ประจำหลักสูตร
รัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์วัดพระรูป จังหวัดเพชรบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่อยู่วัดพระ
รูป ตำบลช่องสะแก อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี 76000 โทรศัพท์มือถือ 081-5263599 E-mail :
Siripen5335@hotmail.com

2. นายอนุชา พลกุล เลขที่บัตรประชาชน 1341100092078 อาจารย์ประจำหลักสูตร
รัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์วัดพระรูป จังหวัดเพชรบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่อยู่
196 ถนนดำเนินเกษม ตำบลคลองกระแซง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี 76000 โทรศัพท์มือถือ 099-
969-9374

งบประมาณและระยะเวลาดำเนินการ

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยประจำปี 2563 จำนวน 340,000 บาท

ระยะเวลาทำการวิจัย 18 เดือน เริ่มทำการวิจัยเมื่อ 17 กันยายน 2563 – 16 มีนาคม 2565

สรุปโครงการวิจัย

ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย

“เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติถึงประชาชนทุกระดับ
ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไป
ในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ทันต่อโลกในยุคของโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง
หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมไปถึงความจำเป็นที่ต้องมีระบบคุ้มกันที่ดีในตัว
พอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลง ทั้งในภายนอกและภายในทั้งนี้จะต้อง
อาศัยความรู้ ความรอบรอบและความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการ

วางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน ในขณะที่เดียวกันก็ต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีจิตสำนึกในคุณธรรมและความซื่อสัตย์สุจริตและรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการยอมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ในทางด้านวัตถุสังคมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี”

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อประเมินและวิเคราะห์ สภาพปัญหา อุปสรรคการพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์
2. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร
3. เพื่อนำเสนอกระบวนการพัฒนาที่ได้จากการวิเคราะห์การเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร

ระเบียบวิธีวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยเน้นศึกษาการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) (ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาครจากเอกสารทางวิชาการ หนังสือ บทความ วารสาร สื่อสิ่งพิมพ์ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ ที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย

โดยส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า แนวคิดพระสงฆ์ที่มีต่อประชาชนในชุมชนของข้าพเจ้าหรืออาจจะเป็นทุกชุมชนก็ได้ พระสงฆ์เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนอยู่แล้วก็ไม่แปลกใจที่พระสงฆ์ย่อมมีแนวคิดที่จะพัฒนา ชุมชนสร้างความสุขสงบให้เกิดขึ้นกับชุมชนในทุก ๆ ด้านอยู่แล้ว จะด้วยวิธีการหรือแนวทางใดที่ พระสงฆ์สามารถทำได้ย่อมเป็นที่แน่ใจว่าจะดำเนินการอย่างแน่นอน¹

ดังนั้น การจัดทำแผนการพัฒนาการส่งเสริมอาชีพ เพื่อกำหนดกรอบทิศทางส่งเสริมอาชีพอย่างเป็นระบบ ทั้งในระดับครัวเรือน ระดับชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกี่ยวข้องในระดับต่าง ๆ อาจใช้กระบวนการประชาคมในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอส่งเสริมและสนับสนุน การรวมกลุ่มอาชีพ² เพื่อสร้างความเข้มแข็งของการประกอบอาชีพและสร้างพลังของการบริหารจัดการการพัฒนาอาชีพในท้องถิ่น ตลอดจนการแลกเปลี่ยนความรู้ ความสามารถ

¹สัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดท่าไม้, อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร, วันที่ 12 พฤศจิกายน 2564.

²สัมภาษณ์พระเทพสาครมุนี, เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสาคร, เจ้าอาวาสวัดเจษฎาราม, จังหวัดสมุทรสาคร, อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร, วันที่ 12 พฤศจิกายน 2564.

ประสบการณ์การแก้ปัญหา ด้านอาชีพในท้องถิ่น โดยส่งเสริมให้มีหรือให้เกิดผู้นำชุมชนเชื่อมโยง เครือข่ายอาชีพและกระตุ้นให้เกิดความสามัคคีในชุมชน³

ทั้งนี้ เพื่อให้พระสงฆ์มีบทบาทในการช่วยแก้ปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นด้วยการเพิ่มสติปัญญา ของพระสงฆ์ให้มากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาภายในของพระสงฆ์ปัญหาสังคมภายนอกที่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม⁴ ส่วนใหญ่เป็นไปในทางเสื่อมลง ประชาชน เป็นหนี้สินและใช้หนี้ไม่มีวันจบสิ้น ครอบครัว ชุมชนและวัฒนธรรมแตกสลาย สุขภาพจิต เสื่อมโทรมมากขึ้น จิตใจที่เคยเป็นไทยกลับเป็นทาสของระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่อย่างสลับไม่หลุด ทั้งหมดนี้ต้องแก้โดยการเพิ่มความสามารถทางธรรมและปัญญาให้มากขึ้นเท่านั้น

สรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาการพัฒนาระบบการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ พบว่า การพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางชุมชนนั้น สิ่งจำเป็นที่วัดแต่ละแห่งจะต้องพัฒนาในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของชุมชนนั้น ๆ พระสงฆ์ซึ่งถือว่าเป็นผู้นำที่มีบทบาทมากในอดีต หรือแม้กระทั่งในปัจจุบันด้วยเหตุนี้เอง แนวทางในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนจึงมีความจำเป็นอย่าง เร่งด่วนสำหรับสังคมในปัจจุบันดังนั้นเจ้าอาวาสและผู้นำชุมชนจะต้องมีคุณสมบัติหรือภาวะที่เหมาะสมกับความเป็นผู้นำเสียก่อน และต้องกำหนดรู้แนวทางในการบริหารและการจัดการพัฒนาวัดควบคู่กับ ชุมชน รวมทั้งจะต้องกำหนดรู้ปัญหาในการบริหารจัดการวัดและชุมชน จึงจะทำให้วัดกับชุมชนนั้นมี ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นที่พึ่งพิงอาศัยของชาวชุมชนนั้น ๆ ได้การขับเคลื่อนแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้พระสงฆ์ดำเนินการพัฒนาวัดให้สามารถเป็นศูนย์กลางชุมชน จึงขอวิเคราะห์โดยย่อตามขั้นตอน ดังนี้

1. ส่งเสริมให้ความรู้ทำความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้พระสงฆ์
2. การศึกษาและสร้างรูปแบบการพัฒนาวัดเพื่อให้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ และเข้าใจเศรษฐกิจ พอเพียงแก่พระสงฆ์ในแต่ละจังหวัด
3. คณะสงฆ์มีหน่วยงานที่ร่วมมือกับองค์กรต่างๆ เพื่อช่วยเหลือในการขับเคลื่อนปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละภาคของประเทศไทย
4. ร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วเพื่ออบรมให้ความรู้พระสงฆ์ให้เป็นพระวิทยากร วางรูปแบบการทำงานร่วมกันให้เป็นระบบโดยให้ความรู้พระสงฆ์และประชาชนในท้องถิ่น โดยยึดหลัก เข้าข่าย เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา สร้างความรู้รัก สามัคคีให้เกิดขึ้นในสังคม ลักษณะของวัดควรเป็นสถานที่สงบ เป็นป่าหรือสวนที่จะให้ความรื่นรมย์ใจ มีการจัดสัดส่วน

³สัมภาษณ์วัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี, อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี, วันที่ 4 พฤศจิกายน 2564.

⁴สัมภาษณ์พระสมุทรวชิโรโสภณ, เจ้าอาวาสวัดเพชรสมุทรวรวิหาร, จังหวัดสมุทรสงคราม, วันที่ 8 พฤศจิกายน 2564.

ภายในวัดได้เหมาะสมและลงตัวเอื้ออำนวยต่อการใช้ประโยชน์ ส่วนกิจกรรมของวัดที่พึงประสงค์พบว่า กิจกรรมของวัดภายในสังคมสงฆ์ต้องเป็นกิจกรรมที่เป็นไปตามมติและอุดมการณ์ของสงฆ์ทำสังฆกรรมต่าง ๆ ให้ถูกต้องตามพระวินัย แสดงออกมาจากจิตใจตามที่พระพุทธองค์ได้วางไว้ส่วนกิจกรรมของวัดที่สัมพันธ์กับชาวบ้านหรือชุมชน เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชาวบ้านและชุมชน สงเคราะห์อนุเคราะห์ ชาวบ้านและชุมชนด้วยน้ำใจอันงาม โดยเฉพาะการสงเคราะห์ด้วยการเผยแพร่ธรรมะ ความสอดคล้องกับหลักพระธรรมวินัยและพระสงฆ์ควรเรียนรู้และวิจัยสังคม โดยการแสวงหาความรู้ในวิชาการทางโลก สร้างความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมและชุมชน ปลูกจิตสำนึกและสอนศีลธรรมแก่ประชาชนทุกระดับทั้งในวัดและนอกวัด ให้คำปรึกษาในปัญหาชีวิตต่าง ๆ แก่ประชาชน ให้การศึกษาในวิชาการต่างตามความต้องการของคนในชุมชน อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สงเคราะห์คนด้วยโอกาสในชุมชน ประสานงานกับคนระดับต่าง ๆ ส่งเสริมและพัฒนาภูมิปัญญา ชาวบ้านอันเป็นบทบาทที่สำคัญในการผลักดันแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงให้ยั่งยืนในสังคมไทย ตลอดไป

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรจัดอบรม สัมมนาเชิงปฏิบัติการ” ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อให้พระสงฆ์ได้เข้าใจ และสามารถเผยแพร่ได้ถูกต้องและสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
2. ควรมีการศึกษาติดตามการดำเนินการโครงการของพระสงฆ์ที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งศึกษาดูงานของพระสงฆ์ที่สนใจการจัดกิจกรรมด้านการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง
3. ควรศึกษาปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นแนวทางในการให้การศึกษาและฝึกอบรมพระสงฆ์ได้ครบคลุมและตรงประเด็นมากขึ้น
4. ปัญหาที่สำคัญของพระสงฆ์คือ พระสงฆ์ส่วนใหญ่มาจากพื้นฐานครอบครัวที่ยากจน ทำให้ไม่ได้รับการศึกษาเท่าที่ควร ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนต่าง ๆ จึงสมควรให้ ความช่วยเหลือในการส่งเสริมและพัฒนาความรู้ความสามารถของพระสงฆ์อย่างจริงจังและต่อเนื่อง
- 5.การเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์อาจจะยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ เช่น
 - 5.1 พระสงฆ์ขาดความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน และขาดการดำเนินการอย่างจริงจัง หรือท้อแท้หมดกำลังใจเมื่อไม่ได้รับการตอบสนองที่ดี
 - 5.2 ไม่มีการกำหนดเป็นนโยบายในการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ที่ชัดเจน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงลึกในแต่ละเรื่อง เช่น ศึกษาคุณลักษณะหรือคุณสมบัติ
ความเป็นผู้นำชุมชนของพระสงฆ์กับการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน หรือ ปัญหาที่ช่วยส่งเสริม
ด้านการบริหาร จัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน

2. ควรศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับแนวปรัชญา
ของเศรษฐกิจพอเพียง

ชื่องานวิจัย:	การพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร
ชื่อผู้วิจัย:	พระครูวัชรสุวรรณาทธ, ดร. (ลูกชุบ เกตุเขียว) นางศิริเพ็ญ สุกแสนสง่า นายอนุชา พละกุล
ส่วนงาน:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีงบประมาณ:	2563
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช)

บทคัดย่อ

ผลการวิจัยพบว่า

๑) สภาพปัญหา อุปสรรคการพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ พบว่า การเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมเป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ประชาชนมีความอ่อนไหวต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จึงควรมีกระบวนการแบบ “ธรรมาธิปไตย” กล่าวคือเป็นการบริหารที่ทุกคนมีส่วนร่วมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันในลักษณะของการปรึกษาหารือ

๒) วิเคราะห์กระบวนการพัฒนาการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร พบว่า แนวทางในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนจึงมีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนสำหรับสังคมในปัจจุบัน ดังนั้นเจ้าอาวาสและผู้นำชุมชนจะต้องมีคุณสมบัติหรือภาวะที่เหมาะสมกับความเป็นผู้นำเสียก่อน และต้องกำหนดรู้แนวทางในการบริหารและการจัดการพัฒนาวัดควบคู่กับชุมชน

๓) นำเสนอกระบวนการพัฒนาที่ได้จากการวิเคราะห์การเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร พบว่า จากการศึกษาแนวคิดการพัฒนาวัดเพื่อจุดประกายหรือขับเคลื่อนให้นำไปสู่การพัฒนาวัดตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นั้น วัด สถานศึกษา ชุมชน ต้องมีความคิดร่วมกัน

คำสำคัญ: การเผยแพร่, แนวพระราชดำริ, เศรษฐกิจพอเพียง, การพัฒนากระบวนการเผยแพร่, พระสงฆ์

Project: Sufficiency Economy Philosophy Propagation process Development of Buddhist Monks in Phetchaburi Prachuap Khiri Khan Samut Songkhram and Samut Sakhon provinces.

Researcher: Phrakru Watcharasuwannathorn, Phd.
(Lookchoop Gate-khaiew)
Siripen Sudsaensanga
Mr. Anucha Balakula

Department: Mahachulalongkornrajawitayalai University

Financial year: 2020

Research Scholarship Sponsor: National Research Council of Thailand

ABSTRACT

The research results have found that;

1) Conditions of problems and obstacles in the development of the process of disseminating the sufficiency economy royal idea of the monks found that the change of society, economy and the culture is rapidly merging making people more sensitive to the currents of change that occur Therefore, there should be a process of “Dharmadhipateya”, that is, an administration where everyone participates, listens to each other's opinions in the form of consultation.

2) An analysis of the development process for the dissemination of the Sufficiency Economy Royal Initiative of the monks in Phetchaburi Province Prachuap Khiri Khan, Samut Songkhram and Samut Sakhon It was found that the guidelines for the development of the temple to be the center of the community are therefore urgently necessary for the present society. Therefore, abbots and community leaders must first have qualifications or conditions suitable for leadership. and must know the guidelines for the administration and management of temple development together with the community

3) Present the development process derived from the analysis of the sufficiency economy propagation of the monks in Phetchaburi Province Prachuap Khiri Khan, Samut Songkhram and Samut Sakhon found that From studying the concept of temple development to spark or drive towards the development of temples according to the philosophy of sufficiency economy, temples, educational institutions, and communities must have common ideas as follows:

Key Words: publishing , royal initiative, Sufficiency Economy, Developing a publishing process.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดผลกระทบต่อสังคมไทยไม่ว่าจะเป็น ด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสาธารณสุข ด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและด้านจิตใจ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้คนไทย มีวิถีชีวิตแบบต่างคนต่างอยู่ ขาดการปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ขาดจิตสาธารณะ อีกทั้งขาดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันแบบเครือญาติที่เป็นเอกลักษณ์ของ สังคมไทยที่มีมาแต่โบราณ จนนำไปสู่การขาดความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมกับการจัดการ ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมซึ่งเป็นพื้นฐานในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ตามหลักการ “บวร” ที่กรมการศาสนาได้นำเสนอหลักการบวรไว้ว่า “บวร” เป็นหลักการนำบ้าน วัดหรือ ศาสน สถาน โรงเรียน อันเป็น 3 องค์หลักในชุมชน ซึ่งเป็นกลไกในการพัฒนาและสร้างชุมชน ให้เข้มแข็งโดยทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการพัฒนา ตัดสินใจร่วมแก้ปัญหาของชุมชน ซึ่งต่าง มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาให้เป็นชุมชนคุณธรรม โดยโรงเรียนมีบทบาทในการสร้างเยาวชนให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ขณะเดียวกันชุมชนก็มีบทบาทและความสำคัญต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน ทั้งในแง่ของการเป็นแหล่งเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยมของสังคมและวัดหรือ ศาสนสถาน ก็มี บทบาทหน้าที่ที่จะให้การอบรมกล่อมเกลาสมาชิกในชุมชน ดังนั้น บวร คือ บ้าน วัด โรงเรียน จึงเป็นองค์กรในพื้นที่ ที่มีความสำคัญที่เข้าร่วมพัฒนาคอนไทยสืบทอดมาอย่างยาวนาน ทำให้ คนไทยคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น อ่านออกเขียนได้ สร้างมโนสำนึกความดีงาม จรรยา มารยาท พัฒนาการเป็นไปตามวัย สามารถอยู่ในสังคม และประกอบสัมมาชีพอย่างมีความสุข และยั่งยืน (กรมการศาสนา, 2560) จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่พระสงฆ์จะต้องปรับและเพิ่ม บทบาทจากอดีต เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงและให้ความสำคัญ ต่อการเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาสังคมด้วยการสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรมและการพัฒนา คุณภาพทางด้านจิตใจให้กับประชาชน ทำให้ประชาชนสามารถพัฒนาตนเองและพึ่งตนเอง ได้ และทำให้เกิดประโยชน์สุข บรรจบกับจุดหมายแห่งการดำเนินชีวิต ของพระอรหันต์และ การมีอยู่ของพรหม จริยยะ คือพระพุทธรูปศาสนาทั้งหมด ซึ่งปรากฏในพุทธดำรัสที่พระพุทธเจ้า ทรงตรัสเน้นเสมอว่า “พหูชนหิตายะ พหูชน สุขายะ โลกานุกัมปายะ” เพื่อประโยชน์เกื้อกูล แก่พหูชน เพื่อความสุขของพหูชนเพื่อเกื้อการุณย์แก่ชาวโลก (พระพรหมคุณาภรณ์, 2555)

ในสังคมไทย พระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของสถาบันหลักของชาติ คือ สถาบันพระพุทธศาสนาซึ่งได้รับการยอมรับและศรัทธาจากประชาชนคนไทยมาโดยตลอด ทั้งนี้เพราะพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อวิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้าน หากมองย้อนกลับไปในอดีตจะพบว่าชาวบ้าน เมื่อประสบปัญหาหรือเกิดความทุกข์ร้อนใด ไม่ว่าจะ เป็นทางกายหรือทางจิตใจ ก็จะไปหาพระสงฆ์ เพื่อขอคำปรึกษาและระบายความทุกข์ ซึ่งหน้าที่บทบาทของพระสงฆ์สามารถช่วยเหลือชาวบ้านได้แทบทุกอย่าง (ผศ.บุญทิพย์ สิริรังศรี, 2557, หน้า 25) ดังนั้น วัดและพระสงฆ์ในอดีต จึงมีบทบาทมาก พระสงฆ์เป็นทั้งครูสอนหนังสือ อบรมศีลธรรม ศิลปะ วิชาชีพ รักษาชาวบ้านที่เจ็บป่วย

ไม่สบาย ประณีประนอมความให้กับชาวบ้านที่เกิดกรณีพิพาทกัน สงเคราะห์คนชราและเด็กกำพร้าที่ไม่มีใครเลี้ยงดู นอกจากนี้ยังทำหน้าที่เป็นนักวิชาการเกษตร ที่คอยให้คำแนะนำเกี่ยวกับการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์และฝึกวิชาชีพต่าง ๆ ให้กับชาวบ้าน

แต่บทบาทต่าง ๆ ของพระสงฆ์ นับวันจะลดลง เพราะปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุจากประเทศตะวันตก ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อจิตใจและการดำเนินชีวิตของคนไทยเป็นเหตุให้ชาวบ้านยึดติดในวัตถุสิ่งของ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป็นการเห็นแก่ตัวมากขึ้น และมีค่านิยมที่ฟุ้งเฟ้อ ยอมทำทุกวิถีทางเพื่อจะได้มาซึ่งวัตถุ โดยไม่คำนึงถึงบาปบุญคุณโทษและผลเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ส่วนรวม นอกจากนั้นแล้วระบบเศรษฐกิจที่พัฒนามาจากอารยธรรมตะวันตก ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการบริหารประเทศ ปรับเปลี่ยนระบบการศึกษาจากวัดไปสู่โรงเรียน ดังนั้นการถือฤกษ์การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันที่ชาวบ้านเคยได้รับการอบรมจากวัด จึงเริ่มลดน้อยลง เพราะสภาพสังคมไม่เอื้อให้พระสงฆ์มีความสัมพันธ์อย่างในอดีต ทำให้เกิดช่องว่างต่อกัน จากบทบาทที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและการพัฒนาต่าง ๆ ได้เปลี่ยนแปลงเป็นเพียงที่พึ่งทางพิธีกรรม และเป็นแหล่งมอมเมาชาวบ้าน ให้ยึดติดในไสยศาสตร์เป็นการซ้ำเติมชาวบ้านเข้าไปอีก

แนวทางสำคัญที่จะช่วยให้ทั้งวัดและพระสงฆ์สามารถก้าวต่อไปข้างหน้าได้อย่างเข้มแข็งคือปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงพระราชทานแก่ปวงชนชาวไทยไว้ในฐานะที่เป็นเสมือนเข็มทิศของการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นทางหนึ่งของการบริหารและการพัฒนาของสังคมในระยะยาวที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดความสมดุลในกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนในที่สุด ตลอดจนมีภูมิคุ้มกันสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขในโลกของทุนนิยม ซึ่งมีลักษณะที่มุ่งหวังแต่ความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ นิยมที่จะแสวงหาความร่ำรวยจากการลงทุนและการบริโภค ซึ่งเป็นด้านที่อันตรายของระบบทุนนิยม ฉะนั้นจึงเกิดสภาวะของการแข่งขันรุนแรงมาก ประชาชนถูกกระตุ้นให้เกิดการบริโภคอยู่ตลอดเวลาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระราชทานเกษตรทฤษฎีใหม่แก่ประชาชนไทยในปี พ.ศ.2537 เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของเกษตรกรรายย่อยของประเทศ หลังจากภาวะเศรษฐกิจในปี พ.ศ.2540 พระองค์ได้พระราชทานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งได้พระราชทานคำอธิบายต่อมาในภายหลัง โดยมีความหมายในแนวทางนี้

“เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติถึงประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ทันต่อโลกในยุคของโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมไปถึงความจำเป็นที่ต้องมีระบบคุ้มกันที่ดีในตัว พอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลง ทั้งในภายนอกและภายในทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบครอบและความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน ในขณะที่เดียวกันก็ต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีจิตสำนึกในคุณธรรมและความซื่อสัตย์สุจริตและรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการยอมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ในทางด้านวัตถุสังคมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี” (สมพร เทพสิทธา, 2559, หน้า 9 - 10)

กล่าวคือ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตสำหรับพสกนิกรชาวไทยทุกระดับ ในสังคม น้อมนำสู่แนวทางพุทธธรรมเน้นการเดินทางสายกลาง ที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดความสมดุล อย่างยั่งยืน เน้นการปฏิบัติเพื่อการสร้างความสามารถในการพึ่งตนเอง แต่ไม่ต้องเคร่งครัดถึงกับ จะต้องพึ่งตนเองได้ทั้งหมดแม้เพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอ ไม่ได้แปลว่าเศษหนึ่งส่วนสี่ของพื้นที่ แต่เศษหนึ่งส่วนสี่ของการกระทำ (พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2541)

ถ้าหากพิจารณาถึงสาระสำคัญที่ระบุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (2550 - 2554) และต่อเนื่องมาจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (2560 - 2564) จะพบว่าประเด็นสำคัญคือ การกล่าวถึงการนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็น แนวทางหลักในการพัฒนาสังคมเพื่อทำให้สังคมไทยได้มุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green and Happiness Society)”

ด้วยเหตุผลนี้เศรษฐกิจพอเพียง จึงได้ถูกกำหนดเป็นวาระสำคัญของชาติในระดับนโยบายและ ยุทธศาสตร์การพัฒนาในท้องถิ่น เพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ส่งเสริมให้ทุกหน่วยงานในท้องถิ่นมีส่วนร่วม ในการพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะวัดให้ได้มีบทบาทในการส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เช่น 1. ความเห็นเกี่ยวกับบทบาทของวัด/พระสงฆ์ในปัจจุบัน 2. การฟื้นฟูบทบาทพระสงฆ์ 3. แนวคิด พระสงฆ์ที่มีต่อประชาชนในชุมชน 4. พระสงฆ์กับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น (สมบูรณ์ สุขสำราญ, 2557, หน้า 145) ซึ่งนับเป็นการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมจากสิ่งที่ไม่คุ้นเคยในชุมชนนำมาสู่ การสร้างวัฒนธรรมแห่งความพอเพียงให้สามารถเกิดขึ้นได้ในชุมชน วัดจึงมีความสำคัญเนื่องจากเป็น หน่วยกิจกรรมทางศาสนาที่มีความใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุด การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในระดับ ท้องถิ่นจึงมีวัดเข้ามามีบทบาททั้งทางตรงและทางอ้อม

จากงานวิจัยของพระมหาสกล ฐานวุฑโฒ (วงศ์เชียด) (2557) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทของ พระสงฆ์ในการส่งเสริมการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชน ในอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งจากผลของการวิจัยมีปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อ บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า การอ้อมเป็นสาเหตุสำคัญในการดำรงชีวิต ของประชาชน และพระสงฆ์มีพื้นฐานจากครอบครัวที่ยากจน พระสงฆ์ควรได้รับการสนับสนุนทางสื่อ โดยที่พระสงฆ์ควรปรับบทบาทให้ทันสมัย และพัฒนาตนให้มีความรู้ด้านวิชาการทางโลก เช่น เทคโนโลยีเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการถ่ายทอดและเผยแผ่ หลักธรรมสู่ประชาชน

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนากระบวนการเผยแผ่แนว พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และ สมุทรสาคร โดยที่คณะผู้ทำวิจัยเป็นบุคลากรในพื้นที่และสามารถดำเนินการวิจัยลงพื้นที่ได้อย่าง ใกล้ชิดและต่อเนื่อง ในปัจจุบันถึงแม้จะมีการศึกษาวิจัยในการนำเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อไปประยุกต์ใช้ ในส่วนต่างๆ ของสังคมแต่ยังไม่มีการศึกษาโดยเฉพาะในสถาบันสงฆ์ ซึ่งถือว่าเป็นกลไกสำคัญในฐานะ เป็นสถาบันหลักที่ประชาชนให้ความเชื่อถือ การวิจัยการพัฒนาระบบการเผยแผ่แนวพระราชดำริ เศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร จึง เป็นสิ่งจำเป็นที่เป็นการศึกษาถึงสภาพปัญหา อุปสรรคการเผยแผ่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

ทราบถึงผลวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง อันจะนำไปสู่ การสร้างนวัตกรรม/รูปแบบการพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของ พระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร เพื่อดำเนินตามแนว พระราชดำริ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ พระศาสนาต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อประเมินและวิเคราะห์ สภาพปัญหา อุปสรรคการพัฒนากระบวนการเผยแพร่ แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์

2.2 เพื่อวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของ พระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร

2.3 เพื่อนำเสนอกระบวนการพัฒนาที่ได้จากการวิเคราะห์การเผยแพร่แนวพระราชดำริ เศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร

1.3 ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จะทำการเพื่อวิเคราะห์กระบวนการพัฒนา สภาพปัญหา อุปสรรคการพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของ พระสงฆ์ ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร โดยมีขอบเขตดังนี้

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยเป็นการมุ่งศึกษาเนื้อหาทั้งที่เป็นข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ คือ (1) ศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรคการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ โดยมี ขั้นตอนการศึกษา control group คือ เปรียบเทียบได้ Review สถานการณ์การเผยแพร่ปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงของหน่วยงาน/บุคคล (รวมทั้งพระสงฆ์) (1) ประเมินและวิเคราะห์ สภาพปัญหา อุปสรรคการพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ (2) ศึกษา วิเคราะห์กระบวนการพัฒนาบทบาทการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ (3) นำเสนอนวัตกรรม/รูปแบบการพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ของพระสงฆ์อย่างเป็นรูปธรรมที่เหมาะสมกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นอย่าง แท้จริง

1.3.2 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ประกอบด้วย

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องประกอบด้วย พระสงฆ์ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ นักวิชาการด้านศาสนา นักวิชาการพัฒนาชุมชน เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น ตัวแทนองค์กรและภาคประชาชนเน้นการส่งเสริมและสนับสนุนการเผยแพร่ปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง โดยวัด และพระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และ

สมุทรสาคร หรือผู้เกี่ยวข้องกับกระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 40 รูป/คน

ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร” ในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกตามแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) ในการกำหนดกรอบแนวคิดการศึกษา ได้แก่

1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) โดยบุคคลที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักนั้น ผู้วิจัยได้กำหนดจากบุคคลที่เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งพระสงฆ์ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ นักวิชาการด้านศาสนา นักวิชาการพัฒนาชุมชน เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนองค์กรและภาคประชาชน โดยพิจารณาเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามคุณสมบัติที่เหมาะสมที่ผู้วิจัยระบุไว้ คือ สภาพปัญหา อุปสรรค และนำมาวิเคราะห์การพัฒนาระบบการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ โดยมีประเด็นดังนี้ 1. ความเห็นเกี่ยวกับบทบาทของวัด/พระสงฆ์ในปัจจุบัน 2. การฟื้นฟูบทบาทพระสงฆ์ 3. แนวคิดพระสงฆ์ที่มีต่อประชาชนในชุมชน 4. พระสงฆ์กับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร” และเพื่อต้องการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ หาลักษณะร่วม (Common Character) รวมถึงหาข้อสรุปร่วม (Common Conclusion) และการสร้างนวัตกรรม/รูปแบบการพัฒนาการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้พิจารณากำหนดเลือกบุคคลที่เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญ กระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร โดยการประชุมผู้เชี่ยวชาญ (Expertise Meeting) เพื่อตรวจสอบ และยืนยันความถูกต้องของรูปแบบงานวิจัย ในการจัดรูปแบบการสนทนากลุ่มเฉพาะจะต้องคำนึงถึงสถานการณ์ปัจจุบันในการเว้นระยะห่าง social distancing ตามนโยบายของกระทรวงสาธารณสุข

1.3.3 ขอบเขตด้าน พื้นที่

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ จังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร

1.3.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดำเนินการวิจัยตั้งแต่ 1 พฤศจิกายน 2563 – 30 ตุลาคม 2564 รวมเป็นระยะเวลา 12 เดือน

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง “แนวทางการพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร ” ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์เฉพาะไว้ ดังนี้

การเผยแพร่ หมายถึง การนำแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงไปถ่ายทอดให้กับประชาชนในชุมชนรอบวัดได้อย่างถูกต้อง อันจะเป็นผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และประเทศชาติโดยรวม นอกจากนั้นในการถ่ายทอดความรู้ดังกล่าว พระสงฆ์ยังควรรู้วิธีที่จะนำทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้สนับสนุนคำสอนในพุทธศาสนา เพื่อช่วยให้ประชาชนมองเห็นประโยชน์ของคำสอนที่มีต่อความสุขของมนุษย์ และความผาสุกของสังคมและธรรมชาติได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

แนวพระราชดำริ หมายถึง กรอบแนวคิดของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ซึ่งมุ่งให้ทุกคนสามารถพึ่งพาตัวเองได้ รวมถึงการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น จนเกิดความยั่งยืน คำว่า พอเพียง คือ การดำเนินชีวิตแบบทางสายกลาง โดยตั้งอยู่บนหลักสำคัญสามประการ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี

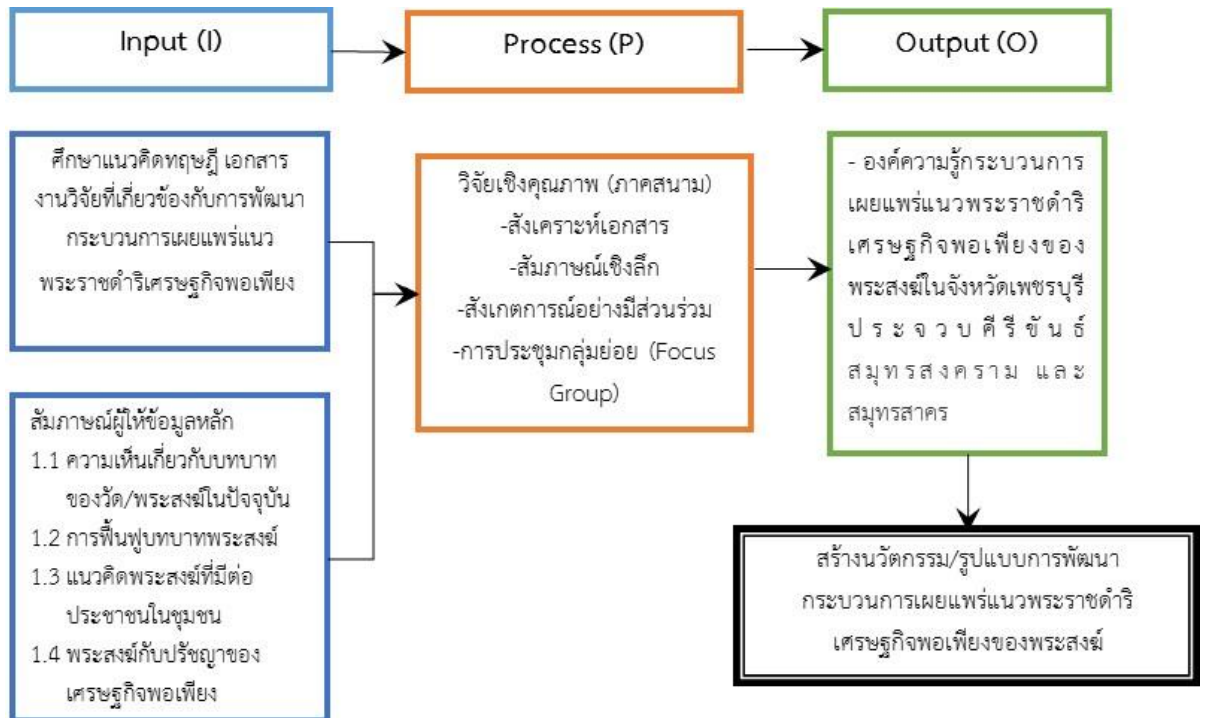
เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง (self-sufficiency) อยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน ซึ่งต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตัวเองให้ดีเสียก่อน คือให้ตนเองสามารถอยู่ได้อย่างพอกินพอใช้ มิได้มุ่งหวังที่จะสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้เจริญอย่างรวดเร็วเพียงอย่างเดียว

การพัฒนากระบวนการเผยแพร่ หมายถึง กระบวนการพัฒนาของพระสงฆ์หรือคฤหัสถ์ผู้ทำหน้าที่เผยแพร่ สอนประชาชนให้มีความรู้ความเข้าใจแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จะเป็นในรูปแบบของการแสดงธรรมการปาฐกถาธรรม การอภิปรายในหมู่ประชาชน ทั้งในกลุ่มบุคคล ทางวิทยุ โทรทัศน์ และหรือสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ มีวารสารและหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

พระสงฆ์ หมายถึง พระภิกษุที่บรรพชาหรือจำพรรษาในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร

1.5 กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง “แนวทางการพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร ” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ดังนี้

แผนภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ทำให้ทราบถึงสภาพปัญหา อุปสรรคการพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์
- 2) ทำให้ทราบผลวิเคราะห์การพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์
- 3) ทำให้ได้นวัตกรรม/รูปแบบการพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร ” ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมเอกสาร ตำรา วารสาร รายงาน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานและแนวทางการวิจัย ประกอบด้วยสาระสำคัญ 5 ส่วน คือ

- 2.1 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.2 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่แนวพระราชดำริของพระสงฆ์
- 2.3 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน
- 2.4 บริบทของจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

2.1.1 ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิดที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงริเริ่มรับสั่งให้ประชาชนได้เห็นความสำคัญของแนวคิดนี้ตั้งแต่ พ.ศ. 2517 และได้ทรงพระราชทานแก่ปวงชนชาวไทยในปี 2540 อย่างเป็นทางการภายหลังเกิดวิกฤตการณ์เศรษฐกิจในสังคมไทย โดยก่อนหน้านั้นพระองค์ได้เสนอแนวทางปฏิบัติเพื่อการอยู่รอดของเกษตรกรรายย่อย ซึ่งเป็นแนวความคิดใหม่ที่ต่อมา มีชื่อเรียกว่าเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งพระราชทานพร้อมทั้งยกตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมแก่ประชาชนชาวไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 โดยเศรษฐกิจพอเพียงมีลักษณะเป็นปรัชญาที่เป็นนามธรรม ส่วนที่เป็นรูปธรรมได้มีการทดลองและปฏิบัติก่อนหน้านั้นในรูปของ ทิศทางการพัฒนาประเทศให้ประชาชนนั้นได้ดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียงหรือพอประมาณ อยู่บนทางสายกลางหรือความพอประมาณ คือ ไม่ความฟุ้งเฟ้อและความกระเปียดกระเสียจนอยู่ได้อย่างยากลำบาก โดยยึดเอาค่านิยมทางพุทธธรรมหรือจริยธรรมของศาสนามาเป็นเหตุผลในการดำเนินชีวิต ได้แก่ การไม่โลภ ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น และถือสัตย์สุจริต ในกรณีของตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมเกษตรกรรายย่อยซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศเป็นตัวอย่างโดยมีจุดเริ่มด้วยการผลิตทุกชนิดเพื่อการบริโภค ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ทำให้เกษตรกรดังกล่าวสามารถดำรงชีวิตได้ในระดับพอมีพอกิน และพอใช้ เป็นเบื้องต้น

จากแนวคิดและตัวอย่างจากการปฏิบัติดังกล่าวทำให้นักวิชาการเป็นจำนวนมากให้ความสนใจและพยายามให้ความหมายตามความเข้าใจของตนเองเป็นจำนวนมากตัวอย่างเช่น

ชัยรินทร์ ชัยวิสิทธิ์ (2555, หน้า 20) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การดำรงชีวิตในความพอดี มีชีวิตใหม่ คือ หวนกลับมาใช้แบบวิถีชีวิตไทย อันเป็นสิ่งที่จะทำให้ชาติบ้านเมืองและตัว

เราหลุดพ้นจากความทุกข์และมีความสุขในที่สุด โดยทุกชุมชนและประชาชนส่วนใหญ่ที่ประกอบอาชีพทางการเกษตร จำเป็นที่จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ เพื่อที่ประชาชนจะได้นำมาประยุกต์ใช้ในครอบครัวต่อไป

พัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์ (2555, หน้า 11) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตของคน โดยการพึ่งตนเอง มีความประหยัด พัฒนาตนเองให้มีการเรียนรู้ มีภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น รู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีคุณค่าและยั่งยืน มีจิตสำนึกที่ดีต่อตนเองและสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ถือเป็นแนวทางที่คนไทยจะต้องรู้แล้ว นำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนที่จะเป็นกำลังของประเทศในอนาคต ครูควรที่จะนำความรู้เศรษฐกิจพอเพียงไปส่งเสริมในให้เด็กได้เข้าใจทั้งในชั้นเรียน และการดำเนินชีวิตประจำวันของทั้งครูและตัวนักเรียนเอง

เฉลิมศรี ชุมเกษียน (2545, หน้า 25) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การดำรงชีวิตแบบพอเพียงนั้น จะต้องอยู่บนพื้นฐานของการรู้จักตนเอง การคิดพึ่งตนเอง และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และที่สำคัญคือ การใช้ชีวิตแบบพอเพียง ต้องมีความสอดคล้องกับศาสนา พุทธที่สอนให้คนเราดำรงชีวิตแบบทางสายกลาง ไม่ทำการใดๆ ที่เบียดเบียนตนเอง หรือผู้อื่น ไม่ฟุ้งเฟ้อ หรือทำอะไรเกินตัว รู้จักแบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่นตามความเหมาะสมและกำลังความสามารถของตน เชื่อในผลของการกระทำ หรือเรียกว่ากฎแห่งกรรม ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของเหตุและปัจจัย รวมทั้งการดำเนินชีวิตบนทางสายกลาง คำนึงถึงความพอดีไม่มากเกินไปไม่น้อยเกินไป

สุเมธ ตันติเวชกุล (2550, หน้า 45) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริไว้ว่า หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ ให้มีความพอเพียงกับตัวเองสามารถอยู่ได้อย่างไม่เดือดร้อน ซึ่งจะต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือตนเองสามารถอยู่ได้อย่างพอกินพอใช้ และเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเป็นเรื่องที่เข้าใจง่าย มีความชัดเจนถ้าหากพิจารณาอย่างถ่องแท้จะไม่ยากต่อการรับรู้และการนำไปปฏิบัติ

จากความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงข้างต้น พอสามารถสรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึงวิธีการดำเนินชีวิตที่อยู่บนทางสายกลางตามหลักการในทางพุทธศาสนาเป็นพื้นฐาน ด้วยการพึ่งตนเอง ไม่ทำการใดๆ ที่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่ฟุ้งเฟ้อ หรือทำอะไรเกินตัว รู้จักแบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่นตามความเหมาะสมและกำลังความสามารถของตน เชื่อในผลของการกระทำหรือเรียกว่ากฎแห่งกรรม ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของเหตุและปัจจัย รวมทั้งการดำเนินชีวิตที่คำนึงถึงความพอดีไม่มากเกินไปไม่น้อยเกินไปนั่นเอง

2.1.2 หลักการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

หลักการปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้ ท่านดร.สุเมธ ตันติเวชกุล (อ้างใน **สมพร เทพสิทธิ์ธา**, 2559, หน้า 5) ได้กล่าวถึงหลักในการปฏิบัติตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง ดังต่อไปนี้

1) ต้องยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน เพื่อลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพอย่างจริงจัง ดังพระราชดำรัสที่ว่า “ความเป็นอยู่ที่ไม่ต้องฟุ้งเฟ้อ ต้องประหยัดไปในทางที่ถูกต้อง”

2) ต้องยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องสุจริต แมตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม ดังพระราชดำรัสที่ว่า “ความเจริญของคนทั้งหลาย ย่อมเกิดมาจากการประพฤติชอบและการหาเลี้ยงชีพชอบเป็นสำคัญ”

3) ต้องละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในทางการค้าขายประกอบอาชีพแบบต่อสู้รุนแรงดังอดีต ซึ่งมีพระราชดำรัสเรื่องนี้ว่า “ความสุขความเจริญอันแท้จริงนั้น หมายถึงความสุขความเจริญที่บุคคลหามาได้ด้วยความเป็นธรรม ทั้งในเจตนาและการกระทำ ไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญ หรือด้วยการเบียดบังมาจากผู้อื่น”

4) ต้องไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก โดยต้องขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ พระราชดำรัสตอนหนึ่งที่ทำให้ความชัดเจนว่า “การที่ต้องการให้ทุกคนพยายามที่จะหาความรู้ และสร้างตนเองให้มั่นคงนี้เพื่อตนเองเพื่อที่จะให้ตนเองมีความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้า มีความสุข พอมีพอกินเป็นขั้นหนึ่ง และขั้นต่อไปก็คือ ให้มีเกียรติว่า ยืนได้ด้วยตนเอง”

5) ต้องปฏิบัติตนในทางที่ดี ลดละสิ่งชั่วให้หมดสิ้นไป ทั้งนี้ด้วยสังคมไทยที่อาจจะล่มสลายลงในครั้งนี้ เพราะยังมีบุคคลจำนวนมากมิใช่น้อยที่ดำเนินการโดยปราศจากความละเอียดอ่อนต่อแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระบรมราโชวาทว่า “พยายามไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตัวทำลายผู้อื่น พยายามลดละความชั่วที่ตัวเองมีอยู่ พยายามก่อความดีให้แก่ตัวเองอยู่เสมอ พยายามรักษาและเพิ่มพูนความดีที่มีอยู่นั้นให้งอกงามสมบูรณ์ขึ้น”

จากแนวปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทำให้เห็นได้ว่า เป็นปรัชญาที่ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคงของประชาชนทุกเพศทุกวัยทุกอาชีพ เศรษฐกิจพอเพียงนั้นไม่จำเป็นต้องเน้นเป้าหมายตายตัว คงที่ หากแต่เป็นกระบวนการซึ่งประกอบด้วยการศึกษาชีวิตเรียนรู้โดยใช้วิถีวิทยาศาสตร์ และการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ชีวิตบนฐานคิด ที่เป็นระบบสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรม

ในการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เกิดการพัฒนานั้นอยู่บนพื้นฐานของความสมดุล และความพอประมาณอย่างมีเหตุผล นำไปสู่สังคมที่มีคุณภาพทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมและการเมือง ที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีภูมิคุ้มกันและรู้เท่าทันโลก มีการศึกษาและรู้จักการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต เป็นคนดีมีคุณธรรมและซื่อสัตย์สุจริต อยู่ในสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ สามารถรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่ไปกับการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม ดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและคุณค่าของสังคมไทยที่มีความสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน อันจะเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศอย่างสมดุล มีคุณภาพและยั่งยืน ดังแสดงไว้ในแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 2 สรุปปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา : สำนักคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2560

จากแผนภาพที่ 1 จะเห็นได้ว่าการปรับตัวประเทศไทยให้พร้อมรองรับบริบทของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนั้น ประเทศไทยจำเป็นต้องหันมาทบทวนกระบวนการพัฒนาใหม่ในทิศทางที่ยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติโดยให้ความสำคัญกับการนำทุนของประเทศที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เสริมสร้างความเข้มแข็งของทุนทรัพยากรมนุษย์ ทุนสังคมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนทุนที่เป็นวัตถุประสงค์ของและตัวเงินให้สามารถเป็นเสมือนเสาเข็มหลักของการพัฒนาประเทศในระยะยาวต่อไปได้อย่างสมดุล ใช้ความรู้รอบรู้คุณธรรม ซึ่งประกอบไปด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และความเพียร ในกระบวนการพัฒนาที่มีอยู่บนหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีระบบภูมิคุ้มกันประเทศ ให้สามารถปรับตัวและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบต่อความผันผวนของกระแสโลกาภิวัตน์ สำหรับกระบวนการสร้างแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นผู้ปฏิบัติและทดลองด้วยพระองค์เองมาเป็นเวลายาวนาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการทำเกษตรนั้นพระองค์ได้ทรงแสดงให้เห็นถึงการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอน (อภิชัย พันเสนและคณะ, 2556, หน้า 3 - 4) ดังพอลกล่าวสรุป เป็นขั้นตอนไว้ดังนี้

1. การปรับสภาพของดิน ให้เป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ ทรงแก้ปัญหาบริเวณที่แห้งแล้ง ปัญหาดินเค็ม ดินดาน ดินเปรี้ยว หรือพื้นที่น้ำท่วมขัง ให้เป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การเพาะปลูก จะเห็นได้จากโครงการพระราชดำริต่างๆ ที่ได้ทรงดำเนินการจากพื้นที่ภูเขาในเขตชายแดนภาคเหนือ สู่พื้นที่ดินเปรี้ยว เช่นกรณีพื้นที่ป่าพรุในเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้

2. เน้นการพัฒนา และใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม โดยยึดหลักการประหยัดแต่ว่าถูกต้องตามหลักของวิชาการ

3. ส่งเสริมความหลากหลายของการผลิต เพื่อที่จะลดความเสี่ยงของผู้ผลิต และช่วยให้มีกระแสของรายได้ เข้ามาอย่างสม่ำเสมอ

4. ส่งเสริมให้มีสถาบันหรือองค์กรของเกษตรกร เข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหา อาทิเช่น การจัดตั้งธนาคารข้าว ธนาคารกระบือ และกลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น

5. ส่งเสริมการแปรรูปสินค้าเกษตรเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม สร้างงาน กระจายรายได้ และอำนาจการต่อรองให้แก่เกษตรกร อาทิ การแปรรูปนมดิบ ผัก ผลไม้ เป็นต้น

จากการสั่งสมประสบการณ์ของพระองค์จึงทรงสร้าง “ทฤษฎีใหม่” ขึ้นมาอย่างเป็นระบบ และพระราชทานแก่ประชาชนไทยในวันที่ 4 ธันวาคม 2537 โคนพระองค์ได้จำแนกกระบวนการประยุกต์ใช้จากทฤษฎีใหม่ สำหรับกลุ่มเกษตรกรออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่หนึ่ง ขั้นพื้นฐาน เกษตรกรต้องพึ่งพาตนเองได้ เน้นการเพาะปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก หากผลผลิตเหลือจึงนำไปจำหน่าย การดำเนินการ คือ เกษตรกรควรจัดแบ่งที่ดินออกเป็น 4 ส่วน ส่วนที่หนึ่งประมาณ 30% เป็นพื้นที่สำหรับเก็บน้ำไว้ใช้ในไร่นาเพาะปลูกเลี้ยงปลา ถ้าไม่สามารถเก็บน้ำได้เพียงพอจะมีระบบน้ำจากอ่างเก็บน้ำขนาดกลางเข้าสู่พื้นที่ ส่วนที่สองประมาณ 30% ใช้เป็นที่เพาะปลูกข้าว ส่วนที่สาม ประมาณ 30% ทำเป็นสวนผลไม้และไม้ยืนต้นไว้ใช้สอยที่เหลือ 10% ใช้เป็นที่อยู่อาศัย ปลูกผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคในครัวเรือน

ขั้นที่สอง ขั้นก้าวหน้า เมื่อเกษตรกรมีผลผลิตมากเกินกว่าเพื่อบริโภคในครัวเรือน ควรจะมีการรวมกลุ่มเป็นสหกรณ์เพื่อจำหน่ายโดยตรงหรือแปรรูปก่อนจัดจำหน่าย

ขั้นที่สาม ขั้นระบบการสร้างเครือข่าย เมื่อกลุ่มเกษตรกรเข้มแข็งก็สามารถที่จะขยายความร่วมมือกับสถาบันการเงินและองค์การด้านพลังงานเพื่อจัดตั้งกองทุนและสามารถส่งสินค้าไปจำหน่ายต่างประเทศโดยตรง

เห็นได้ว่าแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมีเป้าประสงค์มุ่งให้ประชาชนในภาคการผลิต คือ ภาคเกษตรและอุตสาหกรรมนั้นสามารถพึ่งตนเองได้ก่อนเป็นลำดับแรก โดยยึดหลักธรรมทางศาสนาคือการไม่เอาความโลภเป็นที่ตั้ง รู้จักประมาณตนอย่างมีเหตุมีผลและเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน เมื่อหน่วยการผลิตในระดับย่อยมีความเข้มแข็งมากขึ้น จึงจำเป็นต้องมีการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาการผลิตและขยายการจัดการจำหน่ายออกไปภายนอกทั้งระดับจังหวัด ประเทศและต่างประเทศในที่สุด เป็นแนวคิดของการพัฒนาที่มีปรัชญาตรงกันข้ามกับการพัฒนาแบบทุนนิยมซึ่งเน้นการขยายการผลิตด้วยการกระตุ้นให้เกิดการบริโภคให้มากที่สุด โดยใช้ความโลภของมนุษย์เป็นเครื่องมือ เมื่อมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการบริโภคทำให้ประชาชนเป็นหนี้ในที่สุด

ดังนั้นแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นทางเลือกที่สำคัญที่จะทำให้ประชาชนไทยเป็นอิสระจากการครอบงำของระบบบริโภคนิยมและลดการพึ่งพาจากต่างชาติได้มากยิ่งขึ้น ในขณะเดียวกันการประยุกต์การใช้เศรษฐกิจพอเพียงในระดับการปฏิบัตินั้น สามารถกระทำได้อย่างหลากหลายโดยไม่จำเป็นต้องยึดติดกับรูปแบบของเกษตรทฤษฎีใหม่แต่เพียงอย่างเดียว กล่าวคือ ควรที่จะศึกษาตัวอย่างแห่งความสำเร็จตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับให้เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ บนพื้นฐานของเทคนิคทางวิชาการสมัยใหม่ที่เหมาะสม ซึ่งขึ้นอยู่กับการตีความตามมุมมองของแต่ละบุคคล

ตัวอย่างเช่น แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในทัศนะของ ศ.น.พ. ประเวศ วะสี ที่กล่าวว่า เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีจุดเด่นในด้านความเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน มีการอนุรักษ์

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในกระบวนการของการผลิต ครอบคลุมถึงศีลธรรมและจิตใจในตัว กิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงสามารถมีได้อย่างหลากหลาย อาทิเช่น

- การทำเกษตรผสมผสาน ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ เช่น ถ้ามีพื้นที่อยู่ 10 – 15 ไร่ หรือน้อยกว่าควรมีสระน้ำที่เก็บน้ำได้ตลอดทั้งปี ควบคู่ไปกับการปลูกข้าว ปลูกผัก ปลูกผลไม้ ปลูกสมุนไพร ปลูกไม้ยืนต้น เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ เป็นต้น โดยที่ไม่ต้องใช้ปุ๋ยเคมี ไม่ต้องใช้สารพิษหรือยาฆ่าแมลง เกิดความสมดุลในระบบนิเวศน์และฐานทรัพยากร

- หัตถกรรมและศิลปกรรม เช่น การทอผ้า การทำเครื่องจักรสาน แกะสลักและอื่นๆ จะทำให้เกิดอาชีพที่พ่อ – แม่ – ลูกได้อยู่ด้วยกัน ครอบครัวอบอุ่นและมีอาชีพเลี้ยงตัวเอง

- อุตสาหกรรมชุมชน ควรมีการส่งเสริมอุตสาหกรรมชุมชน เช่น แปรรูปอาหาร ทำน้ำผลไม้แปรรูปผลผลิตทางการเกษตรที่สามารถส่งไปขายทั่วโลกได้

- ธุรกิจชุมชน ชาวบ้านควรรวมตัวกันตั้งบริษัทชุมชน ซึ่งสามารถทำธุรกิจได้หลายชนิด เช่น จัดตั้งปั้มน้ำมัน ตั้งร้านขายอาหาร ขายอาหารปลอดสารเคมี ขายอาหารแปรรูป ขายผักผลไม้ สมุนไพร จัดธุรกิจท่องเที่ยว ถ้ามีการเชื่อมต่อกับภายนอก ชุมชนก็จะได้ประโยชน์มากขึ้น

- ศูนย์การแพทย์แผนไทย แต่ละตำบลควรมีศูนย์การแพทย์แผนไทย ที่ชุมชนเป็นเจ้าของให้บริการนวดแผนไทย จะช่วยให้ชุมชนประหยัดเงินและสร้างรายได้

- กองทุนชุมชน กองทุนที่มีชื่อต่าง ๆ เช่น ธนาคารหมู่บ้าน เครดิตยูเนียน กลุ่มสัจจะออมทรัพย์เป็นกลไกทางการเงินที่ทำให้การออม การกักไปลงทุนเลี้ยงชีพ สวัสดิการ กองทุนชุมชน ทำให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้นทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและธรรมะ (ประเวศ วะสี, 2552 หน้า 12-15)

เสรี พงศ์พิศ (2559, หน้า101 - 107) ได้อธิบายว่า ในสภาพการณ์ที่สังคมไทยยังจำเป็นต้องใช้ระบบทุนนิยมในการพัฒนาเศรษฐกิจ ในขณะที่ชุมชนเองโดยเฉพาะชุมชนในชนบทได้ริเริ่มแสวงหาทางแก้ไขปัญหาของตนเองอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรมมากขึ้นในระดับของหมู่บ้าน อำเภอและจังหวัด ที่มีความต้องการจะแก้ปัญหาด้วยตัวเอง ซึ่งแนวทางดังกล่าวอยู่ในลักษณะที่ใกล้เคียงกับ “เศรษฐกิจพอเพียง” มากที่สุด โดยไม่รอความช่วยเหลือจากภาครัฐแต่เพียงอย่างเดียว ภาครัฐควรวางบทบาทไว้ที่เป็นฝ่ายเติมเต็มและส่งเสริมให้ชุมชนนั้นมีความเข้มแข็งและยั่งยืนในระยะยาว โดยช่วยให้ชุมชนทำความเข้าใจถึงแนวทางของภาครัฐ รวมถึงนโยบายในการพัฒนาในชุมชน และแก้ไขความยากจนในชนบท โดยได้กล่าวสรุปไว้ว่าจากการที่ศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อแก้ไขปัญหายากจนแห่งชาติ (สจ.) ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 ซึ่งได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการดำเนินการให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการแก้ไขปัญหายากจน โดยการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามกระแสพระราชดำรัสของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาความยากจนให้บรรลุผลโดยเร็วที่สุด ซึ่งภายหลังได้มีการจัดตั้งอนุกรรมการต่างเพื่อดำเนินการตามยุทธศาสตร์ เช่น การส่งเสริมอาชีพและการมีงานทำ เป็นต้น รวมถึงการจัดทำแผนแม่บทชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหายากจนอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังส่งผลให้กลไกของรัฐ คือ กระทรวงต่างๆ ทั้งในส่วนกลาง ในจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน คณะอนุกรรมการได้ระดมกำลังจากภาคประชาชน

ภาคประชาสังคม คือ ผู้แทนชุมชน หน่วยงานพัฒนาเอกชนและองค์กรสาธารณะประโยชน์ต่างๆ เพื่อร่วมกันจัดทำแผนให้บรรลุเป้าหมายซึ่งกำหนดไว้ ดังนี้

ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2557) ขั้นตอนการรณรงค์และแก้ปัญหาเร่งด่วนให้ภาคประชาชนตื่นตัว และเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ สนับสนุนการสำรวจทะเบียน รวบรวมสังเคราะห์องค์ความรู้และสร้างยุทธศาสตร์ และแก้ไขปัญหาความยากจนแบบมีส่วนร่วมในจังหวัดนำร่อง

ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2558 - 2559) ขั้นตอนการขยายผลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพและสรุปบทเรียนจากความรู้ที่เกิดขึ้น การเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนและเครือข่ายประชาสังคมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2560 - 2561) สร้างความยั่งยืนในการแก้ไขปัญหา สนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นให้มีระบบคุ้มครองทางสังคม มีกองทุนพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในระยะยาวอย่างต่อเนื่อง และร่วมเสนอ ตลอดจนดำเนินการแก้ไขปัญหาเชิงระบบและโครงสร้าง ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการแก้ไขปัญหาความยากจน

ซึ่งมีประเด็นที่น่าพิจารณา คือทางศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนแห่งชาติ ได้กำหนดตัวชี้วัดผลการดำเนินการไว้ค่อนข้างสูง จึงเป็นประเด็นที่น่าศึกษาถึงความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติจริง ซึ่งตัวชี้วัดผลการดำเนินงานในระยะที่ 4 (พ.ศ. 2556 - 2561) กำหนดไว้ดังนี้ว่า

1. ครอบครัวไทยอย่างน้อยร้อยละ 25 มีความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต
2. คนไทยอย่างน้อยร้อยละ 80 มีสัมมาอาชีพและหลักประกันในชีวิต
3. หมู่บ้านและชุมชนอย่างน้อยร้อยละ 80 มีความเข้มแข็งพึ่งตนเองได้
4. เมืองขนาดเล็กร้อยละ 80 มีความน่าอยู่ในเชิงคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้
5. ระเบียบ ข้อบังคับและกฎหมายเอื้อต่อการแก้ไขปัญหาและสวัสดิการให้คนจน

2.1.3 ความเป็นมาและรูปแบบของการแก้ไขปัญหาความยากจนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

จากแนวนโยบายและยุทธศาสตร์ในการดำเนินการแก้ไขปัญหาความยากจนทั้งระบบจากส่วนกลางลงสู่ระดับชุมชน ส่งผลกระทบให้กลไกของหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นต้องปรับแนวทางการดำเนินการพัฒนาให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาในด้านเศรษฐกิจและสังคมของรัฐบาล มีแนวทางการพัฒนาด้านยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจและสังคมที่อยู่ภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีการดำเนินการตามโครงการ/แผนงานภายใต้แผนงานยุทธศาสตร์อยู่ดี มีสุขระดับจังหวัด พ.ศ. 2560 ซึ่งในแต่ละหมู่บ้าน ชุมชนจะต้องมีแผนแม่บทชุมชนรองรับจึงสามารถขอโครงการได้ ซึ่งในปี 2560 จึงได้ดำเนินการขอโครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ตามยุทธศาสตร์อยู่ดีมีสุข ปี 2560 เพื่อรองรับแผนชุมชน 5 ปี (พ.ศ. 2560 - 2564) โดยอาศัยความร่วมมือจากทางภาคประชาชนและจากทางองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เป็นผู้ที่คำนวณงบประมาณต่าง ๆ ในการจัดทำโครงการโครงการศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เป็นโครงการที่

ดำเนินการภายใต้แผนการแก้ไขปัญหาคความยากจนตามยุทธศาสตร์อยู่ดีมีสุข ปี 2560 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนองนโยบายของรัฐบาล สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนด้านเศรษฐกิจพอเพียงในครัวเรือนให้สามารถพึ่งตนเองได้เป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านการเกษตรตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ให้สามารถนำไปปฏิบัติได้โดยมีอาหารบริโภคพอเพียงในครัวเรือนและชุมชน สร้างรายได้ ลดรายจ่ายให้กับครัวเรือนและชุมชน

สร้างความสามัคคีในชุมชนเป้าหมายโครงการ คือ เด็ก เยาวชนและผู้ที่มีรายได้น้อย โดยมีพื้นที่ดำเนินการในจังหวัดเพชรบุรี และได้ดำเนินการไปแล้วส่วนหนึ่ง ตามงบประมาณปี 2550 และส่วนที่ยังไม่ได้ดำเนินการจะได้อำนาจดำเนินการต่อไปเพื่อใช้ประโยชน์สูงสุดในพื้นที่หน่วยงานกรมพัฒนาชุมชนเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการติดตามประเมินผลการแก้ไขปัญหาคความยากจน ที่ดำเนินการตามยุทธศาสตร์การพัฒนาอย่างยั่งยืนของจังหวัดต่างๆ คือ บริหารจัดการและแก้ไขปัญหาคความยากจนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการจากกรมส่งเสริมสหกรณ์ในส่วนของ การให้ความช่วยเหลือและการให้บริการแก่เกษตรกรโดยตรง และร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการขับเคลื่อนการพัฒนาตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง โดยโครงการหมู่บ้านสหกรณ์ ซึ่งเป็นโครงการตามแนวพระราชดำริที่มีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยเหลือเกษตรกรที่ยากจนตามวิธีของสหกรณ์ ซึ่งได้ดำเนินการภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจนสามารถประสบความสำเร็จ เป็นหมู่บ้านแม่แบบให้กับหมู่บ้านต่างๆ ได้เข้ามาศึกษาและดำเนินการต่อไป ด้วยเหตุนี้ จึงอาจสรุปแนวทางเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนได้ 2 รูปแบบ คือ

1. ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน
2. โครงการ/กิจกรรมส่งเสริมการประกอบอาชีพในชุมชนจากหมู่บ้านแม่แบบตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

ในกระบวนการดำเนินการส่งเสริมระบบเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อมุ่งหวังให้เกิดการแก้ไขปัญหาคความยากจนอย่างเป็นระบบและเกิดความยั่งยืนในระยะยาว เพื่อให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ รวมทั้งตัวชุมชนสามารถอยู่รอดได้ด้วยตัวของชุมชนเอง โดยมีการกระจายงบประมาณลงไปในกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการส่งเสริมการประกอบอาชีพในชุมชน สร้างงาน สร้างรายได้ และลดรายจ่ายให้แก่เกษตรกรผู้ที่มีรายได้น้อยเป็นหลักโดยทำเป็นกลุ่มอาชีพ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และชุมชนในรูปแบบของหมู่บ้านสหกรณ์ ซึ่งอยู่ในการดำเนินการโครงการ/กิจกรรมส่งเสริมการประกอบอาชีพในชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงให้บรรลุผลและเหมาะสมกับศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินงาน

สรุปได้ว่า จากแนวนโยบายและยุทธศาสตร์ในการดำเนินการแก้ไขปัญหาคความยากจนทั้งระบบจากส่วนกลางลงสู่ระดับชุมชน ส่งผลกระทบต่อให้กลไกของหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นต้องปรับแนวทางการดำเนินการพัฒนาให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาในด้านเศรษฐกิจและสังคมของรัฐบาล มีแนวทางการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจและสังคมที่อยู่ภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีการดำเนินการตามโครงการ/แผนงานภายใต้

แผนงานยุทธศาสตร์อยู่ดี มีสุขระดับจังหวัด พ.ศ. 2560 ซึ่งในแต่ละหมู่บ้าน ชุมชนจะต้องมีแผนแม่บท ชุมชนรองรับจึงสามารถขอโครงการได้ ซึ่งในปี 2560 จึงได้ดำเนินการขอโครงการศูนย์เรียนรู้ เศรษฐกิจพอเพียง ตามยุทธศาสตร์อยู่ดีมีสุข ปี 2560 เพื่อรองรับแผนชุมชน 5 ปี (พ.ศ. 2560 - 2564) โดยอาศัยความร่วมมือจากทางภาคประชาชนและจากทางองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เป็นผู้ ที่คำนวณงบประมาณต่าง ๆ ในการจัดทำโครงการโครงการศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เป็น โครงการที่ดำเนินการภายใต้แผนการแก้ไขปัญหาความยากจนตามยุทธศาสตร์อยู่ดีมีสุข ปี 2560 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนองนโยบายของรัฐบาล สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนด้านเศรษฐกิจพอเพียงใน คราวเรือนให้สามารถพึ่งตนเองได้เป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านการเกษตรตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ให้ สามารถนำไปปฏิบัติได้โดยมีอาหารบริโภคพอเพียงในครัวเรือนและชุมชน สร้างรายได้ ลดรายจ่าย ให้กับครัวเรือนและชุมชน

2.2 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่แนวพระราชดำริของพระสงฆ์

2.2.1 แนวคิดทฤษฎีพระราชดำริ

“พระราชดำริ” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทาน พระราชดำริชี้แนะแนวทาง การดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความ เปลี่ยนแปลงต่างๆ

พระราชดำริ (Sufficiency Economy) เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริชและแนวทางดำเนินชีวิตแก่ พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดยาวนานกว่า 30 ปี พระราชดำริเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำเนินชีวิต และการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ครอบคลุมชุมชน จนกระทั่งถึงระดับชาติ ทั้งในการพัฒนาการบริหารประเทศให้ดำเนินต่อไป

ปรัชญาของพระราชดำริ

พระราชดำริ เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุก ระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความ พอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกัน ใน ตัวที่ดีพอสมควร ต่อการกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้ จะต้อง อาศัยความรู้รอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการ วางแผนและการดำเนินการ ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนใน ชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกๆระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความ ซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและ กว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ความหมายของพระราชดำริ จึงประกอบด้วยคุณสมบัติ ดังนี้

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ
2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ
3. ภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยมี เงื่อนไข ของการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง 2 ประการ ดังนี้

1. เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในการปฏิบัติ
2. เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักใน คุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

ประเทศไทยกับพระราชดำริ

พระราชดำริ มุ่งเน้นให้ผู้ผลิต หรือผู้บริโภค พยายามเริ่มต้นผลิต หรือบริโภคภายใต้ขอบเขต ข้อจำกัดของรายได้ หรือทรัพยากรที่มีอยู่ไปก่อน ซึ่งก็คือ หลักในการลดการพึ่งพา เพิ่มขีดความสามารถในการควบคุมการผลิตได้ด้วยตนเอง และลดภาวะการเสี่ยงจากการไม่สามารถควบคุมระบบตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

พระราชดำริมิใช่หมายความถึง การกระเบียดกระเสียรจนเกินสมควร หากแต่อาจฟุ่มเฟือยได้ เป็นครั้งคราวตามอัตภาพ แต่คนส่วนใหญ่ของประเทศ มักใช้จ่ายเกินตัว เกินฐานะที่หามาได้

พระราชดำริ สามารถนำไปสู่เป้าหมายของการสร้างความมั่นคงในทางเศรษฐกิจได้ เช่น โดยพื้นฐานแล้ว ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม เศรษฐกิจของประเทศจึงควรเน้นที่เศรษฐกิจการเกษตร เน้นความมั่นคงทางอาหาร เป็นการสร้างความมั่นคงให้เป็นระบบเศรษฐกิจในระดับหนึ่ง จึงเป็นระบบเศรษฐกิจที่ช่วยลดความเสี่ยง หรือความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจในระยะยาวได้

พระราชดำริ สามารถประยุกต์ใช้ได้ในทุกระดับ ทุกสาขา ทุกภาคของเศรษฐกิจ ไม่จำเป็นจะต้องจำกัดเฉพาะแต่ภาคการเกษตร หรือภาคชนบท แม้แต่ภาคการเงิน ภาคอสังหาริมทรัพย์ และการค้าการลงทุนระหว่างประเทศ

โดยมีหลักการที่คล้ายคลึงกันคือ เน้นการเลือกปฏิบัติอย่างพอประมาณ มีเหตุมีผล และสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ตนเองและสังคม

การดำเนินชีวิตตามแนวพระราชดำริพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเข้าใจถึงสภาพสังคมไทย ดังนั้น เมื่อได้พระราชทานแนวพระราชดำริ หรือพระบรมราโชวาทในด้านต่างๆ จะทรงคำนึงถึงวิถีชีวิต สภาพสังคมของประชาชนด้วย เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งทางความคิด ที่อาจนำไปสู่ความขัดแย้งในทางปฏิบัติได้

แนวพระราชดำริในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง

1. ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือยในการใช้ชีวิต
2. ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง ซื่อสัตย์สุจริต
3. ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในทางการค้าแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง
4. ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก ด้วยการขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้มีรายได้เพิ่มพูนขึ้น จนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ
5. ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่ว ประพฤติตนตามหลักศาสนา

กรอบความคิดพระราชดำริ

พระราชดำริ “พระราชดำริ เป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดินเปรียบเสมือนเสาเข็มที่รองรับป้ายเรือนตัวอาคาร ใว้ตนเองสิ่งก่อสร้างที่จะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสานั้นเองแต่คนส่วนมาก มองไม่เห็นเสาเข็ม และถือเสาเข็มเสียด้วยซ้ำ ” (พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว)

หลักปฏิบัติตามแนวพระราชดำริ

๑. การพึ่งตนเองเป็นหลัก
๒. การพิจารณาถึงความพอดี พอเหมาะ พอควร สมเหตุสมผล
๓. การสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นบนพื้นฐานของความสมดุล
๔. ความครอบคลุมทั้งทางด้านจิตใจ สังคม เทคโนโลยี ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม
พระราชดำริ

หลักของความประมาณ (พอดี) 5 ประการ

๑. พอดีด้านจิตใจ เข้มแข็ง มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร ประนีประนอม นึกถึงประโยชน์ส่วนรวม
๒. พอดีด้านสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูล รู้รักสามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้ครัวเรือนและชุมชน
๓. พอดีด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดและรอบคอบและเกิดความยั่งยืนสูงสุด
๔. พอดีด้านเทคโนโลยี รู้จักใช้ เทคโนโลยีที่เหมาะสมและสอดคล้องต่อความต้องการเป็นประโยชน์สภาพแวดล้อมและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม และพัฒนาจากภูมิปัญญาชาวบ้านก่อน

๕. พอดีด้านเศรษฐกิจ เพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ดำรงชีวิตอย่างพอควรพออยู่ พอกิน สมควร ตามอัตภาพและฐานะของตนเอง

หลักของความมีเหตุผล

๑. ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพ
๒. ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง สุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพ
๓. ละเลิกการแย่งผลประโยชน์ และแข่งขันในทางการค้าขาย ประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง
๔. ไม่หยุดนึ่ง หาทางในชีวิตให้หลุดพ้นจากความทุกข์
๕. ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลด เลิก สิ่งชั่วกิเลสให้หมดสิ้นไป ไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตัวเองทำลายผู้อื่น

หลักของการมีภูมิคุ้มกัน

๑. มีความรอบคอบและระมัดระวัง
๒. มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทน และแบ่งปัน

สรุปได้ว่า หลักแนวคิดพระราชดำริ (Sufficiency Economy) เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริและแนวทางดำเนินชีวิตแก่ พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดยาวนานกว่า 30 ปี พระราชดำริเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำเนินชีวิต และการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ครอบคลุมชุมชน จนกระทั่งถึงระดับชาติ ทั้งในการพัฒนาการบริหารประเทศให้ดำเนินต่อไป ในทางสายกลางความพอเพียง หมายถึง ความประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่ร้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่มีพอควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงและภายนอก ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวัง เป็นอย่างยิ่งนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน

ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีจิตสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสมตลอดจนดำเนินชีวิตในความอดทน มีความพากเพียร มีสติ และมีความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี “บางคนพูดบอกว่า พระราชดำรินี้ไม่ถูกทำไม่ดี ไม่ดี ได้ยินเค้าว่าส่วนใหญ่บอกว่าดี แต่พวกเขาส่วนใหญ่ที่บอกว่าดีนี้เข้าใจแค่นั้นก็ไม่ทราบแต่ยังก็ทำตามเศรษฐกิจ หรือความประพฤตินี้ทำอะไรเพื่อให้เกิดผล โดยมีเหตุผล คือ เกิดผลมาจากเหตุ ถ้าทำเหตุที่ดีถ้าคิดดีให้ผลที่ออกมาคือ สิ่งที่ดีติดตามเหตุการณ์ กระทบก็จะเป็นการกระทำที่ดี และผลของการกระทำนั้นก็จะเป็นการกระทำที่ดี ดีแปลว่ามีประโยชน์ ดีแปลว่าทำให้มีความสุข”

2.3 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคม

2.3.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน

ประยุทธ์ ปยุตโต (2552, หน้า 274-275) กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ในสมัยพุทธกาลว่าพระสงฆ์ในระยะแรก ๆ มีหน้าที่หลักจะต้องทำคือ การศึกษาในเรื่อง ศิล สมาธิปัญญา เพื่อบรรลุมรรคในทางพระพุทธศาสนา การบรรลุมรรคผลของท่านเหล่านั้นในตอนแรกเกิดจากการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้า เมื่อพระอรหันต์สาวกเกิดขึ้นชุดแรก 60 รูป งานอันเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์คือ “สั่งสอนบุคคลอื่นให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยด้วย” ก็เกิดขึ้นโดยพระผู้มีพระภาคเจ้าได้รับสั่งให้ท่านเหล่านั้นมาประชุมกัน ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี แล้วรับสั่งแก่ท่านเหล่านั้นว่า

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เราและเธอทั้งหลายพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ทั้งที่เป็นของมนุษย์ พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทเวตาและมนุษย์ทั้งหลาย จงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น ท่ามกลางและที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์อันสมบูรณ์ด้วยอรรถและพยัญชนะ สัตว์ที่มีจลฺในจักขุน้อยมีอยู่หากไม่ได้ฟังธรรมจักเสื่อมจากธรรม ผู้ที่อาจจกัฐ์ทั่วถึงธรรมจักมี ดูกรภิกษุทั้งหลายแม้เราเองก็จะไปยังตำบลอรุเวลาเสนาณิคม เพื่อแสดงธรรม”

นับตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา งานเผยแผ่ศาสนาได้กระจายไปสู่กลุ่มบุคคล ทั้งจำนวนคนที่ทำงานและคนที่หันมานับถือพระพุทธศาสนา จนกลายเป็นกลุ่มบุคคลที่เรียกว่าบริษัท 4 อันประกอบด้วย ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ในช่วงตอนต้นสมัยพุทธกาลจากเวลาที่ทรงเริ่มปฐมเทศนาไม่ถึงปี เฉพาะพระพุทธองค์เพียงองค์เดียว ทรงแสดงธรรมให้คนสำเร็จอริยผลเป็นพระอริยบุคคลเข้ามาบวชเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก พระสงฆ์มีชีวิตอยู่ได้ด้วยอาศัยศฤงคารซึ่งมีส่วนกำหนดหน้าที่ทางสังคมของพระสงฆ์ เมื่อกล่าวถึงในแง่คุณธรรมพระสงฆ์ก็ย่อมมีหน้าที่ต้องช่วยเหลือผู้อื่นให้รอดพ้นจากความทุกข์ด้วยอาศัยความเมตตาและกรุณาธรรมของตน พุทธพจน์ที่ตรัสสั่งสอนเกี่ยวกับหน้าที่ของพระสงฆ์มีอยู่มาก เช่น ในพหุการสูตร พระพุทธเจ้า ทรงแสดงการพึ่งพากันระหว่างบรรพชิตและคฤหัสถ์ว่า

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย พรหมณ์และคฤหบดีทั้งหลายเป็นผู้มีอุปการะมากแก่เธอทั้งหลายบำรุงเธอทั้งหลายด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร แม้เธอทั้งหลายก็จงเป็นผู้มีอุปการะมากแก่พรหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย จงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธบริบูรณ์สิ้นเชิงแก่พรหมณ์และคฤหบดีเหล่านั้นเถิด ดูกรภิกษุทั้งหลาย คฤหัสถ์และบรรพชิตทั้งหลายต่างอาศัยซึ่งกันและกันด้วยอำนาจอามิสทานและธรรมทาน อยู่ประพฤติพรหมจรรย์นี้ เพื่อต้องการสลัดโอฆะ เพื่อจะทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบด้วยประการอย่างนี้ ฯ”

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของสงฆ์ไว้ คือ มาตรา 15 ตรี ในส่วนที่กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของมหาเถรสมาคม ข้อที่ 3 ว่า มีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ พระราชวรมณี

(ประยูทธ์ ปยุตโต, 2552, หน้า 274-2) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ตามหลักการทางพระพุทธศาสนาออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

(1) ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับสังคมสงฆ์ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์ด้วยกันเอง จะเห็นได้ชัดเจนจากบทบัญญัติต่าง ๆ ในวินัยของสงฆ์ มีการอยู่ร่วมกันเป็นวัด การกำหนดเขตพัทธสีมาอุโบสถ การปวารณา การกรานกฐิน พุทธบัญญัติที่ให้สงฆ์เป็นใหญ่ในกิจการต่าง ๆ ซึ่งเรียกว่า สังฆกรรม มีการอุปสมบท การระงับอธิการณ์ ตลอดจนข้อกำหนดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่มีการเคารพกันตามอาวุโส เป็นต้น

(2) ความสัมพันธ์ในสังคมส่วนรวมระหว่างพระสงฆ์กับคฤหัสถ์ กล่าวคือ พระสงฆ์ถูกกำหนดให้ต้องฝากชีวิตไว้กับคฤหัสถ์ เริ่มแต่อาหารซึ่งพระสงฆ์เป็นผู้อยู่ด้วยบิณฑบาตคือ อาหารที่คฤหัสถ์ถวายตลอดจนปัจจัย 4 อย่างอื่น ๆ และความเป็นอยู่ที่ต้องอาศัยคฤหัสถ์เป็นประจำ เป็นข้อบังคับอยู่ในตัวให้ชีวิตของพระสงฆ์ผูกพันกับสังคมของคฤหัสถ์

นอกจากนั้นยังได้กล่าวอีกว่า การที่พระสงฆ์มีบทบาทอย่างไรนั้น คงอยู่ที่หลักการอันมีอยู่ในคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว คือในฝ่ายตนเองก็มีหน้าที่ในการศึกษาปฏิบัติ คือศึกษาเพื่อให้ปฏิบัติได้ถูกต้อง และพร้อมทั้งสามารถแนะนำแก่ผู้อื่นได้ด้วย ในฝ่ายความสัมพันธ์กับสังคมคฤหัสถ์ พระสงฆ์ ก็มีหน้าที่ให้การศึกษา การเผยแผ่ และการสงเคราะห์ พร้อมกับการปฏิบัติหน้าที่ทางสมณเพศของตน รักษาเกียรติและความบริสุทธิ์ของสถาบันสงฆ์ไว้ด้วย

ในปัจจุบันบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ได้มีพัฒนาการตลอดมา ตามยุคสมัย ซึ่งมีนักวิชาการหลายคนเสนอความคิด ดังนี้

1. บทบาทด้านการให้การศึกษา

พระมหามงกุฎ จิตตโสภโณ (2552, หน้า 216) กล่าวถึงหน้าที่ของพระสงฆ์ในด้านการสงเคราะห์การศึกษาว่ามีอยู่ 2 ประการด้วยกันคือ

(1) หน้าที่เป็นผู้ให้คำแนะนำสั่งสอน คือ การให้การศึกษาแก่ประชาชน เผยแผ่ธรรมแก่ประชาชนโดยเฉพาะในด้านการดำรงชีวิตที่ดีงาม ชีวิตที่ประเสริฐ ตามหลักการทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า หน้าที่ของครู แม้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ได้รับการยกย่องจากบุคคลทั่วไปว่า เป็นพระบรมครู ซึ่งทำหน้าที่ฝึกเทวดาและมนุษย์ได้อย่างไม่มีใครยิ่งกว่า เพราะพระองค์ฝึกคนธรรมดาให้กลายเป็นคนดี และกลายเป็นคนประเสริฐในระดับสูงสุด ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ในฐานะครู เป็นหน้าที่ถาวรตลอดมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลถึงปัจจุบัน

(2) หน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษา ให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน เมื่อประชาชนมีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้อง ก็จะประพฤติอยู่ในศีลธรรม รู้จักอบรมจิต ฝึกอบรมปัญญาให้ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขประพฤติดี ประพฤติชอบ

พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ, 2541, หน้า 163-168) กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ที่ทำอยู่ในปัจจุบันโดยหลักใหญ่ ๆ มีอยู่ 3 ประการ คือ

(1) พัฒนาจิตวิญญาณของมนุษย์ (spiritual guide) บทบาทนี้จะเห็นจากองค์กรสงฆ์ต่อไปนี้

(1.1) การเกิดขึ้นของคณะธรรมทาสไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อปี พ.ศ. 2475 โดยการนำของท่านพุทธทาสภิกขุ ก่อให้เกิดวัดป่าเพื่อปัญญาชน ลักษณะสวนโมกขพลาราม มีการผลิตหนังสือธรรมที่มีลีลาการประพันธ์แบบทันสมัย ชักชวนคนยุคปัจจุบันให้เห็นคุณค่าของพระศาสนานำพาคนไทยใฝ่การประพฤติธรรมมากขึ้น

(1.2) การเกิดวัดป่าในสายธรรมยุติกนิกาย จนถึงสมัยพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต สายภาวนาพุทธโธ มีการตั้งสำนักปฏิบัติธรรมในสายวัดหนองป่าพง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ของพระอาจารย์ชา สุภทฺโท ซึ่งให้ชาวไทยและชาวต่างประเทศได้เห็นคุณค่าของความสำเร็จทางด้านจิตใจ และเห็นว่า การมีชีวิตแบบสมัยพระพุทธเจ้าอยู่กับธรรมชาติเป็นสิ่งที่ดี

(1.3) การเกิดขึ้นของสำนักวิปัสสนากัมมัฏฐานแบบ ยุพหนอ - พองหนอ ซึ่งมีวัดมหาธาตุเป็นศูนย์กลางเมื่อปี พ.ศ. 2493 อันมีต้นแบบมาจากท่านมหาสีสะยาตอ วัดศาสนนิสสา ประเทศพม่า ทำให้ระบบกานปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานเจริญรุ่งเรือง และมีผู้ได้ประโยชน์จากการปฏิบัติธรรมสายนี้เป็นอย่างมาก

(1.4) การเกิดขึ้นของการปฏิบัติธรรมแบบสัมา อรหัง ของพระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ทำให้เกิดกัลยาณมิตรมากมาย ทั้งในวงการพระสงฆ์และประชาชน

(2) ทำหน้าที่ให้การศึกษาแก่ประชาชน สถาบันสงฆ์ที่ทำหน้าที่มาตลอดคือสำนักเรียนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและบาลี ตลอดทั้งมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง คือมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยสงฆ์สงฆ์ก่อให้เกิดนักเขียน เช่น สุชีพ ปุญญานุภาพ แสง จันทร์งาม พระธรรมปิฎก (ป.อ.ประยุตฺโต), จำนง ทงประเสริฐ และวศิน อินทสระ ให้แก่แวดวงวิชาการ

(3) ทำหน้าที่เป็นผู้นำด้านการพัฒนาชนบท พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นผู้นำทางการพัฒนาชนบท

มีทั่วทุกภาคของประเทศ ซึ่งแยกเป็น 2 ประเภท คือ

(3.1) การตั้งมูลนิธิการศึกษาและพัฒนาชนบท พระเถระที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่าอุทิศตนเพื่อการศึกษาของชาวบ้านในชนบทมาโดยตลอดคือ พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ฟูอศฺควิโร) วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ตั้งโรงเรียนเมตตาศึกษาที่วัดเจดีย์หลวง เชียงใหม่ และมูลนิธิเพื่อการศึกษาและพัฒนาชนบท โดยมีอุดมการณ์”มุ่งส่งเสริมกสิกรรม ส่งสอนวิทยา อารังพระศาสนา และพัฒนาท้องถิ่น”

(3.2) การรวมกลุ่มเพื่อนงานพัฒนาชุมชนในลักษณะเครือข่าย (network) ของงานพัฒนาชุมชนชนบท มีหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มพระสังฆพัฒนา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพระสงฆ์นักพัฒนาในจังหวัดนครราชสีมา มีพระสงฆ์ที่อยู่ในกลุ่มนี้ประมาณ 20-30 รูป เป็นต้น

พุทธทาสภิกขุ (2547, หน้า 56) ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์เกี่ยวกับการศึกษาไว้ว่า เดิมนั้นการศึกษาของไทยมีพระสงฆ์เป็นผู้จัดการศึกษาและอาศัยวัดเป็นสถานศึกษา ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นแนวคิดการศึกษาแบบตะวันตก แบ่งออกเป็น พุทธิศึกษา พลศึกษา และหัตถศึกษา ใน

ส่วนของจริยศึกษาที่ว่านั้น หลักสูตรก็เป็นไปเพื่อการท่องจำไม่ได้ฝึกให้ผู้ศึกษานำไปปฏิบัติเพื่อขัดเกลาความประพฤติและจิตใจของตน

พระราชวรมณี (2553, หน้า 15) กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ไว้ว่า เป็นผู้ให้ธรรมทาน คือการให้ธรรม เป็นการพยายามชี้แจงแนะนำหลักความดีงาม หรือหลักการที่จะช่วยเหลือให้มนุษย์ได้ประสบสิ่งดีงาม ฯลฯ สถาบันสงฆ์ (วัดและพระสงฆ์) เป็นสถาบันใหญ่ในสังคมไทย ย่อมต้องเกี่ยวข้องกับและมีบทบาทในทางสังคม พฤติกรรม และกิจกรรมต่าง ๆ ที่พระสงฆ์กระทำมีผลกระทบต่อสังคม และสังคมมีผลต่อสถาบันสงฆ์บ้าง ฉะนั้น จึงหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่พระพุทธศาสนาไม่ว่าจะเป็นพระธรรม คำสอน หรือพระสงฆ์รูปสถาบัน หรือวัดวาอารามก็ตามจะต้องเกี่ยวข้องกับสังคมพระสงฆ์เองจึงควรมีบทบาททั้งต่อตนเองและสังคมดังนี้ คือ

(1) บทบาทต่อตนเองและสังคมสงฆ์ คือ มีหน้าที่ศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่อความบริสุทธิ์ของสถาบันสงฆ์

(2) บทบาทต่อสังคมคฤหัสถ์ (ชาวบ้าน) คือ หน้าที่

(2.1) การให้การศึกษ หมายถึง การอบรมสั่งสอนผู้อื่นให้ดำรงชีวิต โดยอาศัยความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม

(2.2) การเผยแผ่ หมายถึง การช่วยให้มีการปฏิบัติธรรมอันเป็นประโยชน์ต่อสังคม

(2.3) การสงเคราะห์ประชาชน หมายถึง การให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนโดยปฏิบัติหน้าที่ตามสมณเพศของตนเอง

ทินพันธ์ นาคะตะ (2549, หน้า 5-7) กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ว่า สำหรับหน้าที่หลักของพระภิกษุสงฆ์ก็คือ การศึกษาและประพฤติปฏิบัติธรรม ส่วนหน้าที่ที่มีต่อสังคมก็นับว่ามีอยู่หลายประการกล่าวคือ นอกจากจะมีหน้าที่ดำเนินกิจกรรมบางอย่างของวัดแล้ว พระภิกษุสงฆ์ยังมีหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนหลักธรรมให้แก่ประชาชนเพื่อนำไปประพฤติตามและอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม ยิ่งไปกว่านี้ พระภิกษุสงฆ์ยังมีหน้าที่เกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาให้แก่ชาวบ้านอีกด้วย พระภิกษุสงฆ์เป็นผู้มีความรู้สูงกว่าชาวบ้าน เป็นผู้จัดการศึกษาและเป็นครู เด็กผู้ชายจะถูกส่งไปเป็นศิษย์วัดหรือสามเณร เพื่อเรียนการอ่าน เขียน และเรียนวิชาเลขอย่างง่าย ๆ รวมทั้งรับการอบรมทางศีลธรรมและหลักธรรมของศาสนา ทำให้เด็กผู้ชายส่วนมากอ่านออกเขียนได้ และมีความรู้ในด้านจริยธรรมของสังคม

สมบุญ สุธงษา (2550, หน้า 59-62) ได้เสนอลักษณะบทบาทการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ในปัจจุบันว่า ควรมีแนวทางหลัก 2 แนวทาง ได้แก่ การพัฒนาที่เน้นจิตใจแนวทางหนึ่ง และการพัฒนาที่เน้นด้านวัตถุอีกแนวทางหนึ่ง ซึ่งมีสาระสำคัญแตกต่างกัน คือ

(1) การพัฒนาด้านจิตใจ ควรจะดำเนินการพัฒนาเป็นขั้นตอน คือ

(1.1) เริ่มจากกลุ่มคนส่วนน้อยไปสู่กลุ่มคนส่วนมาก กล่าวคือ

(1.1.1) ตัวเอง ผู้อื่น กลุ่ม ชุมชน ลักษณะนี้เป็นการเริ่มต้นการพัฒนาที่ตัวเองเป็นพื้นฐาน เพื่อเป็นแบบอย่างอันดีต่อผู้อื่น เมื่อเราสามารถพัฒนาตนเองจนเป็นแบบอย่างให้ผู้อื่นได้แล้ว จะทำให้เกิดการรวมกลุ่มขึ้น

(1.1.2) ให้การพัฒนาต่อบุคคลอื่นโดยเริ่มทดลองดำเนินการในกลุ่มเล็ก ๆ ก่อนแต่การพัฒนาลักษณะนี้จะต้องดำเนินการโดยไม่ให้ชาวบ้านรู้ตัว เมื่อผลที่ได้จากการทดลองพัฒนาในกลุ่มดังกล่าวประสบผลสำเร็จในครัวเรือนอื่น ๆ จะสามารถมองเห็นถึงประโยชน์ของการพัฒนา และจะเข้ามาร่วมในกระบวนการพัฒนาด้วยในที่สุด

(1.2) การพัฒนาด้วยการฝึกอบรมโดยคำคม อุทาหรณ์ และสุภาษิตต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชน (ผู้ใหญ่) อ่านหรือทำความเข้าใจ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องคอยกระตุ้นและชี้แนะนำไปตามโอกาสอันสมควรด้วย

(1.3) ใช้วิธีสอนเด็กเพื่อพัฒนาผู้ใหญ่ โดยการเปิดสอนหรือให้การฝึกอบรมแก่เด็กเล็กทั้งเด็กอ่อนวัยและวัยเรียน เพื่อให้เด็กรู้จักประพัตติและเป็นแบบอย่างความประพฤติ

(1.4) ให้การอบรมแก่ประชาชนทั้งโดยการเรียกเข้ามาร่วมฟังการบรรยายธรรม และรวมถึงการออกกระจายเสียงผ่านหอกระจายข่าว

(1.5) ทุกวันพระจะมีการแสดงพระธรรมเทศนา ให้แก่ อุบาสก อุบาสิกา ที่มาร่วมกันทำบุญที่วัด โดยเน้นลักษณะการแสดงธรรมเทศนาที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวันของประชาชน เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ง่าย

(1.6) ใช้นโยบายและมาตรการให้ลด ละ เลิก อบายมุขต่าง ๆ ทั้งหลายทั้งปวง เช่น ตั้งกรรมการเฉพาะกิจทางศาสนา เพื่อรวมเงินที่ชาวบ้านให้มาแก่ ญาติโยมที่จัดงานประเพณีต่าง ๆ ไม่ให้นำไปใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้จ่ายไปในทางอบายมุข เช่น การเลี้ยงเหล้า เป็นต้น

(1.7) สนับสนุนให้มีการตั้งคณะกรรมการของหมู่บ้านคอยดูแลความสงบและความสามัคคีในหมู่บ้าน เช่น คณะกรรมการประนีประนอมปัญหา และความขัดแย้ง เพื่อพยายามสร้างสรรค์ความสามัคคีในหมู่ชาวบ้าน ให้สามารถอยู่ร่วมกันโดยไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน

(1.8) ใช้วิธีกระตุ้นจิตใจชาวบ้านให้พยายามรักษาความดีที่ได้ปฏิบัติมา

(2) การพัฒนาด้านวัตถุ การพัฒนาด้านวัตถุ มิใช่หมายถึงเฉพาะการสร้างอาคารเรียน สร้างถนน สร้างศาลา ฯลฯ แต่ขีดขั้นของการแบ่งการพัฒนาด้านวัตถุ และการพัฒนาด้านจิตใจอยู่ที่เป้าหมายของการพัฒนา โดยกำหนดให้การพัฒนาด้านจิตใจมุ่งไปสู่การพัฒนาเพื่อให้ประชาชนนำไปประพฤติปฏิบัติให้อยู่ในกรอบของศีลธรรม ส่วนการพัฒนาด้านวัตถุ จะเป็นการพัฒนาที่มุ่งเป้าหมายไปสู่ประโยชน์สุขของชาวบ้านและชุมชน หรือที่เรียกว่า การพัฒนาไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ดังนั้น การพัฒนาด้านวัตถุจึงครอบคลุมในหลาย ๆ ลักษณะ ดังนี้

(2.1) การจัดตั้งกองทุนเพื่อการพัฒนาต่าง ๆ เช่น กองทุนเงินกู้เพื่อการเกษตร ธนาคารข้าว ธนาคารยา ธนาคารควาย เป็นต้น

(2.2) การจัดตั้งสหกรณ์ต่าง ๆ เพื่อฝึกฝนการมีส่วนร่วมในการทำงาน อันเป็นการพัฒนาตนเอง เช่น สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์ร้านค้า สหกรณ์ออมทรัพย์ เป็นต้น

(2.3) การพัฒนาการศึกษาบุคคลในทุกระดับและทุกวัย เพื่อการเพิ่มพูนความรู้และความเข้าใจในทางโลก โดยมีเป้าหมายให้สามารถนำเอาความรู้และสถานภาพทางสังคมดังกล่าวไปใช้

ประโยชน์ในการปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชนให้ดีขึ้น ครอบคลุมทั้งการศึกษาทางสายสามัญ การส่งเสริมความรู้ในการอาชีพต่าง ๆ เช่น การตัดเย็บเสื้อผ้า ช่างไม้ รวมไปถึงการฝึกอบรมในด้านสาธารณสุขต่าง ๆ ด้วย

(2.4) การพัฒนาเพื่อการโภชนา และการพัฒนาสุขภาพอนามัยให้ดีขึ้น เช่น การสร้างส้วม โครงการอาหารเสริม การสร้างถังเก็บน้ำฝน เป็นต้น

(2.5) การสร้างสาธารณประโยชน์และสาธารณูปการต่าง ๆ เช่น ห้องสมุด หรือที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน ปรับปรุงซ่อมแซมถนนหนทาง เป็นต้น

(2.6) การพัฒนาเกษตรกรรม เช่น การส่งเสริมการเพาะปลูกพืชชนิดใหม่ ๆ การสร้างระบบชลประทานขนาดเล็ก การฝึกอบรมการพัฒนาการเกษตรและปศุสัตว์ เป็นต้น

คะนิงนิตย จันทบุตร (2552, หน้า 52) จำแนกบทบาทของพระสงฆ์ไว้ 3 ประการ คือ

(1) การพัฒนาคุณภาพพลเมืองด้านคุณธรรมและจริยธรรม

(2) การสงเคราะห์ให้แก่ประชาชน เช่น การให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลแก่ประชาชนตามประเพณีที่เกี่ยวกับชีวิต งานประเพณีส่วนรวม และงานเทศกาลต่าง ๆ

(3) การช่วยเหลือทางราชการ โดยเฉพาะการรักษาความปลอดภัยของชาติและกิจการทางสังคมกับจิตวิทยา เป็นต้น

จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ (2550, หน้า 337) กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพประชากรไว้ 3 ประการ คือ

(1) การสร้างคนให้ได้รับการศึกษา ในสมัยก่อนการศึกษาของไทยขึ้นอยู่กับวัดและวัง ซึ่งวังเป็นสถาบันการศึกษาของเจ้านายและขุนนางชั้นสูง ส่วนวัดเป็นสถาบันการศึกษาของสามัญชน ถึงแม้ปัจจุบันรัฐจะแยกการศึกษาออกจากสถาบันสงฆ์ แต่สถาบันสงฆ์ก็ยังมีบทบาทในการเสริมสร้างคนให้ได้รับการศึกษาอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่ยากจนและด้อยโอกาสทางการศึกษาได้รับผลประโยชน์อย่างมากจากการเอื้ออำนวยหรือการบริการของสถาบันสงฆ์

(2) การสร้างคนให้มีคุณธรรม การอบรมสั่งสอนคนให้มีคุณธรรมเป็นหน้าที่หลักของสถาบันสงฆ์ทีเดียว เป็นที่ยอมรับกันว่า การที่สังคมไทยมีความสงบสุขพอสมควรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพราะบทบาทของพระสงฆ์ในการอบรมสั่งสอนให้ประชาชนปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบตามหลักศีลธรรม และให้บุคคลละเว้นจากความชั่วและอบายมุขต่างๆ

(3) เสริมสร้างความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น เช่น เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน พัฒนาสิ่งแวดล้อม พัฒนาอาชีพ สร้างถนนหนทาง บ่อน้ำ สาธารณสุขและโรงเรียน เป็นต้น รวมทั้งระดมกำลังชาวบ้านให้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือเด็กกำพร้า คนยากไร้ และช่วยให้ผู้ติดยาเสพติดพ้นจากการเป็นทาสยาเสพติด เป็นต้น

ประเวศ วะสี (2550, หน้า 71-82) ได้เสนอบทบาทของพระสงฆ์และวัดไว้ ดังนี้

(1) พระสงฆ์เป็นผู้สร้างชุมชนสงฆ์ให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ วัดอุทิศประสงค์ของการบวชคือเพื่อการเรียนรู้ ดังนั้นสงฆ์คือชุมชนแห่งการเรียนรู้ ซึ่งควรจะเป็น 3 เรื่องใหญ่ ๆ คือ

(1.1) การเรียนรู้พุทธธรรมให้ลึกซึ้งที่สุดทั้งทางปริยัติและปฏิบัติ

(1.2) การเรียนรู้สังคมปัจจุบันให้รู้เท่าทันสังคมปัจจุบันเพื่อประโยชน์ในการสอน

(1.3) การเรียนรู้การสื่อสาร ให้เป็นที่สนใจของผู้คน ให้จับใจผู้คนให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือที่เรียกว่า อนุศาสนีปาฏิหาริย์ รวมทั้งความสามารถในการใช้เครื่องมือติดต่อสื่อสารสมัยใหม่ด้วย

(2) การศึกษาของสงฆ์ เป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง กำหนดอยู่ในนโยบายของรัฐบาลในแผนการศึกษาแห่งชาติ มหาวิทยาลัยสงฆ์และมหาวิทยาลัยทางโลกควรจะร่วมกันพัฒนาหลักสูตรสำหรับการศึกษาของสงฆ์

(3) การทำให้วัดเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ความสำคัญของวัดคือการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ดังนั้นถ้าวัดเข้มแข็งก็ทำให้โครงสร้างของชุมชนเข้มแข็งด้วย เนื่องจากการศีลธรรมอันดีงามของสมาชิกในชุมชน วัดลอยตัวออกจากโครงสร้างของสังคมในชุมชน จะทำให้ชุมชนและสังคมอ่อนแอและส่งผลให้สถาบันอื่น ๆ รวมทั้งสถาบันทางศาสนาอ่อนแอไปด้วย

(4) วัดกับการจัดการศึกษา การศึกษาในระบบโดยโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จำนวน 30,000 โรงเรียนยังไม่สามารถผลิตคนให้มีความเข้มแข็งทางปัญญาและศีลธรรม ในส่วนที่ยังขาดนี้หากวัดสามารถจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาคนให้เต็มศักยภาพได้ ก็จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างแท้จริง

(5) พระสงฆ์กับการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธี เนื่องจากในโลกปัจจุบันมีความขัดแย้งกันอย่างรุนแรงในสังคมระดับต่าง ๆ พระสงฆ์ควรศึกษาให้เข้าใจว่าความรุนแรงนั้นหมายถึงอะไร มีขอบเขตแค่ไหน มีที่ประเภท มีสาเหตุจากอะไรบ้าง มีวิธีป้องกันและแก้ไขอย่างไร วิธีใดใช้ได้ผล จะพัฒนาวิธีการป้องกันให้ดีขึ้นอย่างไร

(6) วัดกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและสนนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นการแสใหญ่ของโลกที่มีการระดมศาสตร์ทางด้านต่าง ๆ มาเชื่อมโยง พระสงฆ์จึงต้องพยายามศึกษาให้เข้าใจปัญหาสิ่งแวดล้อมและวิธีแก้ไขให้ลึกซึ้ง เพื่อจะได้สอนประชาชนได้ถูกต้อง และวัดควรเป็นต้นแบบในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชน

(7) การบริหารจัดการวัด วัดเป็นทรัพยากรอันทรงค่าของประชาชนในสังคม ดังนั้นการบริหารจัดการวัดที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคมตามอุดมการณ์แห่งพระพุทธศาสนา เจ้าอาวาส คณะสงฆ์ รัฐบาล และผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องให้ความร่วมมือในการจรรโลงพระศาสนาเพื่อสังคมต่อไป

ภัทรพร สิริกาญจน (2550, หน้า 2) กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ไว้ว่า เนื่องจากพระสงฆ์โดยส่วนใหญ่มีได้แยกตัวออกไปอยู่อย่างโดดเดี่ยวห่างจากชุมชน พระสงฆ์จึงต้องรับรู้สิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ และมีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

พอที่สรุปได้ว่า นอกจากสังคมยังคาดหวังในบทบาทของพระสงฆ์ไว้ว่า พระสงฆ์นั้นจะต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมอีกด้วย ดังพระพุทธพจน์ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนพระภิกษุสงฆ์ไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขของชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย” (วิมทา.4/32/33) นั่นคือพระสงฆ์ควรจะเข้าไปมีบทบาทหน้าที่ต่อการพัฒนาสังคมด้วยเพราะตามสภาพแวดล้อมการดำเนิน

ชีวิตและการบำเพ็ญสมณะธรรมของพระสงฆ์ต้องอาศัยปัจจัยสี่ที่ชาวบ้านถวาย สภาวะและเหตุการณ์ทางสังคมย่อมมีผลเกี่ยวข้องกับการบำเพ็ญสมณะธรรม และโดยคุณธรรม คือความเมตตาธรรม พระสงฆ์ต้องช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ บทบาทเหล่านี้เป็นบทบาทตามอุดมคติหรือบทบาทจากความคาดหวัง (Expected Role) ที่มีต่อพระสงฆ์ ดังนั้นเมื่อสังคมได้เปลี่ยนไปตามกาลสมัย วัตถุประสงค์ได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตของคนในสังคมมากยิ่งขึ้น พระสงฆ์บางกลุ่มได้ให้ความสนใจต่อปรากฏการณ์เหล่านี้ และได้แสดงบทบาทให้ปรากฏในสังคม (Actual Role) มากขึ้น เพื่อเข้าไปแก้ปัญหาของสังคม อันเนื่องมาจากความเสื่อมถอยด้านศีลธรรมจริยธรรม โดยจะพยายามช่วยกันบุคคลปรับตัวให้สามารถอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนไปได้

2.3.3 บทบาทของวัดที่มีต่อชุมชน

สถาบันสงฆ์เป็นสถาบันจารีตประเพณีที่มีความสำคัญยิ่ง พระสงฆ์จากอดีตจนถึงปัจจุบันมีความสัมพันธ์ใกล้ชิด และมีบทบาทที่สำคัญในการชี้นำสังคม ซึ่งถึงแม้บทบาทในด้านการเป็นผู้นำจะลดน้อยลงไปในปัจจุบัน แต่บทบาทด้านการเป็นผู้นำทางศีลธรรมชีวิตประจำวันของชาวชนบทส่วนใหญ่ยังคงดำรงอยู่ถึงในปัจจุบัน ซึ่งนอกจากเป็นที่พึ่งทางใจแล้วยังเป็นสถานที่เอื้ออำนวยในด้านการบริการสังคมอื่นๆ ที่กลไกของรัฐบาลเข้าไปให้บริหารไม่ทั่วถึง เพื่อก่อให้เกิดการบูรณาการภายในชุมชน ดังที่**พระพรหมคุณาภรณ์** ได้กล่าวถึงบทบาทของวัดไว้ดังนี้

1. เป็นสถานศึกษา สำหรับชาวบ้านสู่กลุ่มบุตรมาอยู่รับใช้พระสงฆ์รับการฝึกอบรมทางศีลธรรม และเล่าเรียนวิชาการต่าง ๆ ตามที่สอนในแต่ละยุคสมัย
2. เป็นสถานสงเคราะห์ที่บุตรหลานชาวบ้านยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตและศึกษาเล่าเรียนด้วยตลอดจนผู้ใหญ่ที่ยากจนมาอาศัยเลี้ยงชีพ
3. เป็นสถานพยาบาลที่รักษาผู้ป่วยตามภูมิปัญญาความรู้ของพระสงฆ์
4. เป็นที่พักของคนเดินทาง
5. เป็นสโมสรที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์ พักผ่อนหย่อนใจให้ความรู้เพิ่มเติม
6. เป็นสถานบันเทิง ที่จัดงานเทศกาลและมหรสพต่าง ๆ สำหรับชาวบ้าน
7. เป็นที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตครอบครัวและความทุกข์ต่างๆ
8. เป็นศูนย์ศิลปวัฒนธรรมที่รวบรวมศิลปกรรมต่างๆ ของชาติเป็นเหมือนพิพิธภัณฑ์ที่เก็บรวบรวมศิลปวัตถุที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น
9. เป็นคลังพัสดุสำหรับเก็บของใช้ต่างๆ ซึ่งชาวบ้านได้ใช้ร่วมกันเมื่อมีงานที่วัดหรือยืมไปใช้เมื่อตนจัดงานขึ้น
10. เป็นศูนย์กลางการบริหารการปกครอง ที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้านมาประชุมกัน เพื่อแจ้งข่าวทางราชการต่างๆ
11. เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือบริการด้านพิธีกรรมต่างๆ อันเป็นเรื่องผูกพันกับวิถีชีวิตและความเชื่อของคนในท้องถิ่น

นอกจากบทบาทเหล่านี้แล้ว ภาวะแห่งสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมาทำให้พระสงฆ์ถูกชักนำเข้าสู่กระบวนการพัฒนามากขึ้น มีทั้งงานที่ทำโดย

อิสระและร่วมกับรัฐบาล แต่ในบทบาทการพัฒนาที่เน้นการสร้างทุนชุมชน หรือการส่งเสริมกลุ่ม/องค์การชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อการพึ่งตนเองได้ของชุมชนเอง โดยผ่านกระบวนการดำเนินกิจกรรมนั้น กิจกรรมนี้จะสะสมทรัพย์ถือว่าการแสดงบทบาทที่เข้าไปส่งเสริมการสร้างทุนของพระสงฆ์ได้อย่างชัดเจนโดยผ่านกระบวนการ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ใช้หลักธรรมทางศาสนาที่เน้นในเรื่องบุญ การเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ ความสันโดษ เป็นหัวใจสำคัญ โดยการเชื่อมโยง บุญ-ใจ-เงิน ให้เกิดเป็นกิจกรรมสะสมทรัพย์ ที่ปราศจากความคิดเป็นโลกจريت โดยการใช้หลักธรรมสอดแทรกไปในกระบวนการสะสมทรัพย์ดังกล่าว

2. พัฒนากิจกรรมออมทรัพย์ให้เกิดเป็นผลประโยชน์ร่วมของชุมชน เพื่อสร้างแรงจูงใจของคนในชุมชนให้หันมาร่วมมือพึ่งพากันแทนการแก่งแย่งตัวใครตัวมัน

3. ใช้วิธีคิด “จิตสำนึกร่วมชุมชน” ทดแทนชีวิตแบบปัจเจกชน โดยอาศัยระบบการบริหารจัดการ สวัสดิการ การกำหนดกลุ่มเป้าหมายของสมาชิก และการใช้กลไกของชุมชนในการตรวจสอบ เพื่อสร้างจิตสำนึกร่วมของชุมชน

4. อาศัยระบบการจัดการที่โปร่งใส มีระบบบัญชีที่สามารถตรวจสอบได้ อีกทั้งคณะกรรมการ รวมไปถึงที่ปรึกษาก็มีความโปร่งใส

5. การบริหารมีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคมของชุมชน เช่น การให้เงินกู้ การระดมเงินฝากที่ละเล็กละน้อย การจัดการเรื่องปันผล สวัสดิการที่ตอบสนองความต้องการของชาวบ้าน

6. อาศัยบทบาทผู้นำและเป็นผู้นำที่ชาวบ้านในท้องถิ่นมีความศรัทธาเชื่อมั่นตลอดไป จนถึงคณะกรรมการที่มาดูแลเรื่องกองทุน ก็ถูกคัดเลือกด้วยหลักเกณฑ์ด้านคุณธรรม และบารมี

7. อาศัยบทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่ชุมชน โดยการให้ข้อปฏิบัติดังนี้ คือ

- ให้สถานที่สาธารณณะของชุมชน คือ วัดอันเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านมีโอกาสมาปฏิสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องอยู่แล้ว ซึ่งหากไปจัดการที่บ้านใคร หรือหน่วยงานใด ความรู้สึกเป็นเจ้าของหรือการเข้าถึงคงจะไม่เหมาะสมเท่าวัด

- สร้างเงื่อนไขให้ผู้คนที่ต้องมาพบปะแลกเปลี่ยนทุกข์สุขกันอยู่เสมอ เช่น การต้องมาออมทุกเดือน

- ใช้ระบบการจัดการที่รวดเร็ว เช่น การจัดการเรื่องสินค้าที่สามารถบริหารได้ภายในวันเดียว ไม่ต้องมีคลังสินค้า เช่น สหกรณ์ที่ต้องเพิ่มการจัดการ

- ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหาร ทั้งการตั้งคณะกรรมการ การตัดสินใจวางกฎเกณฑ์ของกองทุน การติดตามประเมินผล ไปจนถึงการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นเหล่านี้ เป็นการแสดงบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมกลุ่ม/องค์การชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยผ่านกระบวนการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม/องค์กรในชุมชนนั้นๆ

2.3.4 บทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์โดยทั่วไป

บทบาทของพระสงฆ์นอกจากเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา และผู้นำธรรมะของพระพุทธเจ้าออกแนะนำสั่งสอนให้ประชาชนประพฤติปฏิบัติซึ่งเป็น หน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์ใน

ฐานะที่เป็นผู้ให้ธรรมหรือธรรมทานเป็นการพยายามชี้แนะในเรื่องแห่งความดีงามเพื่อให้มนุษย์ได้พ้นจากความทุกข์ พ้นจากปัญหา ดังที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้กล่าวถึงหน้าที่และบทบาทของวัดและพระสงฆ์ 10 ประการ ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ กล่าวว่าพุทธศาสนาเป็นสถาบันสังคมหนึ่งซึ่งประกอบด้วยองค์ 4 ประการ คือ

1. องค์ตำแหน่งทางสังคมพุทธศาสนา คือ พระ สามเณร ชี และฆราวาส
2. องค์หน้าที่ทางสังคมของพระพุทธศาสนา คือสร้างความเป็นปึกแผ่นในสังคมเป็นมาตรฐานความดี ความชั่ว ให้กำลังใจ ปลอบใจ และให้ความกระจ่างเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์
3. องค์แบบแผนความประพฤติ ได้แก่ ศิล-ธรรมข้อต่างๆ ทั่วไป เช่น ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ทุกคนมีกรรมเป็นของตนเอง และเฉพาะตำแหน่ง เช่นเป็น พ่อ แม่ ลูก ครู ลูกน้อง เจ้านายเป็นพระ หรือชี ก็จะมีแบบปฏิบัติตัวแตกต่างกัน
4. องค์วัตถุในพระพุทธศาสนา เช่นวัด โบสถ์ วิหาร เจดีย์ เครื่องอัฐบริขารของพระสงฆ์ เป็นต้น

พระพุทธศาสนาจึงเข้าข่ายเป็นสถาบันหนึ่งของสังคมเพราะเป็นระบบความเชื่อที่ทุกคนในโลกจะต้องมีในรูปใดรูปหนึ่ง แต่พุทธศาสนาก็เป็นสถาบันสังคมเฉพาะสังคมหรือกลุ่มที่นับถือพุทธศาสนา ดังนั้นจึงไม่ได้บังคับหรือแผ่อิทธิพลไปถึงคนนอกศาสนาให้ต้องปฏิบัติเหมือนกันอันเป็นการฝืนใจและอาจนำไปสู่ความขัดแย้งแตกแยกได้

อภิชาติ พันธเสน กล่าวถึงปัจจัยการเปลี่ยนแปลงบทบาทของพระสงฆ์ไว้ว่า พระสงฆ์ถูกลดบทบาทลงจากการเป็นผู้นำในด้านต่างๆ มาเป็นเพียงผู้ประสานเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและประชาชน วัดและพระสงฆ์ถูกลดบทบาทที่มีต่อการดำรงชีวิตและการพัฒนาของชาชนบทลงมากมาย จนกระทั่งเหลือเพียงบทบาทที่สำคัญเพียงผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และเป็นคลังพัสดุเท่านั้น นอกจากนี้ปัจจัยภายนอกจะมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ยังมีมูลเหตุจากปัจจัยภายในอีก 3 ประการ คือ

ประการแรก พระสงฆ์ไม่พยายามปรับปรุงตนเองให้เข้ากับสังคมที่เปลี่ยนไป ไม่พยายามประยุกต์ความเจริญต่างๆ เหล่านั้นมาเสริมสร้างบทบาทของตนเองขึ้นใหม่

ประการที่สอง คือ การสูญเสียภาวะผู้นำทางปัญญาของพระสงฆ์ เนื่องจากพระสงฆ์ไม่สนใจศึกษาความรู้และเทคนิควิทยาการสมัยใหม่ การปฏิเสธความรู้เช่นนี้เป็นผลให้พระสงฆ์ไม่สามารถเข้าใจถึงสภาพปัญหาและโครงสร้างของสังคมที่เปลี่ยนไปได้

ประการที่สาม พระสงฆ์มิได้ฝึกฝนพัฒนาตนเองจนสามารถเข้าใจความเป็นจริงของชีวิตตามหลักไตรสิกขาได้ทั้งหมดทุกองค์ ในการนำไปเผยแพร่จึงทำให้มหาชนบางส่วนไม่สามารถเกิดความเข้าใจเลื่อมใสในหลักธรรมทางพุทธศาสนาได้

พระธรรมญาณมณี ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาเป็นวิธีการสร้างสรรค์ ปรับปรุง แก้ไขสิ่งที่ควรจะมีแต่ยังไม่มีให้มีขึ้น สิ่งที่มีแล้วไม่เหมาะสมให้เหมาะสม สิ่งที่ผิดพลาด บกพร่องหรือพินกาลเทศะให้ถูกต้องตามสภาพที่ต้องการในปัจจุบัน การพัฒนาเป็นวิธีการจัดการ สิ่งทั้งหลายให้มีภาพ

เป็นปัจจุบันตามที่ต้องการ อีกทั้งเป็นทางอยู่รอดของสิ่งทั้งหลายและเป็นทางชีวิตของคนและสังคม ดังนั้นพระภิกษุก็เช่นกันอย่าทำตนเองเพียงพึ่งศาสนาฝ่ายเดียว ต้องให้พระศาสนาได้พึ่งตนบ้าง โดยการพัฒนาตนในการบูชาพระศาสนาทั้งด้วยอามิสบูชา และปฏิบัติบูชา การพัฒนาคุณธรรมจะสำเร็จด้วยการกระทำด้วยการเลื่อมใส สามารถทำให้คนอื่นมีจริยธรรมเช่นนี้ได้ ดังนั้นผู้สอนจริยธรรม ต้องมีความรู้ลึกว่า ตนได้กระทำกิจอันพึงทำในฐานะที่เป็นกัลยาณมิตรที่ดีแก่บุคคลผู้มีคุณ ดังพระสารีบุตรที่นึกถึงคุณของโยมผู้ถวายข้าวเพียงก้อนเดียวด้วยการให้ธรรมที่ดีที่สุดแก่โยมผู้ถวายนั้นเป็นการตอบแทนการพัฒนาชุมชนในฐานะเป็นกระบวนการ (Process) นั้นองค์การบริหารวิเทศกิจ (ICA) หรือ (AID) ในปัจจุบันของสหรัฐอเมริกา ได้ให้ความหมายว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการแห่งการกระทำทางสังคมซึ่งราษฎรในชุมชนนั้นๆ ร่วมกันวางแผนและลงมือกระทำเอง ร่วมกันกำหนดว่า กลุ่มของตนแต่ละบุคคลมีความต้องการอย่างไร และปัญหาาร่วมกันมีอะไรบ้าง แล้วจัดทำแผนการของกลุ่มเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการร่วมกันของชุมชน โดยพยายามใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชน”

การพัฒนาชุมชน หมายถึงการเปลี่ยนแปลงชุมชนให้มีสภาพดีขึ้นเพื่อสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชนและป้องกันแก้ไขปัญหาสังคม โดยการเพิ่มพูนความสามารถให้แก่ประชาชน เพื่อให้การจัดการกับปัญหาของตนเองได้ โดยถือหลักการประชาธิปไตยในการมีส่วนร่วมดำเนินงานของประชาชน คือการพึ่งพาตนเอง ของประชาชน การพัฒนาชุมชน การให้การศึกษาแก่ชุมชนและการผสมผสานระหว่างกลุ่มประโยชน์ต่างๆ ในชุมชน

การพัฒนาชุมชนในฐานะวิธีการ (Method) คือ การพิจารณาว่า การพัฒนาชุมชนนั้นนำไปสู่จุดหมายของการพัฒนาคนให้มีทั้งคุณภาพและคุณธรรม เป็นการมุ่งพิจารณาถึงวิธีการทำงานมากกว่าสิ่งอื่นใด กล่าวคือ มุ่งถึงการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนของประชาชน

สรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชนในฐานะที่เป็นขบวนการเคลื่อนไหวของปัจเจกชน ดังนั้นความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ว่า “เป็นขบวนการที่มุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น และควรเป็นความคิดริเริ่มของประชาชนด้วยตนเอง แต่ถ้าประชาชนไม่รู้จักวิธีการริเริ่มก็ให้ใช้เทคนิคกระตุ้นเตือนให้เกิดความคิดริเริ่ม ทั้งนี้เพื่อให้ขบวนการนี้ได้รับการตอบสนองจากประชาชนด้วยความกระตือรือร้นอย่างจริงจัง” ซึ่งการพัฒนาชุมชนในรูปลักษณะนี้เป็นการริเริ่มจากปัจเจกชน เช่น ขบวนการสรรค์โวทัย ในประเทศศรีลังกา หรือแชนแมเอล อุนดอง ในประเทศเกาหลีใต้ เป็นต้น (**ทัศนีย์ ลักขณาภิชนัช**)

2.3.5 รูปแบบการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์

รูปแบบการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบ คือ

1. แบบที่เป็นทางการคือ การร่วมมือกับหน่วยงานราชการบางหน่วย
2. แบบที่ไม่เป็นทางการคือ การไม่ยึดติดรูปแบบของทางราชการ หรือแบบแผนดั้งเดิมของวัด แต่จะพัฒนาชุมชนไปตามสภาพแวดล้อมของชุมชนที่เป็นจริง จึงทำให้การพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์นั้นมีหลากหลายรูปแบบขึ้น (**สมบุรณ์ สุขสำราญ**)

จากสภาพความเป็นจริงและเงื่อนไขของการพัฒนาชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนในชนบทในปัจจุบันบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ควรเป็นไปตามสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงของ

ชุมชน ทั้งที่เป็นทางการ คือจะผูกพันกับระบบราชการก็ได้ และไม่เป็นทางการ คือ จะไม่ผูกพันกับระบบราชการก็ได้ ปัจจัยหลักของการพัฒนา คือ ตัวพระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้นำชุมชน มีความสามารถในการนำชุมชนเพื่อการพัฒนาตนเองได้มากน้อยเพียงใด และจะมีชาวบ้านเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาของพระสงฆ์จำนวนเท่าใด ทั้งนี้กระบวนการพัฒนาของพระสงฆ์ ควรจะมีการประยุกต์พุทธธรรมในบางหัวข้อมา

แนวทางปฏิบัติเพื่อเจริญประโยชน์แก่สังคม หลักธรรมประการหนึ่งที่ควรนำมาเป็นหลักในการปฏิบัติคือ สังคหวัตถุ 4 ซึ่งหมายถึงพระธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งการสงเคราะห์สังคม ธรรมอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวคือ ยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานบุคคลไว้ในสามัคคีธรรม โดยมีทานเป็นหลักสำคัญยิ่งของพระธรรมนี้ สังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย

1. ทาน หมายถึง การให้ทั้งวัตถุและ ธรรมทาน คือการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละแบ่งปัน กำลังกาย กำลังใจและกำลังทรัพย์แก่กัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ ตลอดจนจนถึงให้ความรู้คำแนะนำสั่งสอน และให้โอกาสอันดีงามแก่กันและกันได้

2. ปิยวาจา หมายถึง วาจาเป็นที่รัก คือการกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวาน สมานสามัคคีการกล่าวแต่วาจาอันก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่กัน ตลอดจนจนถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยอมตาม มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

3. อตถจริยา หมายถึง การประพฤติประโยชน์ คือการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์และประพฤติปฏิบัติแต่ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ผู้อื่น และมีความคิดในทางสร้างสรรค์แก่สังคม ตลอดจนถึงการช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมทางจริยธรรมด้วย

4. สมานัตตา หมายถึง ความมีตนเสมอ คือการทำตนเสมอต้นเสมอปลายก็ดี ปฏิบัติตนสม่ำเสมอต่อบุคคลทั้งหลายก็ดี การร่วมทุกข์ร่วมสุขทั้งกายและใจ โดยเสมอต้นเสมอปลายกับผู้อื่นในสังคมก็ดี ตลอดจนถึงการวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล สถานการณ์และสิ่งแวดล้อมถูกต้องตามธรรมในทุกกรณี

เมื่อบุคคลพึงยึดถือปฏิบัติตามสังคหวัตถุ 4 ดังกล่าวมาแล้ว ย่อมก่อให้เกิดแต่ประโยชน์ความสงบสุข และการพัฒนาไปสู่ความเจริญก้าวหน้าแก่สังคมนั้น แนวทางในกาปฏิบัติเพื่อเจริญประโยชน์ในทางเศรษฐกิจนั้น พระพุทธองค์ทรงชี้แนะให้ยึดถือปฏิบัติตาม ทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตินิกัธธรรม 4 หมายถึง ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน หรือหลักธรรมอันอำนวยประโยชน์สุขขั้นต้น ดังนี้คือ

1. อุฏฐานสัมปทา หมายถึง การถึงพร้อมด้วยความหมั่น คือความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การทำงาน ประกอบอาชีพสุจริต มีความชำนาญ รู้จักใช้ปัญญาสอดส่องตรวจตราหาอุปบายวิธีให้สามารถดำเนินการงานให้ได้ผลดี

2. อารักขสัมปทา หมายถึง การถึงพร้อมด้วยการรักษา คือมีความประหยัด อดออม รู้จักใช้จ่ายอย่างถูกต้องเหมาะสม รู้จักเก็บรักษาโภคทรัพย์ และผลงานซึ่งตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรมด้วยกำลังของตน มิให้ทรัพย์ของตนเป็นอันตรายหรือเสื่อมเสีย

3. กัลยาณมิตตตา หมายถึง คบคนดีเป็นมิตร คือรู้จักบุคคลในถิ่นที่อาศัย เลือกลงนามสำหรับศึกษาเยี่ยงอย่างท่านผู้ทรงคุณ มีศรัทธา มีศีล จาคะและปัญญา

4. สมชีวิตา หมายถึง มีความเป็นอยู่เหมาะสม คือ ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายเลี้ยงชีพแต่พอดี มิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือยจนเกินเหตุ

เมื่อบุคคลยึดมั่นและปฏิบัติตามทฤษฎีธรรมมีกัตถะประโยชน์แล้ว ย่อมจะทำให้เศรษฐกิจและการดำเนินชีวิตของบุคคลนั้นเป็นไปโดยราบรื่นเจริญมั่นคงยิ่งขึ้นต่อไปในด้านแนวทางการปฏิบัติเพื่อเจริญประโยชน์แก่การปกครองบุคคลในสังคมให้อยู่ร่วมกันได้ โดยอาศัยความสงบและความเจริญก้าวหน้าได้นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับผู้นำในสังคมเป็นสำคัญฉะนั้นผู้นำในสังคมจึงพึงปฏิบัติตามทศพิธราชธรรม หมายถึงธรรมของผู้นำ 10 ประการ ดังนี้

1. ทาน หมายถึงการให้ คือ การสละทั้งกำลังกายกำลังใจ และกำลังทรัพย์แก่สังคมและการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์

2. ศีล หมายถึง ความประพฤติดีงาม คือการสำรวมกายและวจีหวารประกอบแต่ความสุจริต ควรเป็นเยี่ยงอย่างและเป็นทีเคารพนับถือแก่บุคคลทั่วไป

3. ปริจาคะ หมายถึง การบริจาค คือเสียสละความสุขสำราญตลอดจนชีวิตของตน เพื่อประโยชน์สุขและความสงบเรียบร้อยของสังคม

4. อาชวะ หมายถึง ความซื่อตรง คือมีความซื่อตรงทรงสัตย์ ปฏิบัติหน้าที่การงานโดยสุจริตและจริงใจ

5. มัทวะ หมายถึง ความอ่อนโยนคือ การมีอัธยาศัย ไม่เย่อหยิ่งหยาบกระด้างมีความสง่างามอันเกิดแต่ท่วงที กิริยาอันอ่อนโยนอยู่เสมอ

6. ตปะ หมายถึง ความทรงเดช คือการรักษาจิตใจให้บริสุทธิ์สะอาด ละกิเลสตัณหาทั้งปวงมุ่งมั่นที่จะบำเพ็ญเพียรทำกิจให้สำเร็จบริบูรณ์

7. อักโกธะ หมายถึง ความไม่โกรธ คือการไม่กริ้วกราดลุอำนาจความโกรธจนเป็นเหตุให้วินิจฉัยความและกระทำการต่าง ๆ ผิดพลาดเสียธรรม มีจิตใจอันสงบเยือกเย็นและประกอบด้วยเมตตาธรรม

8. อวิหิงสา หมายถึง ความไม่เบียดเบียน คือ การไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนเสียหายอย่างหนึ่งอย่างใดแก่ผู้อื่น

9. ชันติ หมายถึง ความอดทน คือ การมีความเข้มแข็งทั้งกายและใจ ไม่หมัดกำลังใจในการประพฤติปฏิบัติความดีงาม และไม่ละทิ้งกรณีที่ทำบำเพ็ญโดยชอบธรรม

10. อวิโรธะ หมายถึง ความไม่คลาดธรรม คือ การวางตนเป็นหลักหนักแน่นในธรรมจิตใจคงที่ ไม่เอนเอียงหวั่นไหวเพราะถ้อยคำดีร้าย การสักการะ หรืออิฏฐารมณ์ อนิฏฐารมณ์ใดๆ สติมั่นในยุติธรรมและนิติธรรม มิมีความประพฤติส่วนตัวอันวิบัติ

พระพุทธธรรมซึ่งพระพุทธเจ้าทรงตรัสสั่งสอนแก่บรรดาภิกษุสงฆ์และฆราวาสเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติในการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจและการปกครองภายในชุมชนให้เป็นไปโดยราบรื่นเจริญก้าวหน้าคือให้ยึดมั่นและปฏิบัติตาม สังคหวัตถุ 4 ทฤษฎีธรรมมีกัตถะประโยชน์ 4 และ

ทศพิธราชธรรม นอกจากนี้ยังมีหลักธรรมบางประการ ตามปริตรมงคลจักรวาลน้อย มี 7 ประการ ดังนี้คือ

1. อายุวัฑฒะโก ความเจริญอายุ
2. ณะวัฑฒะโก ความเจริญทรัพย์
3. สิริวัฑฒะโก ความเจริญศิริ
4. ยะสะวัฑฒะโก ความเจริญยศ
5. พละวัฑฒะโก ความเจริญกำลัง
6. วัณณะวัฑฒะโก ความเจริญวรรณะ
7. สุขะวัฑฒะโก ความเจริญสุข

จากหลักพุทธธรรมดังกล่าวมาแล้ว พอจะสรุปได้ว่าการพัฒนาตามแนวพุทธศาสนามีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน ทั้งด้านการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านทางกายภาพ เพื่อให้มนุษย์เข้าใจการดำเนินชีวิต อันจะทำให้มนุษย์เข้าใจเป้าหมายของชีวิต การอยู่ร่วมกันและมีทำที่ต่อสิ่งแวดล้อม เข้าใจธรรมชาติ ปรับตัวอยู่กับธรรมชาติอย่างสมดุล

2.4 บริบทของจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้นำเสนอแนวคิดทฤษฎีที่สำคัญๆ ดังนี้

2.4.1 ข้อมูลทั่วไปจังหวัดเพชรบุรี ประกอบไปด้วยข้อมูลพื้นฐาน เช่น

ทำเลที่ตั้ง ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ

ขนาด ที่ตั้งและอาณาเขต จังหวัดเพชรบุรี มีเนื้อที่ประมาณ 6,220.8 ตารางกิโลเมตร หรือ 3,888,000 ไร่ ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของภาคกลางมีอาณาเขตติดต่อจังหวัดใกล้เคียงและประเทศเพื่อนบ้าน ดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี และอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

ทิศใต้ ติดกับอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ทิศตะวันออก ติดกับอ่าวไทย

ทิศตะวันตก ติดกับสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพเมียนมาร์ (พม่า)

ลักษณะภูมิประเทศ (สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี, 2559,) หน้า 37

รูปที่ 3 แผนที่จังหวัดเพชรบุรี

ทางด้านทิศตะวันตกในเขตอำเภอแก่งกระจานและอำเภอหนองหญ้าปล้อง มีลักษณะเป็นที่ราบสูงและภูเขาสูงชัน แล้วค่อย ๆ ลาดต่ำมาทางทิศตะวันออกเกิดเป็นสันปันน้ำ แบ่งน้ำส่วนหนึ่งให้ไหลลงสู่ประเทศพม่าและอีกส่วนหนึ่งไหลมาทางทิศตะวันออกเป็นต้นน้ำของแม่น้ำเพชรบุรีและแม่น้ำปราณบุรีสภาพเช่นนี้ทำให้ทางทิศตะวันตกของจังหวัดเพชรบุรีอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ และแร่ธาตุแต่มีประชากรอาศัยอยู่น้อยเนื่องจากเป็นแดนกันดาร จะมีเพียงชาวกะเหรี่ยงและชาวกะเหรี่ยงที่อพยพข้ามแดนมาจากพม่าเข้ามาอาศัยเท่านั้น

ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดเพชรบุรีอยู่ติดกับอ่าวไทยจึงได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ในฤดูฝน และอิทธิพล จากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือในช่วงฤดูหนาว จึงทำให้มีอากาศหนาวเย็นในช่วงเวลาดังกล่าวสำหรับช่วงเวลาที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวมากที่สุด คือ ช่วงเดือนธันวาคม - เมษายน แบ่งฤดูกาลออกเป็น 3 ฤดูดังนี้

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ - กลางเดือนพฤษภาคม

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม - กลางเดือนตุลาคม

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่กลางเดือนตุลาคม - กลางเดือนกุมภาพันธ์

ประชากร ความหนาแน่นของประชากรในจังหวัดเพชรบุรีเฉลี่ยประมาณ 72 คนต่อตารางกิโลเมตรเมตร โดยอำเภอเมืองเป็นอำเภอที่มีประชากรหนาแน่นที่สุด เนื่องจากเป็นศูนย์กลางการค้าอุตสาหกรรม และความเจริญของจังหวัด ส่วนอำเภอแก่งกระจานเป็นอำเภอที่มีประชากรที่ประชากรอาศัยอยู่นาน้อยที่สุด เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอเป็นพื้นที่อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ซึ่งเป็นอุทยานที่มีพื้นที่กว้างที่สุดในประเทศไทย ส่วนอำเภอท่ายางเป็นอำเภอที่มีประชากรอาศัยอยู่นานหนาแน่นมากที่สุด

นอกจากชาวไทยพื้นเมืองแล้ว ยังมีชนชาติอื่นเข้ามาตั้งรกรากทำมาหากินในจังหวัดมานานนับร้อยปีแล้ว คนไทยเชื้อสายต่างๆในจังหวัดเพชรบุรี มีดังนี้ (สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี : 2559)

ข้อมูลวัดในจังหวัดเพชรบุรี (สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, 2562 : 4)

มีวัดทั้งหมด 221 วัด

เป็นพระอารามหลวง 4 วัด

เป็นวัดราษฎร์ 217 วัด

พระภิกษุ จำนวน 3,168 รูป สามเณร จำนวน 256 รูป

2.4.2 ข้อมูลทั่วไปจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (สำนักงานจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, หน้า 6-13)

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ตั้งอยู่ตอนใต้สุดของภาคกลาง มีชายหาดยาวเหยียดทางด้านทิศตะวันออก ซึ่งติดอ่าวไทย เป็นเมืองชายทะเลที่สวยงาม เหมาะแก่การพักผ่อนหย่อนใจ มีทิวเขา สลับซับซ้อน มีป่าเขาที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว สภาพพื้นที่ลาดเอียงจากทิศตะวันตก ตามเทือกเขาตะนาวศรี สู่ชายฝั่งทะเล สภาพภูมิอากาศพอเหมาะ มีลมพัดตลอดปี เป็นจุดพื้นที่ ที่แคบที่สุดของประเทศไทย อยู่ในเขตตำบลคลองวาฬ อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ จากชายทะเลถึงเขาตาดชายนแดนพม่า ระยะทางประมาณ 12 กิโลเมตร จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นจังหวัดหนึ่งใน 25 จังหวัดภาคกลางของประเทศไทย ความยาวจากทิศเหนือจรดทิศใต้ ประมาณ 212 กิโลเมตร และชายฝั่งทะเลยาวประมาณ 224.8 กิโลเมตร มีส่วนที่ แคบที่สุดของประเทศอยู่ในเขตตำบลคลองวาฬ อำเภอเมือง จากอ่าวไทยถึงเขตแดนพม่าประมาณ 12 กิโลเมตร ระยะทางจากกรุงเทพฯ ตามทางหลวงแผ่นดินสายเอเชียหมายเลข 4 (ถนนเพชรเกษม) ประมาณ 323 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางประมาณ 4 ชั่วโมงเศษ และตามเส้นทางรถไฟสายใต้ ประมาณ 318 กิโลเมตร ใช้เวลา เดินทางประมาณ 6 ชั่วโมง มีเนื้อที่ประมาณ 6,367.620 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 3,979,762.5 ไร่ มีอาณาเขต ติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ จังหวัดเพชรบุรี

ทิศใต้ ติดต่อกับ จังหวัดชุมพร

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อ่าวไทย

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ สาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า

รูปที่ 4 แผนที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ที่ตั้งและอาณาเขต ที่ตั้ง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นจังหวัดหนึ่งใน 25 จังหวัดภาคกลางของประเทศไทยอยู่ระหว่าง เส้นรุ้งที่ 12 องศา 31 ลิปดาเหนือ เส้นแวงที่ 99 องศา 9 ลิปดาตะวันออก กับ 100 องศา 1 ลิปดาตะวันออก อยู่ทางทิศตะวันตกของกรุงเทพมหานครประมาณ 325.3 กิโลเมตร อาณาเขต ติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงและสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา คือ ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอ ชะอำ อำเภอท่ายาง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ทิศใต้ติดต่อกับอำเภอปะทิว อำเภอท่าแซะ จังหวัดชุมพร ทิศตะวันออกติดต่อกับทะเลอ่าวไทย ความยาวชายฝั่งทะเลประมาณ 224.8 กิโลเมตร ทิศตะวันตกติดต่อกับ สาธารณรัฐแห่ง สหภาพเมียนมาโดยมีเทือกเขาตะนาวศรีเป็นพรมแดนยาวประมาณ 283 กิโลเมตร จังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นจังหวัดขนาดกลาง พื้นที่ประมาณ 6,367.62 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 3,979,762.50 ไร่ ความยาวของจังหวัดจากทิศเหนือจดทิศใต้ประมาณ 212 กิโลเมตร ส่วนแคบที่สุดของประเทศและ จังหวัดอยู่ในเขตตำบลคลองวาฬ อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ จากอ่าวไทยถึงแนวพรมแดนไทย – เมียนมาประมาณ 12 กิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะโดยทั่วไปของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทิศตะวันตกเป็นเทือกเขาตะนาวศรีซึ่งกั้นพรมแดนระหว่าง ไทยกับเมียนมาลาดเอียงลงสู่ทะเลอ่าวไทยด้านตะวันออก และมีเทือกเขาและภูเขาอยู่ทั่วไป ทั้งบริเวณตอนกลางและ บริเวณชายฝั่งทะเลของจังหวัด เทือกเขาที่สำคัญ ได้แก่ เทือกเขาสามร้อยยอด ความสูงโดยเฉลี่ยของเทือกเขาด้าน ตะวันตกประมาณ 750 เมตร เหนือระดับน้ำทะเลสูงสุด 1,215 เมตร และต่ำสุด 306 เมตร ส่วนความสูงจาก ระดับน้ำทะเลแถบชายฝั่งตะวันออกโดยเฉลี่ยประมาณ 1 – 5 เมตร จากความลาดชันสูงก่อให้เกิดลำห้วยหลายสายไหล ลงสู่คลองและแม่น้ำ ได้แก่ แม่น้ำปราณบุรี แม่น้ำกุยบุรี คลองบางสะพาน คลองบางนางรม และคลองกรูด และในทะเลอ่าวไทยใกล้ชายฝั่ง มีเกาะรวม 21 เกาะ (กรมแผนที่ทหาร)

ข้อมูลประชากร การปกครองแบ่งออกเป็น 8 อำเภอ 48 ตำบล 435 หมู่บ้าน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาล 16 แห่ง (เทศบาลเมือง 2 แห่ง และเทศบาลตำบล 14 แห่ง) และ 44 องค์การบริหารส่วนตำบล ประชากร ณ สิ้นเดือนกรกฎาคม 2558 มีจำนวน ประชากรรวม 527,809 คน แยกเป็นเพศชาย 261,520 คน คิดเป็น 49.55% เพศหญิง 266,289 คน คิดเป็น 50.45% ตำบลที่มีประชากรมากที่สุด คือ ตำบลหัวหิน 108,178 คน รองลงมา คือ ตำบลเมืองประจวบคีรีขันธ์ 89,838 คน ตำบลปราณบุรี 75,871 คน ตำบลบางสะพาน 74,550 คน ศาสนา ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ รองลงมา คือ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ตามลำดับ มีศาสนสถานจำนวน 270 แห่ง แบ่งตามประเภท การนับถือศาสนา ประกอบด้วย วัด รวมทั้งสิ้น จำนวน 233 แห่ง เพิ่มขึ้นจากปีพ.ศ. 2557 9 แห่ง (224 แห่ง) และในปี พ.ศ.2558 มีจำนวนพระภิกษุ จำนวน 2,165 รูป สามเณรจำนวน 133 รูป ที่พักสงฆ์ จำนวน 53 แห่ง โบสถ์คริสต์ จำนวน 23 แห่ง มัสยิด จำนวน 14 แห่ง

การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้ดำเนินการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง เน้นให้ประชาชนมีวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งจะสร้างการอยู่ดีมีสุข ให้เกิดขึ้นโดยการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นแนวทางในการดำเนินงาน ให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาในการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ประสานพลัง ระหว่างภาคีการพัฒนาในระดับต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงาน ชาวบ้าน องค์กรพัฒนาเอกชน เอกชนสถาบันการศึกษาและ ประชาชนในพื้นที่ ด้วยแนวคิดการบูรณาการในด้านต่างๆ นำไปสู่กระบวนการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือตนเอง และพึ่งตนเองได้ หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์นั้น มีความแตกต่างกันไปในแต่ละหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็น การลดรายจ่าย การเพิ่มรายได้ การออม การดำรงชีวิต การอนุรักษ์ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเอื้ออาทร การแบ่งปันช่วยเหลือกัน จากนั้นก็จะดำเนินการขยายให้เป็นเครือข่าย เพื่อ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกันในแต่ละระดับตั้งแต่ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน นายตำบล เพื่อดำเนิน การพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นเศรษฐกิจชุมชนและเศรษฐกิจ การค้าในที่สุด ซึ่งก็จะตรงกับคติโบราณ ของไทยที่ว่า “พออยู่ พอกิน มีเหลือ จึงขาย” ทำให้เกิดความเข้มแข็งมั่นคงในการ ดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของคนในหมู่บ้าน/ชุมชน นอกจากนี้จังหวัดได้ดำเนินการรณรงค์ให้ทุกครัวเรือนทำบัญชีเงินออม ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือจากคนในหมู่บ้าน/ชุมชนด้วยดี ทุกครัวเรือนต่างจัดทำบัญชีกันด้วยความสมัครใจ

ข้อมูลวัดในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์, 2561 : 7)

วัดทั้งหมด 210 วัด แบ่งเป็น

พระอารามหลวง 4 วัด

วัดราษฎร์ 206 วัด

พระภิกษุ จำนวน 2,766 รูป สามเณรจำนวน 201 รูป

2.4.3 ข้อมูลทั่วไปจังหวัดสมุทรสงคราม

จังหวัดสมุทรสงครามแต่เดิมเรียกเมืองแม่กลอง การตั้งถิ่นฐานบริเวณปากแม่น้ำแห่งนี้ สันนิษฐานว่าคนกลุ่มแรกเป็นชาวแม่กลอง (เดิม) จากจังหวัดอุทัยธานี อพยพลงมาตั้งถิ่นฐานในถิ่นนี้ ชาวแม่กลอง (เดิม) ในจังหวัดอุทัยธานีเป็นชาวแม่น้ำ เคยอยู่ริมแม่น้ำกำแพงเพชรมาก่อน เรียกหมู่บ้านที่ตั้งขึ้นใหม่ ว่าบ้านแม่กลอง ตามชื่อบ้านเดิมของตน ที่มาของชื่อบ้านแม่กลอง ยังมีเรื่องเล่า สืบต่อกันมาว่าด้วยเรื่องกลองใหญ่ ที่วัดใหญ่ ตำบลแม่กลอง อำเภอเมือง ฯ

พื้นที่โดยทั่วไปของจังหวัดเป็นที่ราบลุ่มริมทะเลโดยตลอด สภาพของดินเป็นดินเหนียวปนทราย ไม่มีภูเขาหรือเกาะ เดิมเคยมีป่าโกงกาง ไม้แสม ตามชายฝั่งทะเลและมีป่าจากตามปากแม่น้ำ แต่ปัจจุบันได้มีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ดังกล่าวในการเลี้ยงกุ้งกุลาดำเกือบทั้งหมด ต่อมาการเลี้ยงกุ้ง ได้เกิดการขาดทุน ทำให้ปล่อยบ่อกุ้งร้างจำนวนมากแม่น้ำสำคัญที่ไหลผ่าน คือ แม่น้ำแม่กลองผ่านบริเวณท้องที่อำเภอบางคนที และอำเภออัมพวา ไปออกทะเลอ่าวไทย ที่บริเวณปากแม่น้ำแม่กลองในเขตอำเภอเมืองสมุทรสงคราม นอกจากนี้มีลำคลองใหญ่น้อยมากมาย แยกจากแม่น้ำแม่กลอง 338 คลอง ลำประโดง 1,947 ลำประโดง กระจายอยู่ทั่วพื้นที่ จากสภาพภูมิประเทศเช่นนี้ ทำให้เกิดความสะดวกในด้านการคมนาคมทางน้ำ และการประกอบอาชีพด้านกสิกรรม

รูปที่ 5 แผนที่จังหวัดสมุทรสงคราม

เขตการปกครอง

อำเภอ แบ่งออกเป็น 3 อำเภอ 36 ตำบล 284 หมู่บ้าน

1. อำเภอเมืองสมุทรสงคราม มีเนื้อที่ 169.057 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 40.57 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด

2. อำเภออัมพวา มีเนื้อที่ 170.164 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 40.84 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด

3. อำเภอบางคนที มีเนื้อที่ 77.486 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 18.59 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด

เทศบาล

1. อำเภอเมืองสมุทรสงคราม มี 2 เทศบาล คือ เทศบาลเมืองสมุทรสงคราม เทศบาลตำบลบางจะเกร็ง

2. อำเภออัมพวา มี 3 เทศบาล คือ เทศบาลตำบลอัมพวา เทศบาลตำบลเหมืองใหม่ เทศบาลตำบลสวนหลวง

3. อำเภอบางคนที มี 4 เทศบาล คือ เทศบาลตำบลบางนกแขวก เทศบาลตำบลบางกระบือ เทศบาลตำบลบางยี่รงค์ เทศบาลตำบลกระดังงา

ข้อมูลวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม (สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, 2562 : 2)

มีวัดทั้งหมด 184 วัด

เป็นพระอารามหลวง 3 วัด

เป็นวัดราษฎร์ 181 วัด

พระภิกษุ จำนวน 1,572 รูป สามเณร จำนวน 103 รูป

2.4.4 ข้อมูลทั่วไปจังหวัดสมุทรสาคร

ภูมิศาสตร์ ที่ตั้ง จังหวัดสมุทรสาครเป็นจังหวัดชายทะเลอ่าวไทย มีแม่น้ำท่าจีนผ่ากลางจังหวัด เป็นจังหวัดในเขตพื้นที่ภาคกลางตอนล่างของประเทศไทยประมาณเส้นรุ้งที่ 13 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 100 องศาตะวันออก เป็นจังหวัดปริมณฑล มีพื้นที่ติดกับเขตหนองแขม เขตบางบอน และเขตบางขุนเทียนของกรุงเทพมหานคร มีพื้นที่ 872.347 ตารางกิโลเมตร

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติดกับอำเภอสามพราน (จังหวัดนครปฐม)

ทิศตะวันออก ติดกับเขตหนองแขม เขตบางบอน และเขตบางขุนเทียน (กรุงเทพมหานคร)

ทิศใต้ ติดกับอ่าวไทย

ทิศตะวันตก ติดกับอำเภอบางแพ อำเภอดำเนินสะดวก (จังหวัดราชบุรี) และอำเภอเมืองสมุทรสงคราม (จังหวัดสมุทรสงคราม)

รูปที่ 6 แผนที่จังหวัดสมุทรสาคร

ภูมิประเทศ จังหวัดสมุทรสาครมีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มชายฝั่งทะเล สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1.00 - 2.00 เมตร มีแม่น้ำท่าจีนไหลผ่านตอนกลางจังหวัด ไหลคดเคี้ยวตามแนวเหนือใต้ลงสู่อ่าวไทยที่อำเภอเมืองสมุทรสาคร ระยะทางยาวประมาณ 70 กิโลเมตร พื้นที่ตอนบนในเขตอำเภอบ้านแพ้วและอำเภอกระทุ่มแบนมีความอุดมสมบูรณ์ของดินและมีโครงข่ายแม่น้ำลำคลองเชื่อมโยงถึงกันกระจายอยู่ทั่วพื้นที่กว่า 170 สาย จึงเหมาะที่จะทำการเพาะปลูกพืชนาชนิดและบางส่วนเป็นย่านธุรกิจ อุตสาหกรรมและที่อยู่อาศัย พื้นที่ตอนล่างของจังหวัดในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาครอยู่ติดชายฝั่งทะเลยาว 41.8 กิโลเมตร จึงเหมาะที่จะประกอบอาชีพประมงทะเลเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งและทำนาเกลือ ในช่วงฤดูฝน บางพื้นที่ประสบปัญหาน้ำท่วมหนัก ทำให้เศรษฐกิจภาพรวมเสียหายอย่างมาก โดยเฉพาะการเกษตร

ภูมิอากาศ จังหวัดสมุทรสาคร มีลักษณะภูมิอากาศเป็นแบบฝนเมืองร้อน เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากลมบก ลมทะเล และมีลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดผ่าน ในช่วงฤดูร้อน จึงทำให้มีความชื้น

ในอากาศสูง มีฝนตกปานกลาง ปริมาณเฉลี่ย 1,120 มิลลิเมตรต่อปี อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 28°C - 34°C มีความชื้นสัมพัทธ์ต่ำสุด 50% สูงสุด 95%

การปกครอง การปกครองส่วนภูมิภาค จังหวัดสมุทรสาครแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 3 อำเภอ, คือ อำเภอเมืองสมุทรสาคร อำเภอกระทุ่มแบน อำเภอบ้านแพ้ว มี 40 ตำบล และ 290 หมู่บ้าน

การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสมุทรสาครมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แบ่งตามประเภท และอำนาจบริหารจัดการภายในท้องที่ได้เป็น องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลนคร 2 แห่ง เทศบาลเมือง 1 แห่ง เทศบาลตำบล 9 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 25 แห่ง

ข้อมูลวัดในจังหวัดสมุทรสาคร (สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสาคร, 2562 :

7)

มีวัดทั้งหมด 126 วัด

เป็นพระอารามหลวง 3 วัด

เป็นวัดราษฎร์ 123 วัด

พระภิกษุ จำนวน 1,198 รูป สามเณร จำนวน 93 รูป

2.5 ตัวอย่างที่เป็นต้นแบบจังหวัดละ 1 วัด

ทางคณะวิจัยขอยกตัวอย่างที่เป็นต้นแบบการเผยแพร่แนวพระราชดำริ จังหวัดละ 1 วัด ดังนี้

1. วัดนาพรม หมู่ 8 ต.นาพันสาม อ.เมือง จังหวัดเพชรบุรี

ที่ตั้ง

8 ต.นาพันสาม อ.เมือง จังหวัดเพชรบุรี

ประวัติ

พระครูพิศาลวัชรกิจ รองเจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี เจ้าอาวาสวัดนาพรม เป็นประธานเปิดป้ายโรงเรียนเศรษฐกิจพอเพียง ตามโครงการ "1 ไร่ 1 แสน" ซึ่งจัดโดยองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) นาพันสาม โดยมีนายประสิทธิ์ รวมสิน นายก อบต.นาพันสาม นายประจิว ปังขำ รองนายก อบต.นาพันสาม นายวรวิสูตร นิมพาลี ปลัด อบต.นาพันสาม พนักงาน เจ้าหน้าที่ กำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน นักเรียน และประชาชน ร่วมพิธี ที่ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง วัดนาพรม ต.นาพันสาม อ.เมือง จ.เพชรบุรี

เจ้าอาวาส พระครูพิศาลวัชรกิจ รองเจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี เจ้าอาวาสวัดนาพรม โดยวัดนาพรม จังหวัดเพชรบุรีมีกระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจแบบพอเพียง คือ การสอดแทรกหลักธรรมในการเทศนาวาระสำคัญต่าง ๆ เช่น เทศนาโดยสอดแทรกหลักธรรมสัปปุ

ริศธรรม 7 ซึ่งตรงกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้ 1) (ความพอประมาณ) มัตตัญญูตา เป็นผู้รู้จักประมาณ อัตตัญญูตา เป็นผู้รู้จักตน 2) (ความมีเหตุผล) ธัมมัญญูตา เป็นผู้รู้จักเหตุ อัตถัญญูตา เป็นผู้รู้จักผล 3) (การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว) กาลัญญูตา เป็นผู้รู้จักกาล ปริสสัญญูตา เป็นผู้รู้จักบริษัท ชุมชน บุคคลัญญูตา หรือ บุคคลปโรปริญญูตา เป็นผู้รู้จักบุคคล

การประยุกต์หลักธรรมเพื่อให้พระสงฆ์นำไปสั่งสอนชาวบ้าน คือหลักธรรมที่เหมาะสมกับอาชีพเกษตรกรรมสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างลงตัว ได้แก่ หมวดสังคหะ วัตถุประสงค์ 4 ซึ่ง สามารถนำมาสั่งสอนประชาชน เช่น การนำหลักปยวาจามาเป็นบรรทัดฐานในการทำงาน เพราะว่า คำพูดของคนเรา มีความสำคัญมาก โดยเฉพาะต่อบุคคลใกล้ชิด บุคคลที่เราร่วมงานหรือบุคคลที่ติดต่อประสานงานด้วย หากพูดไม่ดีคงเป็นเรื่องยากที่งานนั้นจะสำเร็จการแบ่งปัน (ทาน) เมื่อชาวบ้านมาเยี่ยมพระสงฆ์ก็ให้ตนไม่ไปปลูก ไปทำพันธุ์ครั้งพอชาวบ้านนำไปปลูกได้ผลชาวบ้านก็จะนำพืชผลเหล่านั้นมาถวายตอบแทน ส่วนการบำเพ็ญประโยชน์ชนรวมทุกขรวมสุขกับชาวบ้าน คือสอนด้วยการทำตัวเป็นแบบอย่าง และให้โอวาทบางเป็นครั้งคราว ซึ่งการปฏิบัติตามหลักสังคหะวัตถุประสงค์สามารถ ยึดเหนี่ยวจิตใจคนในหมู่บ้าน หรือชุมชน ให้มีความสามัคคีนอกจากหลักธรรมหมวดนี้แล้วยังมีหลักเบญจศีล กฎแห่งกรรม ความสันโดษ อิทธิบาท 4 ฯลฯ ซึ่งล้วนแต่มีประโยชน์อย่างยิ่ง ถ้าพระสงฆ์มีความเข้าใจและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเผยแผรแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี

สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่พระสงฆ์ควรเข้าไปช่วยแก้ปัญหาได้ เช่น ช่วยรณรงค์เกี่ยวกับกิจกรรมงดเหลาเข้าพรรษา เพราะทุกวันนี้เหลาเป็นตัวปัญหาในครอบครัวทำให้บางครอบครัวแตกแยก เพราะฉะนั้นถาดเหลาใดครอบครัวจะมีความรักความอบอุ่น ปัญหาสังคมทั้งหลายก็จะไม่เกิดขึ้น อีกทั้งแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะมีหลักการตรงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว เช่น การรู้จักใจการรู้จักพอ การรู้จักวิเคราะห์ รู้จักประหยัดการใช้จ่ายการรู้จักสร้างคุณค่า ล้วนแล้วแต่สอดคล้องกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น การที่พระสงฆ์นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสั่งสอนเยาวชนรวมทั้งประยุกต์หลักธรรม อบรมให้เยาวชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ใช้จ่ายอย่างประหยัด ก็จะสามารถส่งเสริมให้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของให้แพร่หลายได้

การที่พระสงฆ์เผยแผ่หลักธรรมในเรื่องของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพราะศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติไทยและในอีกด้านหนึ่งพระสงฆ์ต้องปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี เนื่องมาจากการสอนเพียงอย่างเดียวจะไม่เห็นผลเท่าที่ควร พระสงฆ์จึงต้องปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับประชาชนได้เห็นหลักในการเผยแผ่คุณธรรมจริยธรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2. วัดคลองวาฬ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ที่ตั้ง

วัดคลองวาฬตั้งอยู่บนถนนประจวบ - คลองวาฬ หมู่ที่ 1 ตำบลคลองวาฬ อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ กินเนื้อที่ 57 ไร่ 3 งาน 30 ตารางวา โดยมีอาณาเขตจรดทางหลวงและที่ดินเอกชนทางทิศเหนือ จรดโรงเรียนบ้านคลองวาฬทางทิศใต้ จรดทางหลวงทางทิศตะวันออก และจรดทางสาธารณะทางทิศตะวันตก

ประวัติ

วัดคลองวาฬ เริ่มสร้างในสมัยใดไม่มีหลักฐานปรากฏแน่ชัด แต่สันนิษฐานว่าสร้างมาก่อนที่จะเป็นเมืองคลองวาฬ เดิมที่วัดคลองวาฬไม่ได้ตั้งอยู่ในสถานที่ปัจจุบันนี้ แต่ได้ย้ายสถานที่ถึง 3 ครั้ง 3 แห่งก่อนที่จะมาตั้งอยู่ในที่ปัจจุบัน การหาหลักฐานที่แน่ชัดไม่ได้ก็คงเพราะเมืองคลองวาฬสมัยก่อนเป็นเมืองหน้าด่านที่ต้องรับศึกพม่าโดยตลอดทำให้การที่จะสร้างวัดให้มั่นคงถาวรเป็นไปได้ยาก แม้แต่จวนเจ้าเมืองก็ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าอยู่ที่ใด ปัจจุบันวัดคลองวาฬอยู่ห่างจากเมืองประจวบคีรีขันธ์ไปทางทิศใต้ประมาณ 9 กิโลเมตร

เจ้าอาวาส พระเทพสิทธิวิมล (ละเอียด สุทนต์) โดยวัดคลองวาฬ มีกระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจแบบพอเพียง คือ สนับสนุนให้ชุมชนหมู่บ้านสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน ด้วยการรวมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของหมู่บ้าน ใช้แนวทางบริหารจัดการหนี้ภายในชุมชน ควบคุมการดูแลทรัพยากรธรรมชาติสร้างอาชีพและรายได้ที่ยั่งยืนระดับชุมชน

และกล่าวว่าความสำเร็จจากการน้อมนำแนวพระราชดำริเศรษฐกิจแบบพอเพียงมาปฏิบัติและการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน จนสามารถแก้ปัญหาหนี้นอกระบบด้วยการบริหารกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ การรวมกลุ่มนี้มีการออมทรัพย์ การกั๊ยืมเงิน และกองทุนสวัสดิการธุรกิจชุมชน รวมชื่อ รวมขายสินค้าอุปโภคบริโภค

การรวมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์นี้มีจุดเด่น ในการดำเนินงาน คือจะมีพระสงฆ์เป็นแกนนำในการรับฟังปัญหา ความคิดเห็นของชาวบ้านด้วยความเป็นกลาง สมาชิกมีสิทธิเท่าเทียมกันในการเข้าเป็นสมาชิก โดยสามารถเป็นสมาชิกได้ตั้งแต่แรกเกิด เป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้าใจวิถีธรรมะ โดยใช้วัดเป็นสถานที่ในการจัดกิจกรรมของกลุ่ม เพื่อให้ชาวบ้านรู้จักเชื่อมโยงความคิดบริหารจัดการกลุ่ม สร้างระบบความสัมพันธ์ในชุมชน พื้นฟูระบบเครือญาติ เพื่อนบ้านสามารถบอกสอนกันเองได้ เหมือนระบบสังคมในอดีต

และการรวมกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์นี้ยังต่อยอดจากผลกำไรมาเป็นทุนให้สมาชิกได้ร่วมกันสร้างอาชีพ โดยกลุ่มมีการนำแนวพระราชดำริเศรษฐกิจแบบพอเพียงมาเป็นแนวทางในการสร้างอาชีพ เช่น การทำไข่เค็ม การทำขนมข้าวโป่ง ของกลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น

จากการสร้างอาชีพดังกล่าวจึงมีการขยายแนวคิดในหมู่บ้านต่างๆ 11 ในตำบล เกิดการสร้างเครือข่ายสร้างชุมชนเข้มแข็งตามแนวพระราชดำริ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการ "ทฤษฎีใหม่" 3 ชั้น คือ

ชั้นที่หนึ่ง มีความพอเพียง เลี้ยงตัวเองได้บนพื้นฐานของความประหยัด ขจัดการใช้จ่าย

ขั้นที่สอง รวมพลังกันในรูปกลุ่ม เพื่อทำการผลิต การตลาด การจัดการ รวมทั้งด้าน
สวัสดิการ การศึกษา การพัฒนาสังคม ฯลฯ

ขั้นที่สาม สร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพและขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้หลากหลาย

3. วัดท่าเสา จังหวัดสมุทรสาคร

เจ้าอาวาส พระครูนิเทศสาครธรรม โดยวัดท่าเสา มีกระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริ
เศรษฐกิจแบบพอเพียง คือ ร่วมทำโครงการกับหน่วยราชการ วิชากิจชุมชน และคุณประดิษฐ์ พรศิริ
ชัยวัฒนา ผู้ก่อตั้งและประธานศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง และชมรมเกษตรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อมเพื่อคุณภาพชีวิต จังหวัดสมุทรสาคร เกษตรกรผู้เปี่ยมล้นด้วยประสบการณ์ที่สั่งสมมานาน
20 ปีด้วยการทำไร่นา ไร่สวน แบบผสมผสานเกษตรอินทรีย์ไร้มลพิษปฏิบัติทาที่อยากให้คนรุ่นหลังได้
นำความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาให้เกิดแก่ ตนเองและประโยชน์แก่ชุมชนอีกทั้ง
สิ่งแวดล้อมเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีจึงก่อตั้งศูนย์เรียนรู้ บ้านท่าเสาขึ้น ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง
บ้านท่าเสา จังหวัดสมุทรสาคร วัดได้มีการถ่ายทอดความรู้ธรรมะผสมผสานกับปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียงแก่หมู่บ้านและชุมชนโดยให้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงรวมทั้งหลักฐานที่ใช้บูรณาการกับหลัก
เศรษฐกิจพอเพียงรวมถึงการเปิดโอกาสให้หมู่บ้านได้ศึกษาหลักเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่ บ้านท่าเสา
โดยวัดได้จัดนิทรรศการเรียนรู้ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขึ้นภายในวัด รับผิดชอบให้คนในหมู่บ้าน
และชุมชนได้มาศึกษาเรียนรู้และมีการประชาสัมพันธ์โครงการทั่วถึงและมีการเผยแพร่โดยการ
บรรยายบูรณาการกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผ่านพระธรรมทูตโดย วิทยุชุมชนวัดเป็นศูนย์เผยแพร่
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเคียงคู่กับการบรรยายธรรมแก่หมู่บ้านและชุมชนเพื่อการดำเนินชีวิตที่
ถูกต้อง ได้มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนโดยวัดดี หมู่บ้านชุมชน มีการจัดสถานที่
ศูนย์เรียนรู้ให้คน ต่าง หมู่บ้านได้ค้นคว้าหาความรู้องค์ความรู้ได้ใช้ความรู้ในการดำเนินชีวิตมีการ
จัดทำแผนเพื่อการปฏิบัติงานทุกปีและมีการรวมบริหารจัดการศาลอุปกณ์เครื่องอุปกณ์บริโภคอย่าง
เพียงพอต่อความต้องการเหมาะสมสามารถประยุกต์ใช้วัสดุอุปกรณ์ในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์ ไม่
กระทบต่อ ชุมชนและสิ่งแวดล้อม และทางวัดได้มีการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญา
ท้องถิ่นเช่นเทศกาลสงกรานต์ งานลอยกระทง เข้าพรรษาและสวดคล้องกับความต้องการของชุมชน
อย่างยิ่งประเพณี งานประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง ซึ่งเป็นประเพณีสำคัญ ของจังหวัดสมุทรสาคร โดยได้
สอดแทรกแนวคิดพระราชดำริ เศรษฐกิจพอเพียงไว้ในกิจกรรมต่างๆซึ่งเยาวชนได้ให้ความสนใจเป็น
อย่างมากรวมถึงนักท่องเที่ยวที่สนใจ และวัดมีการจัดกิจกรรมโดยการปฏิบัติธรรม เพื่อฝึกความ
เข้มแข็งและความร่างกายและจิตใจโดยมีการปฏิบัติธรรมกรรมฐานให้แก่ประชาชนในชุมชน เพื่อ
สัมพันธ์ที่ดี วัด/หมู่บ้าน / ชุมชน เพื่อเป็นการถวายเป็นความจงรักภักดี แต่ในหลวงรัชกาลที่ 9 น้อมนำ
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวพระราชดำริมาปฏิบัติ เพื่อเป็นสถานที่ศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้
ฝึกอบรมให้แก่เด็กและเยาวชน รวมทั้งประชาชนทั่วไป

4. วัดเพชรสมุทรวรวิหาร จังหวัดสมุทรสงคราม

ที่ตั้ง

วัดเพชรสมุทรวรวิหาร เดิมชื่อ วัดบ้านแหลมในอดีตชื่อ วัดศรีจำปา ตั้งอยู่ที่ ตำบลแม่กลอง อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นอารามหลวง ชั้นวรวิหาร สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ประวัติ

วัดเพชรสมุทรวรวิหาร เดิมชื่อ "วัดศรีจำปา" สร้างขึ้นในราวรัชสมัยพระเจ้าปราสาททองแห่งกรุงศรีอยุธยาตาม ตำนานเล่าว่า ในปี พ.ศ. 2307ชาวบ้านแหลมในเขตเมืองเพชรบุรีอพยพหนีพม่ามาตั้งบ้านเรือน อยู่บริเวณตำบล แม่กลองเหนือวัดศรีจำปา และเรียกหมู่บ้านนี้ว่า "บ้านแหลม" ตามชื่อหมู่บ้านเดิมของตนชาวบ้านแหลมได้ช่วย กันบูรณะวัดศรีจำปาและเรียกวัดนี้ใหม่ว่า "วัดบ้านแหลม" ต่อมาวัดบ้านแหลมได้ยกฐานะขึ้นเป็นอาราม หลวง ชั้นวรวิหาร ได้รับ พระราชทานนามว่า วัดเพชรสมุทรวรวิหาร

พระพุทธรูปสำคัญ

พระรูปหล่อหลวงพ่อบ้านแหลม **วัดเพชรสมุท** เป็นพระพุทธรูปปางอุ้มบาตร พระประจำวันเกิดวันพฤหัสบดีกลางวัน หลวงพ่อบ้านแหลมเป็นพระที่สร้างในสมัยเดียวกันกับหลวงพ่อโสธร กับหลวงพ่อดโตวัดบางพลีใหญ่ เป็นพระพุทธรูปปางอุ้มบาตรเช่นเดียวกันหลวงพ่อบ้านแหลม สร้างในสมัยอยุธยาตอนต้น หลวงพ่อบ้านแหลม มีความสูง 167 เซนติเมตร ชาวบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรีได้มาตีอวนหาปลาบริเวณแม่น้ำแม่กลอง จังหวัดสมุทรสาคร ได้ลากอวนพบพระพุทธรูป 2 องค์ องค์หนึ่งเป็นพระพุทธรูปปางอุ้มบาตร ซึ่งได้มีการอัญเชิญไปประดิษฐานที่ วัดศรีจำปา (ปัจจุบันชื่อ วัดบ้านแหลม) ทำให้ชาวบ้านเรียกพระพุทธรูปองค์นี้ว่าหลวงพ่อบ้านแหลมตั้งแต่นั้นมา พระพุทธรูปอีกองค์หนึ่ง ปางสมาธิ ชาวบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ได้นำกลับไปประดิษฐานที่วัดเขาตะเครา จังหวัดเพชรบุรี

ตำนานพระพุทธรูปห้าองค์อยู่บนแพลอยน้ำมาในแม่น้ำแม่กลองจากเมืองทางทิศเหนือของจังหวัดสมุทรสาคร คือ หลวงพ่อบ้านแหลม หลวงพ่อโสธร หลวงพ่อดโต (บางพลี) หลวงพ่อบ้านแหลม และหลวงพ่อดโตโรซิง ซึ่งชาวบ้านริมฝั่งน้ำที่ศรัทธาได้อัญเชิญไปประดิษฐานเป็นพระประธานในพระอุโบสถของวัด เพื่อสักการบูชา

เจ้าอาวาส พระสมุทรวชิโรโสภณ (โสภณ ธมฺมโสภโณ) โดยวัดเพชรสมุท มีกระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง คือวัดได้มีการอบรมถ่ายทอดความรู้ธรรมะผสมผสานกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่หมู่บ้าน/ชุมชน โดยให้ความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงหลักธรรมที่ใช้บูรณาการกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงมีการเปิดโอกาสให้หมู่บ้าน/ชุมชนได้ศึกษาเรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่วัด โดยวัดจัดให้มีนิตยสารการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขึ้นภายในวัดและเปิดโอกาสให้คนในหมู่บ้าน/ชุมชนได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ โดยมีการประชาสัมพันธ์โครงการอย่างทั่วถึง มีการเผยแพร่โดยการบรรยายธรรมบูรณาการกับปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียง ผ่านพระธรรมทูต หอกระจายข่าว วิทยุชุมชน วัดเป็นศูนย์เผยแผ่หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคู่กับการบรรยายธรรมแก่หมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง และพอเพียง

มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในวัด โดยวัดมีการจัดสถานที่สำหรับเป็นศูนย์เรียนรู้ให้คนในต่างวัดและนอกหมู่บ้านได้ค้นคว้าหาความรู้ เรียนรู้ องค์กรความรู้ และใช้ความรู้ในการดำรงชีวิต

วัด/หมู่บ้าน/ชุมชน มีการจัดทำแผนเพื่อการปฏิบัติงานในทุกปี และร่วมกันบริหารจัดการสาธารณูปโภค เครื่องอุปโภค บริโภคอย่างเพียงพอต่อความต้องการที่เหมาะสม สามารถประยุกต์ใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์โดยไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชน

มีการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น เทศกาลสงกรานต์ ลอยกระทง เข้าพรรษา โดยสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ประเพณีแห่เทียนพรรษา” ซึ่งเป็นประเพณีสำคัญของจังหวัดสมุทรสงคราม โดยได้สอดแทรกแนวคิดของแนวพระราชดำริเศรษฐกิจแบบพอเพียง ไว้ในกิจกรรมต่างๆ ในการทำเทียน ซึ่งเยาวชนให้ความสนใจเป็นอย่างมาก รวมถึงนักท่องเที่ยวที่สนใจ

วัดมีการจัดกิจกรรมฝึกจิต ปฏิบัติกรรมฐาน เน้นหลักสติปัญญา 4 เพื่อฝึกความเข้มแข็งของร่างกายและจิตใจ โดยมีแผนปฏิบัติการในการจัดกิจกรรมฝึกจิต ปฏิบัติกรรมฐานให้แก่ประชาชนในชุมชน เพื่อความสัมพันธ์ที่ดีของร่างกายกับจิตใจ เป็นภูมิคุ้มกันที่ดีและยั่งยืน

2.6 บทบาทหน่วยงานและพระสงฆ์

2.6.1 บทบาทของพระสงฆ์

ควรที่จะมีการพัฒนาด้านการศึกษา ด้านการเผยแผ่ธรรม ด้านการพัฒนาชุมชน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน พอที่จะกล่าวว่าได้แบ่งบทบาทพระสงฆ์ไว้ดังนี้

(1) บทบาทในการให้ความรู้และพัฒนาจิตใจแก่คนในชุมชน

พระสงฆ์ในชนบทมีพื้นฐานความศรัทธาเคารพของชาวบ้าน เป็นแกนนำในการเข้าไปมีบทบาทการพัฒนา ซึ่งเมื่อพระสงฆ์นำพาชาวบ้านพัฒนาจิตใจหรือวัตถุในกิจกรรมใดกิจกรรมนั้นมักจะได้รับความร่วมมือช่วยเหลือชาวบ้านอย่างมีจิตศรัทธา และสามารถประสบความสำเร็จในการดำเนินงานโดยง่ายและเสียค่าใช้จ่ายน้อย แต่บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์นี้ยังจำกัดอยู่ในแวดวงเฉพาะสงฆ์ในบางพื้นที่ ยังไม่กว้างขวางนัก และยังมีกิจกรรมในลักษณะต่างคนต่างทำไม่ประสานกันอย่างเป็นขบวนการหรือองค์กร แนวทางการดำเนินการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์จึงไม่เด่นชัดมากนัก แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าเราจะมองบทบาทพัฒนาของพระสงฆ์ในพื้นฐานโครงสร้างสังคมแบบใด ถ้าเป็นสังคมเมืองพระสงฆ์ควรจะมุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจเป็นสำคัญ เพราะในสังคมเมืองนั้นมีเหตุปัจจัยแห่งการเปลี่ยนแปลงที่โน้มรัวในการชักนำประชาชนไปสู่ความเสื่อมในทางศีลธรรมได้มาก การที่พยายามพัฒนาจิตใจในสังคมเมืองจะเกิดประโยชน์ต่อสังคมในด้านการยกระดับศีลธรรมจรรยา การลดปัญหาอาชญากรรมและปัญหาสังคมอื่น ๆ ส่วนในชนบทนั้นปัญหาที่ชุมชนประสบคือปัญหาชีวิตความเป็นอยู่หรือปัญหาคุณภาพชีวิต การพัฒนาจิตใจอย่างเดียวจะไม่เกิดประโยชน์อย่างไรในชุมชน หากแต่พระสงฆ์ต้องมีการพัฒนาความรู้ สร้างความเข้าใจในชุมชน พัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดี

ยิ่งขึ้น โดยต้องพัฒนาควบคู่ทางด้านวัตถุและจิตใจ แต่จะเน้นด้านใดมากกว่ากันควรพิจารณาให้เหมาะสมตามสภาพพื้นฐานของโครงสร้างสังคมและเศรษฐกิจในแต่ละชุมชนนั้น ๆ

(2) บทบาทในการส่งเสริมการศึกษา

ในสมัยที่การศึกษายังไม่แพร่หลาย การศึกษามีอยู่ในแต่ในวังกับวัดเท่านั้น แต่วัดกับพระสงฆ์เป็นฝ่ายที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากกว่า จึงสามารถให้การศึกษาได้มากกว่าทั้งในด้านความรู้ เช่น การอ่านเขียน การดำเนินชีวิต การครองเรือน เป็นต้น และด้านวิชาชีพ เช่น วิชาช่างต่าง ๆ และวิชาการต่อสู้ มีวิชาดาบ เป็นต้น ถึงสมัยที่มีการปฏิรูปการศึกษาตามแบบชาติตะวันตก วัดและพระสงฆ์ก็เป็นผู้มีส่วนร่วมเป็นจำนวนมาก เพราะมีความพร้อมทางด้านทรัพยากรที่ตกทอดมา พระสงฆ์จึงยังเป็นผู้ให้การศึกษาแก่สังคม ตั้งแต่ชาวบ้านทั่วไป จนถึงเจ้านาย และพระมหากษัตริย์

(3) บทบาทในการช่วยพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น

พระสงฆ์เป็นสมาชิกของสังคมและอยู่ได้ด้วยอาศัยการสนับสนุนจากชาวบ้าน หากชาวบ้านลำบาก พระเองก็ลำบากเช่นกัน เพราะฉะนั้นการที่พระสงฆ์ดำเนินบทบาทในการพัฒนาชุมชนจึงเป็นบทบาทหนึ่งของพระสงฆ์ในการช่วยชาวบ้าน เป็นการนำชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้พระสงฆ์เองก็ผูกพันกับชุมชนจึงไม่สามารถเพิกเฉยกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ดำเนินการไปตามวิจาร์ณญาณที่สามารถทำได้ตามพระธรรมวินัยและความต้องการของชุมชน

(4) บทบาทในการเผยแผ่ธรรม

จากการที่พระสงฆ์เป็นผู้งามด้วยศีลาจารวัตร ทำให้เป็นแบบอย่างแก่คนทั่วไปในการดำเนินชีวิต ด้วยการยอมรับเช่นนั้น บทบาทในการเผยแผ่ธรรมจึงเป็นไปโดยง่าย บางครั้งก็ผ่านทางระบบการศึกษาที่ให้แก่ผู้เข้าการศึกษาในวัดโดยตรง บางครั้งก็ผ่านทางประเพณีและกิจกรรมทางศาสนาที่ประชาชนเข้าร่วมอย่างเป็นทางการ จนถึงผ่านทาง การพูดคุยและสนทนา เช่น ในโอกาสทำบุญตักบาตรตอนเช้า เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปบทบาททางด้านนี้ก็ยังคงอยู่ แต่อาจเปลี่ยนไปหรือเพิ่มขึ้นตามวิธีการ เช่น การใช้สื่อในการเผยแผ่ธรรมะให้เข้ากับยุคสมัย เป็นต้น

(5) บทบาทการส่งเสริมความสามัคคีในหมู่บ้าน

การส่งเสริมความสามัคคีในหมู่บ้านโดยช่วยขจัดความขัดแย้งของประชาชนในหมู่บ้านได้ เพราะคนโดยส่วนมากเชื่อฟังผู้ทรงศีลหรือพระอยู่แล้ว เพราะพุทธศาสนิกชนชาวไทยนับถือพระสงฆ์เป็นอย่างสูง ชาวบ้านมองพระสงฆ์เป็นบุคคลตัวอย่าง ชาวบ้านจึงเต็มใจที่จะกราบไหว้พระหากมีปัญหาก่อเกิดขึ้นในชุมชนหรือหมู่บ้าน พระสงฆ์ก็เป็นผู้ประสานความเข้าใจให้กับชุมชนได้

(6) บทบาทที่เป็นผู้นำที่ไม่เป็นทางการ

ในชุมชนหรือหมู่บ้าน พระสงฆ์ก็ทำหน้าที่ช่วยแนะนำสั่งสอนและสนับสนุนงานของชาวบ้าน โครงการพัฒนาต่าง ๆ ในเมืองไทยที่สำเร็จไปได้นั้นส่วนหนึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลของความร่วมมือจากชาวบ้าน โดยผ่านพระสงฆ์ซึ่งชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ

สรุปบทบาทของพระสงฆ์จากแนวคิดของนักวิชาการต่าง ได้ว่า พระสงฆ์หลายด้าน ได้แก่ ด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ด้านการส่งเสริมการศึกษา ด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.6.2 บทบาทของพระสงฆ์กับสังคม

พระพุทธศาสนามีลักษณะเป็นสากล (ปกรณ์ กงเพชร, 2557 หน้า 25) คนทุกหมู่เหล่าต่างมีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ นับตั้งแต่โบราณ มนุษย์ต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนกับสิ่งที่ไม่รู้ทำให้เกิดความกลัว มนุษย์จึงต้องพึ่งศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยว บทบาทหน้าที่ศาสนาที่มีความสำคัญต่อสังคม และการเมือง มนุษย์มีความสงสัยว่าตัวเองเกิดมาทำไม และตายแล้วจะไปไหน ศาสนาจึงเข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์โดยสอนให้มนุษย์ใช้ความดี ความสามารถ และคุณธรรม ในการดำเนินชีวิต ทั้งคำสอนยังมีส่วนลดความขัดแย้งของปัญหาต่างๆ เป็นตัวประสานประโยชน์ในสังคม รวมทั้งสนับสนุนเศรษฐกิจและวัฒนธรรม ตลอดจนการเมืองด้วย ซึ่งพระพุทธศาสนาก็มีคุณลักษณะครบถ้วนทุกประการดังกล่าวแล้ว

2.6.3 บทบาทงานของสงฆ์เพื่อความมั่นคงแห่งชาติไทยในสังคมปัจจุบัน

แบ่งได้เป็น 3 ประเภทคือ การพัฒนาคุณภาพของพลเมือง การสงเคราะห์ประชาชนและการช่วยเหลืองานของทางราชการ ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาคุณภาพของพลเมือง คุณภาพของพลเมืองโดยเฉพาะด้านคุณธรรมจริยธรรมมีความสำคัญต่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างยิ่ง งานของพระสงฆ์ในด้านนี้ ได้แก่

1.1 การให้บรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตรของชาติทุกระดับอายุให้เข้ามาอยู่ในพระธรรมวินัย ศึกษาปฏิบัติและพระธรรมวินัย

1.2 การเทศนา อบรม สั่งสอนประชาชนที่มาทำบุญที่วัดในวันธรรมะสวนะ และจัดให้มีงานทำบุญบำเพ็ญกุศลต่างๆ ตามประเพณีหรือในงานเทศกาลต่างๆ การเทศน์ทางวิทยุโทรทัศน์ การบรรยายธรรม การสนทนาธรรม การปาฐกถาธรรม การเขียนบทความเผยแพร่ทางหนังสือพิมพ์ การเรียบเรียงหนังสือธรรมะเผยแพร่ในงานและโอกาสต่างๆ ตลอดจนกิจกรรมเผยแพร่พุทธศาสนาทั้งปวง เช่น งานพระธรรมทูต งานพระธรรมจาริก งานตามโครงการอบรมประจำตำบล

1.3 การจัดสอนศาสนาศึกษาแก่เด็กและประชาชน

1.4 การดำเนินกิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาของวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ

2. การสงเคราะห์ประชาชน เป็นหน้าที่สำคัญของพระสงฆ์ พระสงฆ์ได้สงเคราะห์ประชาชนทั้งทางด้านขวัญและกำลังใจและวัตถุอีกด้วย ดังนี้

2.1 การให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลแก่ประชาชนตามประเพณีเกี่ยวกับชีวิตและตามประเพณีเกี่ยวกับส่วนรวม

2.2 การช่วยประกอบศาสนพิธีในงานทำบุญ บำเพ็ญกุศลต่างๆ

2.3 การให้ที่พักอาศัยแก่นักเรียน นิสิต นักศึกษาต่างท้องถิ่นที่มาศึกษาเล่าเรียนอยู่ในเมือง การให้ที่พักอาศัยแก่บุคคลที่มารักษาโรค การให้ที่ดินหรือให้เช่าที่ดินในราคาถูกให้ประชาชนที่ขาดเงินปลูกบ้านอาศัย

2.4 การดูโชคชะตาราศี การประพรมน้ำพระพุทธมนต์ การให้ฤกษ์ยาม ในฐานะเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจ

2.5 การให้ทางราชการหรือส่วนรวมใช้สถานที่ของวัดประชุมราษฎร เป็นหน่วยเลือกตั้ง จัดงานหารายได้ เพื่อสาธารณกุศลตลอดจนการให้ใช้ที่ดินของวัด สร้างสาธารณสถานต่าง ๆ

2.6 การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ การให้คำปรึกษาในหน้าที่การงาน การเป็นผู้นำในการก่อสร้างสิ่งสาธารณประโยชน์ในท้องถิ่น

2.7 การให้ที่พักพิงแก่ประชาชนผู้ประสบสาธารณภัยและภัยจากธรรมชาติ การรวบรวมสิ่งของจากผู้บริจาคไปให้การสงเคราะห์แก่ผู้ประสบภัยต่างถิ่น

3. การช่วยเหลืองานของทางราชการ พระสงฆ์พยายามที่จะช่วยเหลืองานทางราชการทั้งในด้านการปกครอง การสงเคราะห์ประชาชน และการรักษาความปลอดภัยของชาติ เช่น

3.1 ช่วยในการอบรมชี้แจงราษฎรให้รู้จักรับผิดชอบชีวิต การปฏิบัติตามคำแนะนำชักชวนของรัฐบาลหรือผู้ปกครองบ้านเมืองระดับต่าง ๆ

3.2 ช่วยกิจการบริหารตามปกติของเจ้าหน้าที่รัฐบาล

3.3 ช่วยสงเคราะห์ประชาชน โดยรับช่วงงานจากเจ้าหน้าที่รัฐบาลให้การสงเคราะห์ในท้องถิ่นกันดารที่วัดตั้งอยู่

3.4 การช่วยทางราชการเกี่ยวกับกิจการอันเกี่ยวกับความมั่นคง

2.6.4 โครงสร้างและหน้าที่ของสถาบันศาสนา

เพราะฉะนั้นโครงสร้างและหน้าที่ของสถาบันศาสนาจึงทำหน้าที่สำคัญที่สามารถจำแนกได้เป็น 4 ประการ ดังนี้ (ปกรณ์ กงเพชร)

1. ศาสนาให้คำอธิบายความกระจ่างชัดต่อคำถามที่ว่ามนุษย์เกิดมาจากไหน แล้วจะไปไหน ทำให้มนุษย์เข้าใจยอมรับสถานภาพที่ตนต้องเผชิญอันเกิดจาก แก่ เจ็บ และตาย อันเป็นผลจากการเวียนว่ายตายเกิด

2. ศาสนาช่วยสนับสนุนสถาบันพื้นฐานต่างๆ ของสังคม ไม่ว่าจะเป็นสถาบันทางครอบครัวการศึกษา เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม โดยศาสนาต่างๆ มักจะมีคำสอนบัญญัติแนวทางเศรษฐกิจที่ยังประโยชน์ แก่มวลมนุษย์ กล่าวคือ ศาสนาเป็นพื้นฐานของอุดมการณ์ทางการเมืองที่เน้นคุณค่ามนุษย์ ศาสนาจึงเป็นสื่อที่อบรมมนุษย์ให้รู้จักระเบียบสังคม สามารถปรับตัวให้อยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่น

3. ศาสนาช่วยเป็นกำลังใจหรือพลังใจแก่บุคคล เมื่อเกิดวิกฤตการณ์กับความขัดข้องใจที่ไม่สามารถหาเหตุผลมาอธิบายได้ด้วยตนเองหรือขาดหลักที่พึ่งพาทางใจ

4. ศาสนาช่วยประสานสังคมให้เป็นเอกภาพมาเชื่อมกับความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณีให้เป็นอันหนึ่งเดียวกัน อันนำไปสู่การบูรณาการภายในชาติ

1. ด้านเศรษฐกิจ พระสงฆ์มีบทบาทส่งเสริมให้ประชาชนประกอบอาชีพสุจริตไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีบทบาทในการสอนงานอาชีพฝีมือ เช่น การนวดแผนโบราณ ยาสมุนไพร ศิลธรรม การก่อสร้าง เป็นต้น

2. ด้านสังคม บทบาทพระสงฆ์ด้านนี้ก็คือ การอบรมจริยธรรม การลดการติดยาเสพติด การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การอนุเคราะห์ผู้มีปัญหาทางใจ การช่วยเหลือกิจกรรมของประชาชน เช่น การให้วัดเป็นสถานที่เก็บวัสดุ ให้ยืมเครื่องใช้ เป็นต้น และบทบาทในการพัฒนาชุมชนอีกด้วย

3. ด้านการศึกษา พระสงฆ์มีบทบาทในด้านการศึกษาหลายประการ ได้แก่การให้ความรู้แก่พระสงฆ์และประชาชนทั้งหลายภายในวัดและนอกวัด การสร้างโรงเรียนในวัด

4. ด้านการเมืองการปกครอง พระสงฆ์มีบทบาทโดยอ้อมต่อการเมืองการปกครองในเชิงเหนี่ยวนำการปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับธรรมะ

สถาบันสงฆ์เป็นสถาบันจารีตประเพณีที่มีความสำคัญยิ่ง พระสงฆ์จากอดีตจนถึงปัจจุบันมีความสัมพันธ์ใกล้ชิด และมีบทบาทที่สำคัญในการชี้นำสังคม ซึ่งถึงแม้บทบาทในด้านการเป็นผู้นำจะลดน้อยลงไปในปัจจุบัน แต่บทบาทด้านการเป็นผู้นำทางศีลธรรมชีวิตประจำวันของชาวชนบทส่วนใหญ่ยังคงดำรงอยู่ถึงในปัจจุบัน ซึ่งนอกจากเป็นที่พึ่งทางใจแล้วยังเป็นสถานที่เอื้ออำนวยในด้านการบริการสังคมอื่นๆ ที่กลไกของรัฐบาลเข้าไปให้บริหารไม่ทั่วถึง เพื่อก่อให้เกิดการบูรณาการภายในชุมชน ดังที่**พระพรหมคุณาภรณ์** ได้กล่าวถึงบทบาทของวัดไว้ดังนี้

1. เป็นสถานศึกษา สำหรับชาวบ้านผู้กุลบุตรมาอยู่รับใช้พระสงฆ์รับการฝึกอบรมทางศีลธรรม และเล่าเรียนวิชาการต่าง ๆ ตามที่สอนในแต่ละยุคสมัย

2. เป็นสถานสงเคราะห์ที่บุตรหลานชาวบ้านยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตและศึกษาเล่าเรียนด้วยตลอดจนผู้ใหญ่ที่ยากจนมาอาศัยเลี้ยงชีพ

3. เป็นสถานพยาบาลที่รักษาผู้ป่วยตามภูมิปัญญาความรู้ของพระสงฆ์

4. เป็นที่พักของคนเดินทาง

5. เป็นสโมสรที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์ พักผ่อนหย่อนใจให้ความรู้เพิ่มเติม

6. เป็นสถานบันเทิง ที่จัดงานเทศกาลและมหรสพต่าง ๆ สำหรับชาวบ้าน

7. เป็นที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตครอบครัวและความทุกข์ต่างๆ

8. เป็นศูนย์ศิลปวัฒนธรรมที่รวบรวมศิลปกรรมต่างๆ ของชาติเป็นเหมือนพิพิธภัณฑ์ที่เก็บรวบรวมศิลปวัตถุที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น

9. เป็นคลังพัสดุสำหรับเก็บของใช้ต่างๆ ซึ่งชาวบ้านได้ใช้ร่วมกันเมื่อมีงานที่วัดหรือยืมไปใช้เมื่อตนจัดงานขึ้น

10. เป็นศูนย์กลางการบริหารการปกครอง ที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้านมาประชุมกัน เพื่อแจ้งข่าวทางราชการต่างๆ

11. เป็นที่ประกอบพิธีกรรมหรือบริการด้านพิธีกรรมต่างๆ อันเป็นเรื่องผูกพันกับวิถีชีวิตและความเชื่อของคนในท้องถิ่น

นอกจากบทบาทเหล่านี้แล้ว ภาวะแห่งสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมาทำให้พระสงฆ์ถูกชักนำเข้าสู่กระบวนการพัฒนามากขึ้น มีทั้งงานที่ทำโดยอิสระและร่วมกับรัฐบาล แต่ในบทบาทการพัฒนาที่เน้นการสร้างทุนชุมชน หรือการส่งเสริมกลุ่ม/องค์การชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อการพึ่งตนเองได้ของชุมชนเอง โดยผ่านกระบวนการดำเนินกิจกรรมนั้น

กิจกรรมสัจจะสะสมทรัพย์ถือว่าเป็นการแสดงบทบาทที่เข้าไปส่งเสริมการสร้างทุนของพระสงฆ์ได้อย่างชัดเจนโดยผ่านกระบวนการ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ใช้หลักธรรมทางศาสนาที่เน้นในเรื่องบุญ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสันโดษ เป็นหัวใจสำคัญ โดยการเชื่อมโยง บุญ-ใจ-เงิน ให้เกิดเป็นกิจกรรมสะสมทรัพย์ ที่ปราศจากความคิดเป็นโลกจريت โดยการใช้หลักธรรมสอดแทรกไปในกระบวนการสะสมทรัพย์ดังกล่าว

2. พัฒนากิจกรรมออมทรัพย์ให้เกิดเป็นผลประโยชน์ร่วมของชุมชน เพื่อสร้างแรงจูงใจของคนในชุมชนให้หันมาร่วมมือพึ่งพากันแทนการแก่งแย่งตัวใครตัวมัน

3. ใช้วิธีคิด “จิตสำนึกร่วมชุมชน” ทดแทนชีวิตแบบปัจเจกชน โดยอาศัยระบบการบริหารจัดการ สวัสดิการ การกำหนดกลุ่มเป้าหมายของสมาชิก และการใช้กลไกของชุมชนในการตรวจสอบ เพื่อสร้างจิตสำนึกร่วมของชุมชน

4. อาศัยระบบการจัดการที่โปร่งใส มีระบบบัญชีที่สามารถตรวจสอบได้ อีกทั้งคณะกรรมการ รวมไปถึงที่ปรึกษาก็มีความโปร่งใส

5. การบริหารมีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคมของชุมชน เช่น การให้เงินกู้ การระดมเงินฝากที่ละเล็กละน้อย การจัดการเรื่องปันผล สวัสดิการที่ตอบสนองความต้องการของชาวบ้าน

6. อาศัยบทบาทผู้นำและเป็นผู้นำที่ชาวบ้านในท้องถิ่นมีความศรัทธาเชื่อมั่นตลอดไป จนถึงคณะกรรมการที่มาดูแลเรื่องกองทุน ก็ถูกคัดเลือกด้วยหลักเกณฑ์ด้านคุณธรรม และบารมี

7. อาศัยบทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่ชุมชน โดยการให้ข้อปฏิบัติดังนี้ คือ

- ให้สถานที่สาธารณณะของชุมชน คือ วัดอันเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านมีโอกาสมาปฏิสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องอยู่แล้ว ซึ่งหากไปจัดการที่บ้านใคร หรือหน่วยงานใด ความรู้สึกเป็นเจ้าของหรือการเข้าถึงคงจะไม่เหมาะสมเท่าวัด

- สร้างเงื่อนไขให้ผู้คนต้องมาพบปะแลกเปลี่ยนทุกข์สุขกันอยู่เสมอ เช่น การต้องมาออมทุกเดือน

- ใช้ระบบการจัดการที่รวดเร็ว เช่น การจัดการเรื่องสินค้าที่สามารถบริหารได้ภายในวันเดียว ไม่ต้องมีคลังสินค้า เช่น สหกรณ์ที่ต้องเพิ่มการจัดการ

- ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหาร ทั้งการตั้งคณะกรรมการ การตัดสินใจวางกฎเกณฑ์ของกองทุน การติดตามประเมินผล ไปจนถึงการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นเหล่านี้ เป็นการแสดงบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมกลุ่ม/องค์กรชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยผ่านกระบวนการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม/องค์กรในชุมชนนั้นๆ

สรุปได้ว่า บทบาทของพระสงฆ์นอกจากเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา และเป็นผู้นำธรรมะของพระพุทธเจ้าออกแนะนำสั่งสอนให้ประชาชนประพฤติปฏิบัติซึ่งเป็น หน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์ในฐานะที่เป็นผู้ให้ธรรมหรือธรรมทานเป็นการพยายามชี้แนะในเรื่องแห่งความดีงามเพื่อให้มนุษย์ได้พ้นจากความทุกข์ พ้นจากปัญหา

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วรรณภา กุ่ยเกียะ (2557) ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของผู้นำชุมชนต่อการดำเนินโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบบ้านลาแดง ตำบลหันตะเภา อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยพบว่า

1) บทบาทของผู้นำชุมชนต่อการดำเนินโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบบ้านลาแดง ประเด็นด้านจิตใจและสังคม พบว่า ผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและเป็นผู้ที่แบบประสานในการดำเนินกิจกรรมหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ประเด็นด้านเศรษฐกิจ พบว่าผู้นำชุมชนสามารถที่จะสร้างงาน สร้างรายได้ในชุมชน ซึ่งจะส่งผลให้ชาวบ้านมีเวลา พร้อมจะเสียสละทั้งเวลาและเรื่องส่วนตัว เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ประเด็นด้านการเรียนรู้ พบว่า ผู้นำชุมชนมีส่วนส่งเสริมให้ชาวบ้านในชุมชนเรียนรู้และรู้จักการพึ่งตนเองและประเด็นด้านทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้นำชุมชนสร้างจิตสำนึกให้ชาวบ้านมีความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2) ปัญหาและอุปสรรคของผู้นำชุมชนต่อการดำเนินโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบบ้านลาแดง ประเด็นด้านจิตใจและสังคม พบว่า ผู้นำชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจในการสร้างความสามัคคีและหลักการประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ประเด็นด้านเศรษฐกิจ พบว่า การรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกและกระแสบริโภคนิยมเข้ามา ทำให้ชาวบ้านในชุมชนไม่มีเงินเหลือเพื่อการเก็บออม ประเด็นด้านการเรียนรู้ พบว่า ชุมชนขาดคนรุ่นใหม่ในการสืบสานศิลปวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ของชุมชน และประเด็นด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า ผู้นำชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติและการใช้พลังงานทดแทน

นิสรา ใจเชื้อ (2557) การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง บ้านศาลาศักดิ์ หมู่ที่ 1 ตำบลเรณู อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรีและหมู่บ้าน บ้านโคก หมู่ที่ 7 ตำบลม่วงงาม อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ของหมู่บ้านศาลาศักดิ์ และหมู่บ้านบ้านโคก มี 8 ปัจจัยเหมือนกัน ได้แก่ ปัจจัยด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านจิตใจ ด้านสังคม-วัฒนธรรม ด้านการมีส่วนร่วม ด้านผู้นำหมู่บ้าน และด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ โดยภาพรวมของทั้ง 8 ปัจจัยมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05

ในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงให้มีความก้าวหน้าควรต้องมีความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ และหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนฝ่ายจัดการ คือ ผู้นำหมู่บ้านซึ่งมีส่วนผลักดันและสนับสนุนให้สมาชิกในหมู่บ้านดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และสมาชิกในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ก็ต้องมีส่วนร่วมในการศึกษาและค้นหาปัญหาของหมู่บ้าน มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญของปัญหาของหมู่บ้าน มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาหมู่บ้าน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาหมู่บ้าน และมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลงานพัฒนาหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น สมาชิกในหมู่บ้านเป็นส่วนสำคัญอย่างมากที่จะผลักดันให้หมู่บ้านประสบ

ความสำเร็จ และความร่วมมือของทุกฝ่าย เป็นแรงสำคัญที่จะพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงที่ยั่งยืน

จรัส โคตะยันต์ และ วิไลวรรณ สมโสภณ (2554) ความสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” ผลการศึกษา 1) สภาพการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงพบว่า หมู่บ้านมีผู้นำที่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ชาวบ้านในเรื่องการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง เป็นที่ปรึกษาและเป็นผู้ประสานระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับหมู่บ้านมีความพร้อมที่จะเสียสละให้แก่ส่วนรวม มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพเพื่อให้สมาชิกในหมู่บ้านช่วยเหลือกัน ชาวบ้านมีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองและครอบครัวตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการลดรายจ่าย บางครัวเรือนไม่มีเงินทุนในการประกอบอาชีพ ด้านการเพิ่มรายได้ ขาดตลาดรองรับผลผลิตการเกษตร ด้านการประหยัด เงินออมทรัพย์ค่อนข้างน้อย ด้านการเรียนรู้ คนรุ่นใหม่ไม่ใส่ใจที่จะสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิม ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ไม่มีการปลูกป่าทดแทน และด้านการเอื้ออาทร คนร่วมกิจกรรมในชุมชนมีจำนวนน้อย 3) ปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ปัจจัยภายในได้แก่ บทบาทที่โดดเด่นของผู้นำ ความสัมพันธ์ทางเครือญาติที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การมีพุทธศาสนาและวัดเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ความสามัคคีในชุมชน การจัดเวทีชุมชน สภาพพื้นที่ที่เอื้ออำนวยต่อการผลิตทางการเกษตร ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ และชุมชนภายนอก

ณัฐฎาพร แสงสุวรรณ (2555) ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสำเร็จในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ผลการศึกษาพบว่าบ้านแม่ใจใต้ หมู่ที่ 7 ตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่” เป็นหมู่บ้านที่เป็นสังคมประชาธิปไตย ผู้นำหมู่บ้านเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีการบริหารจัดการชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม มีลักษณะการปกครองหมู่บ้านแบบคุ้มบ้าน โดยแบ่งออกเป็น 11 คุ้ม มีกรรมการคุ้มดูแล ครัวเรือน 20-25 ครัวเรือน จึงมีรูปแบบการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยระบบคุ้มบ้านโดยการนำแกนนำกลุ่ม/ปราชญ์ชาวบ้านร่วมกันสร้างเสริมครอบครัวพัฒนาและขยายผลต่อไปยังครอบครัว อื่นๆ ต่อไป

บ้านหม้อ หมู่ที่ 12 ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่เป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก มีลักษณะการปกครองมีการบริหารจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้าน แบ่งเป็นฝ่ายต่าง ๆ ถึงแม้จะมีการแบ่งเป็นคุ้มบ้าน 4 คุ้มบ้าน บนพื้นฐานระบบเครือญาติและวัฒนธรรมไทยอย่างเหนียวแน่น บ้านหม้อยังมีการบริหารจัดการโดยผู้นำและคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีความเสียสละ มีจิตอาสา และยังมีข้าราชการในหมู่บ้านที่เกษียณอายุแล้วเป็นที่ปรึกษาในการปฏิบัติงาน จึงมีการขับเคลื่อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมครอบครัวพัฒนาขยายผลไปยังครอบครัวอื่นๆ โดยคณะกรรมการหมู่บ้าน

บ้านสบวิน หมู่ที่ 9 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหมู่บ้านขนาดกลาง ที่มีลักษณะการปกครองโดยผู้นำหมู่บ้านและแกนนำที่มีความเสียสละ บ้านสบวิน แบ่งการปกครองเป็นคุ้มบ้าน 4 คุ้มและมีหัวหน้าคุ้ม กรรมการคุ้ม คุ้มละ 7 คน ดูแลสมาชิกในคุ้ม บ้านสบวินเป็นหมู่บ้านที่มีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ จึงมีกลวิธีในการพัฒนาความเข้มแข็ง

ของชุมชนก็คือการใช้ป่าชุมชนเป็นสะพานสู่ความร่วมมืออย่างแข็งขันในการพัฒนาชุมชนในมิติต่าง ๆ โดยครอบครัวพัฒนามาจากการคัดเลือกของประชาชนในหมู่บ้านด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมไม่ใช่มาจากแกนนำชุมชน

สรุปได้ว่า ผลสำเร็จการขับเคลื่อนการพัฒนา วิธีการ และขั้นตอนการพัฒนาที่ส่งผลถึงความสำเร็จในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของสามหมู่บ้าน นั้น พบได้จากการที่ประชาชน ตระหนักและเน้นการพึ่งพาตนเอง การสร้างพลังชุมชน ผู้นำชุมชน องค์กรต่าง ๆ ภายในหมู่บ้าน พร้อมด้วยพลังของภาคีการพัฒนา พลังของครอบครัวพัฒนา และพลังของประชาชนในหมู่บ้าน ซึ่ง เป็นกลไกในการสร้างความเข้มแข็งในชุมชนนั้นๆ มีการนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่า สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่หมู่บ้าน บนพื้นฐานระบบเครือญาติ วัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอด กันมาอย่างเหนียวแน่น

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร ” ผู้วิจัยได้ศึกษาตามวิธีการดำเนินการวิจัย และตามลำดับขั้นตอนการวิจัยเป็นต้น มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 3.1 รูปแบบการวิจัย
- 3.2 พื้นที่การวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร” เป็นการศึกษาโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คือ การวิจัยที่ใช้เทคนิคการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยผู้วิจัยได้แบ่งวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

- 1) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กำหนด ดังนี้

- ผู้วิจัยเน้นศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรคการพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ รวบรวมข้อมูลจาก

- เน้นการศึกษาวเคราะห์การพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนของพระสงฆ์ ส่วนภาคราชการ และในส่วนของชุมชน

- เน้นการสัมภาษณ์การพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ ซึ่งจะสอบถามในประเด็นการพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงในประเด็น 1. สภาพปัญหา อุปสรรคการพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ 2. กระบวนการพัฒนาการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ 3. นำเสนอกระบวนการพัฒนาที่ได้จากการวิเคราะห์การเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร

- การสร้างนวัตกรรม/รูปแบบการพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ รวมทั้งการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงหลักธรรมกับเศรษฐกิจพอเพียง

2) การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาครจากเอกสารทางวิชาการ หนังสือ บทความ วารสาร สื่อสิ่งพิมพ์ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ ที่เกี่ยวข้อง

3) สรุปผลและนำเสนอนวัตกรรม/รูปแบบการพัฒนาที่ได้จากการศึกษาทั้งการสัมภาษณ์และเชิงเอกสาร โดยนำมาอธิบายโดยแยกออกเป็นบทต่างๆ ในลักษณะของการพรรณนาตามเนื้อหาสาระที่สำคัญและสรุปผลการวิจัยพร้อมข้อเสนอแนะ

3.2 พื้นที่การวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. พื้นที่การวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ในการศึกษาวิจัย ได้แก่ จังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องประกอบด้วย 5 กลุ่มประกอบด้วย

1. พระสงฆ์ จังหวัดละ 2 รูป รวมเป็น 8 รูป โดยเลือกจากผู้ที่เกี่ยวข้องระดับนโยบายคือ เจ้าคณะจังหวัดหรือพระสงฆ์ในจังหวัด ได้แก่

- จังหวัดเพชรบุรี

- เจ้าอาวาสวัดนาพรหม, อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี
- พระครูสุนทรวัชรการ, เจ้าอาวาสวัดสันช้าง, อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี

-จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

- เจ้าคณะภาค 15, เจ้าอาวาสวัดคลองวาฬ, อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- พระศรีปริยัติเวที, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดคลองวาฬ, อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

- จังหวัดสมุทรสงคราม

- พระสมุทรวชิรโสภณ, เจ้าอาวาสวัดเพชรสมุทรวรวิหาร, จังหวัดสมุทรสงคราม
- เจ้าอาวาสวัดอินทาราม, อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

- จังหวัดสมุทรสาคร

- พระเทพสาครมุนี, เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสาคร, เจ้าอาวาสวัดเจษฎาราม, จังหวัดสมุทรสาคร

- เจ้าอาวาสวัดท่าไม้, อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

2. เจ้าหน้าที่ภาครัฐ จังหวัดละ 2 ท่าน รวม 8 ท่าน โดยเลือกจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ พระสงฆ์และการพัฒนาชุมชน คือ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดและ วัฒนธรรมประจำจังหวัด

- **จังหวัดเพชรบุรี**

- ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี
- วัฒนธรรม จังหวัดเพชรบุรี

- **จังหวัดประจวบคีรีขันธ์**

- ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
- วัฒนธรรม จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

- **จังหวัดสมุทรสงคราม**

- ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม
- วัฒนธรรม จังหวัดสมุทรสงคราม

- **จังหวัดสมุทรสาคร**

- ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสาคร
- วัฒนธรรม จังหวัดสมุทรสาคร

3. นักวิชาการ จังหวัดละ 2 ท่าน รวม 8 ท่าน โดยเลือกจากนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับ พระสงฆ์และการพัฒนาชุมชน คือ นักวิชาการด้านศาสนาและนักวิชาการด้านพัฒนาชุมชน

- **จังหวัดเพชรบุรี**

- นายสุริยพงศ์ แสงดี นักวิชาการอิสระ
- นางพจนา สະคราญ นักวิชาการอิสระ

- **จังหวัดประจวบคีรีขันธ์**

- นางบุษบา แก้วเนตร นักวิชาการอิสระ
- นายวิษณุ บุตรเนตร นักวิชาการอิสระ

- **จังหวัดสมุทรสงคราม**

- นางผกาดี ร่ายเรือง นักวิชาการอิสระ
- นางสิริดา เลิศปิติมงคล นักวิชาการอิสระ

- **จังหวัดสมุทรสาคร**

- นางสาวบุษบา สุนทรสถิตพิมล นักวิชาการอิสระ
- นางสาวศิริลักษณ์ ลาภประสิทธิ์ นักวิชาการอิสระ

4. เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดละ 2 ท่าน รวม 8 ท่าน โดยเลือกจากองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์และการพัฒนาชุมชน คือ นายกเทศมนตรีเทศบาลและ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด

- **จังหวัดเพชรบุรี**

- นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเพชรบุรี

- นายกเทศบาลเมืองเพชรบุรี
- **จังหวัดประจวบคีรีขันธ์**
 - นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
 - นายกเทศบาลเมืองประจวบคีรีขันธ์
- **จังหวัดสมุทรสงคราม**
 - นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม
 - นายกเทศบาลเมืองสมุทรสงคราม
- **จังหวัดสมุทรสาคร**
 - นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร
 - นายกเทศบาลเมืองสมุทรสาคร

5. ตัวแทนองค์กรหรือตัวแทนภาคประชาชน จังหวัดละ 2 ท่าน รวม 8 ท่าน โดยเลือกจากองค์กรหรือประชาชนที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาชุมชน

- จังหวัดเพชรบุรี
 - **จังหวัดเพชรบุรี**
 - นายสมชาย ทับทิมไทย นักวิชาการอิสระ
 - นางสุวิมล เกษมภักดีพงษ์ นักวิชาการอิสระ
- **จังหวัดประจวบคีรีขันธ์**
 - นางสาวสิรินดา ตามใจเพื่อน นักวิชาการอิสระ
 - นางสุวิมล อรชร นักวิชาการอิสระ
- **จังหวัดสมุทรสงคราม**
 - นางสาวประไพ ใจยินดี นักวิชาการอิสระ
 - นายอร่าม แสงวัฒนา นักวิชาการอิสระ
- **จังหวัดสมุทรสาคร**
 - นางสาวกฤษณา ชินพัฒนานิซ นักวิชาการอิสระ
 - นางจรรย์ญา หนูนภักดี นักวิชาการอิสระ

รวมกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 รูป/คน

สำหรับสถานที่ในการทำวิจัย คณะผู้วิจัยได้กำหนด จังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีความพร้อมทั้งด้านการเป็นพื้นที่เชื่อมโยงที่มีแหล่งประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม มีวัด มีพระสงฆ์ มีโครงการพระราชดำริอยู่ในระดับมาก

โดยคณะผู้วิจัย แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

- 1) กลุ่มพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 10 รูป/คน
- 2) กลุ่มพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 10 รูป/คน
- 3) กลุ่มพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 10 รูป/คน

4) กลุ่มพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 10 รูป/คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) และแบบบันทึกจากการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วย พระสงฆ์ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ นักวิชาการด้านศาสนา นักวิชาการพัฒนาชุมชน เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนองค์กรและภาคประชาชน ในประเด็น 1. ความเห็นเกี่ยวกับบทบาทของวัด/พระสงฆ์ในปัจจุบัน 2. การฟื้นฟูบทบาทพระสงฆ์ 3. แนวคิดพระสงฆ์ที่มีต่อประชาชนในชุมชน 4. พระสงฆ์กับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และจากการศึกษาข้อมูลจากงานเขียนของนักวิชาการ ตลอดจนตำรา หนังสือ บทความวารสาร หนังสือพิมพ์ วิทยานิพนธ์ และผลงานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

- ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ส่งแนวทางในการสัมภาษณ์ให้ผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบเครื่องมือและแก้ไขในการสัมภาษณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยได้มีหนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์ไปยังผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อเก็บข้อมูลตามเวลาที่ท่านเหล่านั้นสะดวกในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว

- การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อเพื่อนำเสนอแนวทางการส่งเสริมให้ประชาชนปลูกสมุนไพรรักษาตามแนวพระราชดำริ โดยมีการจัดการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ณ วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี ตำบลช่องสะแก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ ๒๕๖๕ เวลาน. โดยมีผู้เข้าร่วมคน

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยจะได้ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) ซึ่งเป็นการสังเกตพระสงฆ์และประชาชนในชุมชนที่ศึกษาวิจัยการพัฒนาการเผยแผ่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

2. การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) สำหรับผู้ปฏิบัติงานในส่วนราชการ ประกอบด้วย พระสงฆ์ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ นักวิชาการด้านศาสนา นักวิชาการพัฒนาชุมชน เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนองค์กรและภาคประชาชนในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร

3. การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อสร้างนวัตกรรม/รูปแบบการพัฒนาการเผยแผ่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร รวมทั้งการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงหลักธรรมกับเศรษฐกิจพอเพียง

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) การนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และจากเอกสารพิจารณาในเชิงตรรกเป็นเหตุเป็นผลเชื่อมโยงความสอดคล้องของเนื้อหาทั้งหมดกับแนวคิด ทฤษฎีและผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกตามกลุ่มข้อมูล (Content Analysis) ทางการศึกษาที่ทำการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ ประเด็นสำคัญที่วิเคราะห์ คือ การพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร ดังนี้

1. สภาพปัญหา อุปสรรคการพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์

2. แนวคิดพระสงฆ์ที่มีต่อประชาชนในชุมชน

3. กระบวนการพัฒนาแนวทางการพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร

4. กระบวนการฟื้นฟูบทบาทพระสงฆ์

5. บทบาทพระสงฆ์ในปัจจุบันมีแนวทางการพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร

โดยการนำเสนอเป็นความเรียง โดยแบบตาราง โครงสร้าง แผนภาพ การบรรยาย และภาพประกอบเอกสารและนำเสนอนวัตกรรม/รูปแบบการพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “ การพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร ” เป็นการวิจัยแบบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1. เพื่อประเมินและวิเคราะห์ สภาพปัญหา อุปสรรคการพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ 2. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร 3. เพื่อนำเสนอกระบวนการพัฒนาที่ได้จากการวิเคราะห์การเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร ผู้วิจัยจึงขอเสนอตามลำดับ ดังนี้

4.1 ผลการประเมินและวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาสภาพปัญหา อุปสรรค การพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์

4.2 ผลการวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร

4.3 ผลการสนทนากลุ่มเพื่อนำเสนอกระบวนการพัฒนาที่ได้จากการวิเคราะห์การเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร

4.4 วัตถุประสงค์ความสำเร็จ

4.5 องค์กรความรู้ที่ได้จากการวิจัย

4.1 ผลการประเมินและวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาสภาพปัญหา อุปสรรค การพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า สภาพปัญหา อุปสรรคการพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ และมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

คณะผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ลักษณะการสัมภาษณ์เป็นแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ผู้วิจัยกำหนดประเด็นคำถามที่ใช้เป็นแนวทางเพื่อให้ได้ความจริงแนวคิดความคิดเห็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาพปัญหา อุปสรรคการพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการวิจัยตามขั้นตอน โดยผลการสัมภาษณ์ สามารถสรุปได้ ดังนี้

โดยส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า สถาบันทางพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมความศรัทธาของประชาชนส่วนใหญ่ พระสงฆ์จึงมีบทบาทและมีอิทธิพลต่อชีวิตของประชาชนโดยเฉพาะในชุมชน มีบทบาทในการเป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจและช่วยแก้ปัญหาความทุกข์ร้อนของคนในชุมชน ไม่ว่าจะผ่านทางกายหรือจิตใจ วัดจึงเป็นศูนย์กลางของคนในชุมชน ซึ่งการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในยุคใหม่จึงต้องกลับมาทบทวนปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ ที่จะนำศาสตร์พระราชาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 มาปรับใช้เพื่อฟื้นคืนบทบาทให้กับพระสงฆ์เพื่อเป็นตัวแสดงหลักในการพัฒนาท้องถิ่น เน้นให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองทำด้วยตัวเองอดทน มุ่งมั่นเพื่อให้ประสบความสำเร็จ มีรายได้ พึ่งตนเองได้และมีกำลังที่สนับสนุน แบ่งปัน ส่งเสริมคุณภาพชีวิต ส่งเสริมสภาพแวดล้อมของ ประชาชนทั้งในระดับบุคคล ระดับครอบครัวและชุมชน สังคม อย่างมีความสุข^๑

ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรีได้กล่าวว่า สภาพปัญหา และอุปสรรคการพัฒนากระบวนการเผยแผ่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจ พอเพียงของพระสงฆ์นั้นมีอยู่พอสมควรอาจแยกได้เป็นด้านๆ ได้คือ ด้านรับรู้ถึงกระบวนการที่แท้จริงอาจด้วยการสื่อสารของตัวพระสงฆ์เองที่จะสื่อกับประชาชนที่มีทักษะที่น้อยไม่สามารถทำให้เข้าใจถึงแนวพระราชดำริได้ด้านโอกาสในการเผยแผ่อันเนื่องจากสภาพของตัวพระสงฆ์เองที่ไม่สามารถทำได้เหมือนกับฆราวาสเพราะต้องอยู่ในกรอบของสมณสาธูปพระวินัย ด้านอุปกรณ์สื่อในการที่จะช่วยหรืออำนวยความสะดวกในการเผยแผ่เช่นยานพาหนะที่ต้องคอยพึ่งพาจากชาวบ้านญาติโยมเป็นต้น^๒

อีกทั้งยังมีพฤติกรรมของพระสงฆ์บางส่วนที่ทำให้ประชาชนเสื่อมศรัทธาไม่นับถือ ไม่สนใจศรัทธาคำสอนที่แท้จริงของพระพุทธองค์ แต่กลับสนในในเรื่องวัตถุมงคล เรื่องไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ ไม่ได้สอนให้ชาวบ้านแก้ปัญหาโดยวิธีพุทธ แต่ให้แก้ปัญหาโดยวิธีอื่นแบบผสมผสานซึ่งไม่ใช่เป้าหมายของพระพุทธศาสนา^๓

ดังนั้น เพื่อให้พระสงฆ์มีบทบาทในการช่วยแก้ปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นด้วย การเพิ่มสติปัญญาของพระสงฆ์ให้มากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาภายในของพระสงฆ์ปัญหาสังคมภายนอกที่เนื่องจากการเปลี่ยนทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ส่วนใหญ่เป็นไปในทางเสื่อมลงประชาชนเป็นหนี้สินและใช้หนี้ไม่มีวันจบสิ้น ครอบครัว ชุมชนและวัฒนธรรมแต่กลาย สุขภาพจิตเสื่อมโทรมมากขึ้น จิตใจที่เคยเป็นไทยกลับเป็นทาสของระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่อย่างสุดไม่หลุดทั้งหมดนี้ต้องแก้โดยการเพิ่มความสามารถทางธรรมและปัญญาให้มากขึ้นเท่านั้น^๔

ทั้งนี้ การเผยแผ่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ในปัจจุบัน ดำเนินการโดยการสร้างหลัก คิด แนวคิด ให้เกิดขึ้นกับประชาชนในชุมชน ผ่านกิจกรรมและกระบวนการต่างๆที่จัดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมด้วยพลังบวร ที่อาศัยภาคีเครือข่ายบ้าน วัด

^๑สัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดนาพรหม, อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี, วันที่ 4 พฤศจิกายน 2564..

^๒สัมภาษณ์ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรี, 4 พฤศจิกายน 2564.

^๓สัมภาษณ์เจ้าคณะภาค 15, เจ้าอาวาสวัดคลองวาฬ, อำเภอเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, วันที่ 17 พฤศจิกายน 2564.

^๔สัมภาษณ์ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสาคร, อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร, วันที่ 12 พฤศจิกายน 2564.

โรงเรียน ในการขับเคลื่อนไป พร้อมๆกัน โดยทุกฝ่ายต่างมีส่วนร่วมในการเผยแพร่แนวพระราชดำริ เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งปัญหาและอุปสรรค ของการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ต้องยอมรับว่า การเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมเป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ประชาชนมีความอ่อนไหวต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็น ผลกระทบที่ทำให้การเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการนำไปประยุกต์ใช้ยังเป็นไปได้ไม่ทั่วทุก พื้นที่ อีกทั้ง การเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการสื่อสารเพียงทางเดียว โดยทางพระสงฆ์ และทีมงานขับเคลื่อนพลังบวรได้ลงมือปฏิบัติเป็นแบบอย่าง แต่ยังคงได้ผลลัพธ์ไม่เท่าที่ควร กล่าวคือ ประชาชนนำไปประยุกต์ใช้อย่างเป็นรูปธรรมนั้นยังมีไม่มากนัก^๕

สรุปได้ว่า สภาพปัญหา อุปสรรคการพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ พบว่า โดยเฉพาะสถานการณ์โรคระบาดของไวรัสโควิด – 19 ทำให้ ทำให้การเผยแพร่ธรรมะ หรือการให้ความรู้กับประชาชน หรือแม้แต่นักเรียนในโรงเรียน เป็นไปได้ยาก การนำเทคโนโลยีมาใช้กับพระสงฆ์ อาจยังมีความยากลำบาก บางท่าน บางรูป อาจยังไม่คุ้นเคย คุ้นชินกับการใช้งานผ่าน Application ต่าง ๆ ไปว่าจะเป็น Zoom, Google Meet ,Line อาจเป็นอุปสรรคต่อการเผยแพร่ และพระสงฆ์ที่มีความรู้ ความเข้าใจแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงมีจำนวนไม่มากนัก ไม่เพียงพอต่อการเผยแพร่^๖ สามารถสรุปได้เป็น 4 ประเด็นคือ

1. ด้านการปกครอง ต้องปกครองโดยเป็นธรรมมาภิบาล ปกครองเพื่อเกื้อหนุนให้เกิดการศึกษา
2. ด้านการศึกษาและการสงเคราะห์ พระสงฆ์เองสอนพระเณรด้วยกันเอง และสงเคราะห์กุลบุตร กุลธิดา เพื่อให้ได้รับการศึกษาที่ถูกต้อง พร้อมทั้งวิชาความรู้ จรรยา ความประพฤติ การศึกษาที่สร้างวิถีชีวิตที่เป็นสัมมาทิฐิ การเรียนรู้คู่ความสุข (Learning And Happiness)
3. ด้านการเผยแพร่ งานเผยแพร่เป็นงานที่นำคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ออกเผยแผ่สู่ประชาชน เป็นภารกิจที่มีความสำคัญ ในสมัยพุทธกาลพุทธองค์ ใช้คำว่าประกาศพรหมจรรย์ ประกาศวิถีชีวิตอย่างพรหม อันเป็นชีวิตที่ประเสริฐ นั้นหมายถึง พระสงฆ์ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีของการดำเนินชีวิต สังคมต้องเป็นสังคมจำลอง สังคมแบบอย่างหรือสังคมต้นแบบของสังคมชาวบ้านที่ดีให้ได้ สังคมสงฆ์ต้องเป็นระเบียบ ต้องมีการจัดระเบียบสังคมสงฆ์ให้ดี
4. ด้านกายภาพและด้านจิตใจ ต้องช่วยพัฒนาชาวบ้านที่จะใช้วัดให้เป็นสถานที่บำบัดผู้ติดยาเสพติด

^๕สัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดนาพรม, อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี, วันที่ 4 พฤศจิกายน 2564..

^๖สัมภาษณ์นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองเพชรบุรี, อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี, วันที่ 4 พฤศจิกายน 2564..

4.2 ผลการวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า กระบวนการพัฒนาการพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ สามารถวิเคราะห์ ดังนี้

คณะผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยผลการสัมภาษณ์ สามารถสรุปได้ ดังนี้

โดยส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า แนวคิดพระสงฆ์ที่มีต่อประชาชนในชุมชนของข้าพเจ้าหรืออาจจะเป็นทุกชุมชนก็ได้ พระสงฆ์เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนอยู่แล้วก็ไม่แปลกใจที่พระสงฆ์ย่อมมีแนวคิดที่จะพัฒนา ชุมชนสร้างความสุขสงบให้เกิดขึ้นกับชุมชนในทุกๆด้านอยู่แล้ว จะด้วยวิธีการหรือแนวทางใดที่ พระสงฆ์สามารถทำได้ย่อมเป็นที่แน่ใจว่าจะดำเนินการอย่างแน่นอน^๗

ดังนั้น การจัดทำแผนการพัฒนาการส่งเสริมอาชีพ เพื่อกำหนดกรอบทิศทาง การส่งเสริมอาชีพอย่างเป็นระบบ ทั้งในระดับครัวเรือน ระดับชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกี่ยวข้องในระดับต่างๆ อาจใช้กระบวนการประชาคมในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอส่งเสริมและสนับสนุน การรวมกลุ่มอาชีพ^๘ เพื่อสร้างความเข้มแข็งของการประกอบอาชีพและสร้างพลังของการบริหารจัดการการพัฒนาอาชีพในท้องถิ่น ตลอดจนการแลกเปลี่ยนความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์การแก้ปัญหา ด้านอาชีพในท้องถิ่น โดยส่งเสริมให้มีหรือให้เกิดผู้นำชุมชน เชื่อมโยงเครือข่ายอาชีพและกระตุ้นให้เกิดความสามัคคีในชุมชน^๙

ทั้งนี้ เพื่อให้พระสงฆ์มีบทบาทในการช่วยแก้ปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นด้วยการเพิ่มสติปัญญาของพระสงฆ์ให้มากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาภายในของพระสงฆ์ปัญหาสังคมภายนอกที่เนื่องจากการเปลี่ยนทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม^{๑๐} ส่วนใหญ่เป็นไปในทางเสื่อมลงประชาชน เป็นหนี้สินและใช้หนี้ไม่มีวันจบสิ้น ครอบครัว ชุมชนและวัฒนธรรมแตกสลาย สุขภาพจิตเสื่อมโทรมมากขึ้น จิตใจที่เคยเป็นไทยกลับเป็นทาสของระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่อย่างสุดไม่หลุด ทั้งหมดนี้ต้องแก้โดยการเพิ่มความสามารถทางธรรมและปัญญาให้มากขึ้นเท่านั้น^{๑๑}

รวมถึงเขตเทศบาลเมืองเป็นเขตเศรษฐกิจ การจะนำแนวคิดพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ต้องปรับประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์ และสังคมดังนั้นเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนเมือง จึงแตกต่างจากในสังคมหรือชุมชนชนบท เช่น แนวคิดทฤษฎีใหม่ แบ่งที่ดิน ๓๐:๓๐:๓๐:๑๐ ปลูกข้าว ๓๐ ขุดสระ ๓๐ เลี้ยงสัตว์ ๓๐ ที่อยู่อาศัย ๑๐ ก็คงใช้ไม่ได้กับสังคมเศรษฐกิจที่มีข้อจำกัดเรื่องที่ดินใน

^๗สัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดท่าไม้, อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร, วันที่ 12 พฤศจิกายน 2564.

^๘สัมภาษณ์พระเทพสาครมุนี, เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสาคร, เจ้าอาวาสวัดเจษฎาราม, จังหวัดสมุทรสาคร, อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร, วันที่ 12 พฤศจิกายน 2564.

^๙สัมภาษณ์วัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี, อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี, วันที่ 4 พฤศจิกายน 2564.

^{๑๐}สัมภาษณ์พระสมุทรขรรค์โสภณ, เจ้าอาวาสวัดเพชรสมุทรวรวิหาร, จังหวัดสมุทรสงคราม, วันที่ 8 พฤศจิกายน 2564.

^{๑๑}สัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดอินทาราม, อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, วันที่ 8 พฤศจิกายน 2564.

เขตเทศบาลเมือง เป็นต้น ดังนั้น พระสงฆ์ที่เป็นผู้เผยแพร่ให้ความรู้ ก็ควรจะมีการยกตัวอย่างปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพแต่ละชุมชน ยกตัวอย่างให้เข้าใจง่าย^{๑๖}

สรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาการพัฒนาระบบการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ พบว่า การพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางชุมชนนั้น สิ่งจำเป็นที่วัดแต่ละแห่งจะต้องพัฒนาในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของชุมชนนั้นๆ พระสงฆ์ซึ่งถือว่าเป็นผู้นำที่มีบทบาทมากในอดีต หรือแม้กระทั่งในปัจจุบันด้วยเหตุนี้เอง แนวทางในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนจึงมีความจำเป็นอย่าง เร่งด่วนสำหรับสังคมในปัจจุบันดังนั้นเจ้าอาวาสและผู้นำชุมชนจะต้องมีคุณสมบัติหรือภาวะที่เหมาะสมกับความเป็นผู้นำเสียก่อน และต้องกำหนดรู้แนวทางในการบริหารและการจัดการพัฒนาวัดควบคู่กับ ชุมชน รวมทั้งจะต้องกำหนดรู้ปัญหาในการบริหารจัดการวัดและชุมชน จึงจะทำให้วัดกับชุมชนนั้นมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นที่พึ่งพิงอาศัยของชาวชุมชนนั้นๆ ได้การขับเคลื่อนแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้พระสงฆ์ดำเนินการพัฒนาวัดให้สามารถเป็นศูนย์กลางชุมชน จึงขอวิเคราะห์โดยย่อตามขั้นตอนดังนี้

1. ส่งเสริมให้ความรู้ทำความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้พระสงฆ์
2. การศึกษาและสร้างรูปแบบการพัฒนาวัดเพื่อให้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้และเข้าใจเศรษฐกิจพอเพียงแก่พระสงฆ์ในแต่ละจังหวัด
3. คณะสงฆ์มีหน่วยงานที่ร่วมมือกับองค์กรต่างๆ เพื่อช่วยเหลือในการขับเคลื่อนปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละภาคของประเทศไทย
4. ร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วเพื่ออบรมให้ความรู้พระสงฆ์ให้เป็นพระวิทยากร วางรูปแบบการทำงานร่วมกันให้เป็นระบบโดยให้ความรู้พระสงฆ์และประชาชนในท้องถิ่น โดยยึดหลัก เข้าง่าย เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา สร้างความรู้รัก สามัคคีให้เกิดขึ้นในสังคม ลักษณะของวัดควรเป็นสถานที่สงบ เป็นป่าหรือสวนที่จะให้ความรื่นรมย์ใจ มีการจัดสัดส่วน ภายในวัดได้เหมาะสม และลงตัวเอื้ออำนวยต่อการใช้ประโยชน์ ส่วนกิจกรรมของวัดที่พึงประสงค์ พบว่า กิจกรรมของวัดภายในสังคมสงฆ์ต้องเป็นกิจกรรมที่เป็นไปตามมติและอุดมการณ์ของสงฆ์ทำสังฆกรรมต่างๆ ให้ถูกต้องตามพระวินัย แสดงออกมาจากจิตใจตามที่พระพุทธองค์ได้วางไว้ส่วนกิจกรรมของวัดที่สัมพันธ์กับชาวบ้านหรือชุมชน เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชาวบ้านและชุมชน สงเคราะห์อนุเคราะห์ ชาวบ้านและชุมชนด้วยน้ำใจอันงาม โดยเฉพาะการสงเคราะห์ด้วยการเผยแพร่ธรรมะ ความสอดคล้องกับหลักพระธรรมวินัยและพระสงฆ์ควรเรียนรู้และวิจัยสังคม โดยการแสวงหาความรู้ในวิชาการทางโลก สร้างความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมและชุมชน ปลูกจิตสำนึกและสอนศีลธรรมแก่ประชาชนทุกระดับทั้งในวัดและนอกวัด ให้คำปรึกษาในปัญหาชีวิตต่างๆ แก่ประชาชน ให้การศึกษาในวิชาการต่างตามความต้องการของคนในชุมชน อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สงเคราะห์คนด้วยโอกาสในชุมชน ประสานงานกับคนระดับต่าง ๆ ส่งเสริมและพัฒนาภูมิปัญญาชาวบ้านอันเป็นบทบาทที่สำคัญในการผลักดันแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงให้ยั่งยืนในสังคมไทย ตลอดไป

^{๑๖}สัมภาษณ์นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองเพชรบุรี, อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี, วันที่ 4 พฤศจิกายน 2564.

4.3 ผลการสนทนากลุ่มเพื่อนำเสนอกระบวนการพัฒนาที่ได้จากการวิเคราะห์การเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร

ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยได้สัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 ท่าน โดยผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focused group discussion) โดยจัดสนทนากลุ่มระหว่างผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มเดียวกัน ผู้วิจัยกำหนดประเด็นคำถามที่ใช้เป็นแนวทางเพื่อให้ได้ความจริงแนวความคิดความเห็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการวิจัยตามขั้นตอน

4.3.1 ประเด็น สภาพปัญหา อุปสรรคการพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ พบว่า ความคิดเห็นโดยส่วนใหญ่มีความคิดเห็นตรงกันว่า วัดยังมีบทบาทต่อสังคมไทยในฐานะที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนมีพระสงฆ์หลายรูปได้พยายามรื้อฟื้นและแสดงบทบาทในการแก้ปัญหา นำชาวบ้านในยุคที่ภาวะทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอยู่ในขั้นวิกฤต มีความพยายามมองปัญหาสังคมในปัจจุบันซึ่งมีความสลับซับซ้อนให้ชัดเจนขึ้น พยายามค้นหาแก่นพุทธธรรม เพื่อนำมาประยุกต์ให้เข้ากับกาลสมัยแล้วนำมาเป็นหลักในการการแก้ปัญหา พัฒนาวัดและความเป็นอยู่ของชาวบ้านและชุมชนให้ดีขึ้น แต่เนื่องจากสังคมชนบทในปัจจุบันชาวบ้านยากจน มีหนี้สิน ปลูกข้าวแต่ไม่มีข้าวกิน ปลูกพืชก็ขายไม่ได้ราคา บางส่วนหลงใหลในอบายมุข ไม่ใส่ใจในเรื่องสุขภาพอนามัยทั้งของตนเองและบุตรหลานเด็ก ๆ ขาดการดูแลเอาใจใส่สภาพเช่นนี้ผู้ทรงคุณวุฒิที่ร่วมสนทนาบางท่าน พยายามเข้าไปมีส่วนร่วมที่จะแก้ไขความยากจนปัญหาหนี้สินและปัญหาสุขภาพอนามัยให้กับชาวบ้านตามโอกาสอำนวย

ผู้อำนวยการสำนักพระพุทธศาสนาจังหวัดเพชรบุรีมีความเห็นว่า ความจริงปัญหาของความยากจนของชาวบ้านเกิดจากการที่ชาวบ้านไม่มีปัญญา พระสงฆ์ ถ้าหากมีปัญญามากพอก็จะช่วยชาวบ้านได้อย่างตรงจุดแต่ปัญหามีอยู่ว่าท่านมีปัญญา มีฉันทะ มีวิริยะ มากน้อยเพียงใดในการช่วยเหลือชาวบ้านมากกว่าการทำพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งช่วยในเรื่องจิตใจในระดับหนึ่งแต่ ไม่น่าจะใช้หน้าที่หลัก

พระสงฆ์ท่านหนึ่งมีความเห็นว่า บทบาทพระสงฆ์ในปัจจุบันเป็นไปในทางที่ดีขึ้น เนื่องจากพระสงฆ์ได้รับการศึกษาสูงขึ้นจึงมีบทบาทในการเข้าไปสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน การจัดค่ายคุณธรรม โครงการธรรมะสัญจรให้แก่ประชาชนตามหมู่บ้าน อำเภอต่าง ๆ ด้วย

พระสงฆ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า ประเทศไทยถึงแม้จะมีการพัฒนาที่มีความเจริญก้าวหน้าแต่ก็เป็นปัญหาสำคัญทำให้คนออกจากวัด ถึงจะมีสถานที่ราชการตั้งอยู่ในบริเวณวัด แต่วัดและพระสงฆ์ก็ไม่มีบทบาท ไม่มีส่วนร่วมในการบริหารหน่วยงานนั้น ประการสำคัญอีกประการหนึ่ง วัตรปฏิบัติของพระสงฆ์บางส่วนไม่ตรงตามในสายตาประชาชนประพจน์หย่อนยานในพระวินัย ประพจน์ในสิ่งที่ขัดความรู้สึกรู้สึกของชาวบ้าน เช่น การเดินสูบบุหรี่ในที่สาธารณะ ขับขี่ยานพาหนะด้วยตัวเอง วัดและบริเวณสกปรก ไม่ปิดกวาดทำความสะอาดในวัด เมื่อพระสงฆ์มีความประพจน์เช่นนี้ ประชาชนก็เสื่อมศรัทธา ต่างหันหลังให้วัด จะเข้าวัดบังกีในโอกาสทำบุญในวันสำคัญทางศาสนาและการประกอบพิธีที่เกี่ยวข้องกับพวกเขาโดยตรงเท่านั้น

แต่ถ้ามองในภาพรวมในส่วนของพระสงฆ์ให้การสนับสนุนการดำเนินการขับเคลื่อนโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนด้วยคืออยู่แล้ว แต่บางกิจกรรมก็ยังขาด การสนับสนุนจาก

หน่วยงานต่าง ๆ พระสงฆ์ท่านหนึ่งได้ความเห็นว่าเป็นว่าบทธาบทพระสงฆ์ในปัจจุบัน ขึ้นอยู่กับตัวบุคคลหรือ วัด บางวัด ก็ทำได้ดีบางวัดก็ทำไม่ได้ดีบางวัดอยากทำแต่ไม่มีงบประมาณ หรือพระสงฆ์บางรูปต้องไปเรียนหนังสือมีเวลาน้อย เจ้าอาวาสจึงมีภาระมากขึ้น ส่วนการพัฒนาที่เป็นรูปแบบต่างคนต่างทำ ทำไปได้มาก – น้อย เท่าที่จำเป็นแต่พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีความคิดสร้างสรรค์แต่ที่ทำงานจริงๆ จังๆ มีจำนวนน้อย บางรูปไปยุ่งกับการสร้างวัดถ่มงมกลมากเกินไป ซึ่งผิดหลักศาสนาซึ่งทำให้มีคำพูดจากชาวพุทธบางกลุ่มว่าพระสงฆ์มีหน้าที่ทำพิธีกรรมเท่านั้น ทำให้กลุ่มพระสงฆ์เองก็มีคำถามตัวเองว่าจะไปยืนตรงไหนจุดไหน ของสังคม เพื่อให้สังคมยอมรับ

4.1.2 แนวคิดพระสงฆ์ที่มีต่อประชาชนในชุมชน พบว่า ควรมีการกำหนดเป็นนโยบายในการพัฒนาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ที่ชัดเจน และพระสงฆ์ยังไม่ได้รับการสนับสนุนจากสถานศึกษาในการเข้าไปสอนศีลธรรมเท่าที่ควร ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสถานที่ ชั่วโมงในการสอน หรืองบประมาณที่ใช้สำหรับในการจัดการเรียนการสอน

พระสงฆ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า บทบาทในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในชุมชน อาจจะไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากสาเหตุหลายประการ เช่น พระสงฆ์ยังขาดความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน และบางส่วนยังขาดการดำเนินการอย่างจริงจัง หรือท้อแท้หมดกำลังใจเมื่อไม่ได้รับการตอบรับที่ดีหรือไม่ได้รับการสนับสนุน ขาดการสนับสนุนในด้านงบประมาณ จากภาครัฐ ซึ่งภาครัฐควรมีส่วนเข้ามาช่วยเหลือในเรื่องงบประมาณอย่างพอเพียงและต่อเนื่อง

ผู้อำนวยการสำนักพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสาครกล่าวว่า ด้านการพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์ให้มีความรู้แตกฉานสามารถจัดเนื้อหาหลักสูตรให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ยังไม่ได้รับการส่งเสริมอย่างเพียงพอ เช่น การอบรมการอบรมเชิงวิชาการจากหน่วยงาน/องค์กรสำหรับพระสงฆ์ เป็นต้น

4.1.3 ประเด็น กระบวนการพัฒนาแนวทางการพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร พบว่า สำหรับกระบวนการพัฒนาแนวทางการพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริ เศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์สมุทรสงคราม และสมุทรสาครนั้น ตัวข้าพเจ้าเองคิดว่ายังอยู่ในระดับต่ำเนื่องด้วยจากปัญหาและอุปสรรคที่ดี สภาพชุมชนก็ตามตลอดจนประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ต่างๆ ขั้นตอนกระบวนการนั้นคงใช้แบบหรือ แผนการเดียวกันไม่ได้แยกหรือปรับให้เหมาะสมกับสภาพที่ต่างกันอย่างเหมาะสมลงตัวยิ่งทำให้ การพัฒนาเข้าไม่มีประสิทธิภาพ

จากประสบการณ์ที่ผ่านมาจะพบว่าในบทบาทของพระสงฆ์ท่านมีความพยายามอยู่แล้ว คณะสงฆ์นั้นมีความพยายาม มุ่งมั่นเผยแพร่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในเรื่องของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งในมิติของพระพุทธศาสนานั้นก็เป็นเรื่องของหลักการพึ่งพาตนเองที่ดี หลักธรรมเกี่ยวกับเรื่องของความพอประมาณก็ดี ความสันโดษก็ดี หรือว่าหลักของการใช้เหตุผลที่เหมาะสมในการดำรงชีวิตที่ดี รวมไปถึงทางสายกลาง ความไม่โลภ ความเพียร เป็นต้น นี่ก็คือทางคณะสงฆ์เราท่านตระหนักดีอยู่แล้วในเรื่องนี้ แล้วก็ได้พยายามที่จะเทศนาสั่งสอนประชาชนให้เข้าใจในหลักธรรมเหล่านี้เพื่อที่จะได้นำไปประยุกต์ใช้ในบริบทที่เกี่ยวข้องของเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นปัญหาอุปสรรคก็มีอยู่ ซึ่งก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าในการดำเนินงานนั้นเกี่ยวกับเรื่องของการ

เผยแพร่วรรณคดีพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงนั้นก็ยังมิมีปัญหาอุปสรรคในเรื่องของการสร้างความเข้าใจ อาจจะพบว่าในมิติด้านสังคมปัจจุบันการพัฒนาชุมชนสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง บางส่วนบางด้านบางมิติยังมีความขัดแย้งอยู่ทางความคิดซึ่งไม่ใช่ความขัดแย้งที่รุนแรงอะไรแต่ว่าเป็นความขัดแย้งหรือความแตกต่างทางความคิด อันเนื่องมาจากว่าบางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ถูกต้อง ประชาชนส่วนหนึ่งยังจะต้องทำความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ถ่องแท้มากกว่านี้ เพราะฉะนั้นการที่พระสงฆ์จะไปเผยแพร่วรรณคดีให้ประชาชนได้รู้และตระหนักในเรื่องแนวทางพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ประชาชนหรือว่าชุมชนก็มีส่วนที่จะทำให้ความสำเร็จนั้นเกิดขึ้นได้ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าคณะสงฆ์ ในเรื่องของการพัฒนาแนวทางการเผยแพร่วรรณคดีพระพุทธศาสนาในบทบาทของคณะสงฆ์นั้นในบางโอกาสบางเวลาจะพบว่ายังขาดความต่อเนื่อง บางครั้งบางคราวก็มีการชะงักงัน บางครั้งบางคราวก็มีการขับเคลื่อนอย่างจริงจัง แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นยังมองว่ายังขาดความต่อเนื่องในการที่จะส่งเสริมบทบาทให้พระสงฆ์ได้ทำการเผยแพร่วรรณคดีพระพุทธศาสนาในมิติที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะในเรื่องของการเทศนาสั่งสอนประชาชน ให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมที่พอเพียง พอเหมาะ พอควรกับสถานการณ์โลกปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลง ในเรื่องของการพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์ให้มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระหรือว่าในหลักสูตรหรือว่าในหลักธรรมที่จะเผยแพร่ออกไปยังประชาชนในเรื่องของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ต้องยอมรับว่าพระสงฆ์บางส่วนมีความตั้งใจดีแต่ว่าบางครั้งบางคราวก็ยังคงต้องเพิ่มเติมในเรื่องของความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อที่จะได้นำมาบูรณาการ นำมาประยุกต์กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเผยแพร่ออกไปสู่ประชาชน อบรมสั่งสอนประชาชนให้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นรูปธรรม

4.1.4 ประเด็นควมมีกระบวนการฟื้นฟูบทบาทพระสงฆ์ พบว่า ผู้อำนวยการสำนักพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์กล่าวว่าพระพุทธศาสนามีหลักคำสอนเพื่อมุ่งพัฒนาบุคคลให้มีความรู้ พระสงฆ์เป็นธรรมทายาทของพระพุทธเจ้า พระสงฆ์ได้แสดงบทบาทหน้าที่ตามคำสอน ได้แก่

1. การเป็นผู้ปฏิบัติธรรมตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อให้บรรลุพ้นทุกข์ และสั่งสอนคนทั่วไปให้พ้นทุกข์ตามหน้าที่

2. การเทศนาสั่งสอนธรรมอันเป็นการเผยแผ่และสืบทอดต่อพระศาสนา เป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์ ในการเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา ครั้นเมื่อยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยต่างๆ จนเกิดกระแสโลกาภิวัตน์ และการรับเอากระแสโลกาภิวัตน์ที่ขาดภูมิคุ้มกัน เพราะสิ่งที่พร้อมเข้าสู่การรับรู้ผ่านกระบวนการ ช่องทางต่างๆ เช่น ข่าวสารข้อมูล เมื่อประชาชนของเราที่บริโภคข่าวสารข้อมูล เมื่อขาดความรู้เท่าทัน ก็กลายเป็นการหลงข่าวสารข้อมูล ไม่ได้เสพข่าวสารข้อมูลเพื่อการเรียนรู้ แต่เสพเพื่อเพิ่มความหลงและมัวเมา ขาดสติในการดำเนินชีวิต มีการชวนชวายเป็นสิ่งที่เกินความต้องการของชีวิต

3. จะต้องเป็นผู้ที่สามารถปรับตัว เพื่อการการเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ แต่ไม่ละเลยการประพฤติปฏิบัติที่เป็นหลักการเดิมของหลักคำสอน แต่ให้มีแนวทางในการดำเนินชีวิตได้อย่างสงบสุข จึงมีความจำเป็นจะต้องมีการแสดงบทบาทให้เหมาะสม และเป็นแนวทางให้ชนรุ่นหลังได้ยึดถือปฏิบัติตามจารีตวัฒนธรรม ประเพณี

4. บทบาทในเชิงสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา บทบาทผู้ทรงไว้ซึ่งคุณวิเศษ บทบาทนักบริหาร ศรัทธา บทบาทนักพัฒนาสังคม บทบาทพระสงฆ์ไทย ในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ บทบาทผู้นำสู่ความพ้นทุกข์ บทบาทผู้นำแห่งจิตวิญญาณ ปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ

พระสงฆ์ท่านหนึ่งกล่าวว่า การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารประสบการณ์ และการให้ข้อมูลต่างๆ ที่เป็น ประโยชน์และหรือที่มีผลกระทบต่อ การประกอบอาชีพของประชาชนแบบเข้าถึงครัวเรือนระหว่างประชาชนกับประชาชน ประชาชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานราชการอื่นที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสนับสนุนอาชีพ และการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ อันเป็นการสร้างความร่วมมือและความเข้าใจ ต่อกันในระดับชุมชนและระดับท้องถิ่น

พระสงฆ์ท่านหนึ่งกล่าวเสริมว่า กระบวนการฟื้นฟูบทบาทพระสงฆ์นั้นควรมีการปรับปรุงเพิ่มเติมหลายอย่างด้วยกัน เพื่อให้ เกิดทั้งประสิทธิภาพประสิทธิผลที่สมบูรณ์คุ้มค่างับทรัพยากรแหล่งบุคลากร เช่นในส่วนของ บุคลากรคือพระสงฆ์ ควรพัฒนาให้ความรู้เสริมสร้างความสามารถให้กับพระสงฆ์ให้มีศักยภาพมี คุณภาพเพื่อที่จะได้เป็นกำลังดำเนินงานโดยการคัดเลือกบุคคลที่จะมาบวชทำหน้าที่ในส่วนนี้เป็น การเฉพาะเน้นคุณสมบัติเป็นพิเศษเฉพาะให้คำตอบแทนหรือให้สิทธิพิเศษเป็นแห่งจูงใจในการท าหน้าที่ ส่วนของวัสดุอุปกรณ์งบประมาณก็ควรจัดหาให้กับผู้ที่ทำหน้าที่ตรงนี้เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ปฏิบัติหน้าที่

ผู้อำนวยการสำนักพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสาครกล่าวว่า กิจกรรมการเผยแผ่ศาสนาของพระสงฆ์ การปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบันตามประเพณี วัฒนธรรม ในการเทศนา การบรรยายธรรม ควรมีการสอดแทรกเนื้อหาให้เข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป ใช้กิจกรรมให้กับผู้เข้าร่วมได้ปฏิบัติ ใช้สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามามีส่วนร่วมในการบรรยาย

4.1.5 ประเด็น บทบาทพระสงฆ์ในปัจจุบันมีแนวทางการพัฒนากระบวนการเผยแผ่พระแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร พบว่า วัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงครามกล่าวว่า การพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ ที่จะนำศาสตร์พระราชของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 มาปรับใช้เพื่อฟื้นคืนบทบาทให้กับพระสงฆ์เพื่อเป็นตัวแสดงหลักในการพัฒนาท้องถิ่น เน้นให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองทำด้วยตัวเองอดทน มุ่งมั่นเพื่อให้ประสบความสำเร็จ มีรายได้ พึ่งตนเองได้และมีกำลังที่สนับสนุน แบ่งเป็นส่งเสริมคุณภาพชีวิต ส่งเสริมสภาพแวดล้อมของ ประชาชนทั้งในระดับบุคคลระดับครอบครัวและชุมชน สังคม อย่างมีความสุข

วัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรีกล่าวว่า บทบาทพระสงฆ์ในทางการพัฒนากระบวนการเผยแผ่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ของพระสงฆ์นั้นถือเป็นแนวทางการปฏิบัติหน้าที่หนึ่งในหกด้านของแนวทางการดำเนินการของ คณะสงฆ์อยู่แล้ว ส่วนระดับของการดำเนินการนั้นย่อมต่างกันไป ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับแนวทาง ปัญหาและอุปสรรคของแต่ละพื้นที่แต่เท่าที่สังเกตดูตามโครงการต่างๆ ตามหมู่บ้านต่างๆก็จะ พบว่ามีตัวอย่างให้เห็นอยู่ทุกพื้นที่อาจจะพื้นที่ละหนึ่งแห่งหรือมากกว่านั้น ก็นับได้ว่ามีบทบาท ในการเผยแผ่ส่งเสริมอยู่บ้างแล้วในทุกพื้นที่

พระสงฆ์ท่านหนึ่งกล่าวว่าความสอดคล้องระหว่างหลักเศรษฐกิจพอเพียงกับพระพุทธศาสนาจะเห็นได้ว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเน้นความเป็นเศรษฐกิจแบบองค์รวม ก็คือเป็น

ระบบการพัฒนาชีวิตของปัจเจกบุคคลคือเหมือนบุคคลทั่วไปควบคู่กับการพัฒนาสังคม ชุมชนและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยจริยธรรม คือความเมตตา ความเอื้อกุล สงเคราะห์ ความสามัคคี ความไม่เห็นแก่ตัวให้กลายเป็นระบบเศรษฐกิจแบบมีฉันทาที่มีสัมมาอาชีพะเป็นหัวใจสำคัญที่มุ่งพัฒนาทั้งคนทั้งกระบวนการทางเศรษฐกิจ แต่ว่าในยุคปัจจุบันเป็นยุคเทคโนโลยี ประชาชนมักติดต่อสื่อสารกันทางโทรศัพท์มือถือหรือว่าอุปกรณ์สื่อสารต่าง ๆ ที่ทันสมัยทำให้เกิดความสะดวกสบายและรวดเร็วทันเหตุการณ์มากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นในช่วงของสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ทำให้ประชาชนกักตัวออกห่างกันมากขึ้น ประชาชนต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตใหม่เป็นแบบ New Normal ให้เหมาะสมกับสถานการณ์เพื่อดำเนินกิจกรรมตามวันสำคัญทางศาสนา เมื่อประชาชนไม่สามารถเข้ามาทำกิจกรรมทางศาสนาได้ดั้งเดิม การเผยแพร่ทั้งหลักคำสอนทางศาสนาและแนวพระราชดำริของเศรษฐกิจพอเพียงจึงทำให้มีอุปสรรค ดังนี้ 1) ประชาชนยังไม่เข้าใจความสอดคล้องระหว่างแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับพระพุทธศาสนาว่ามีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันอย่างไร ต้องสร้างการรับรู้ให้กับประชาชนเป็นอันดับแรกผ่านช่องทางการติดต่อสื่อสารต่างๆ ทั้งในระบบออฟไลน์ เช่น เสียงตามสายหรือกระจายข่าวของหมู่บ้าน ใบปลิว เป็นต้น หรือระบบออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก กลุ่มไลน์ ยูทูบ เป็นต้น 2) ประชาชนใช้เทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสารและดำเนินกิจกรรมทางศาสนามากยิ่งขึ้น การนี้ตรวมผลประชาชนเพื่อเผยแพร่หลักคำสอนทางศาสนาและแนวทางพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงด้วยวิถีดั้งเดิมนั้นอาจจะใช้ไม่ได้ผลมากนัก ต้องมีการปรับเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการสื่อสารวิทยากรโลกปัจจุบันโลกยุคใหม่ให้ทันเทคโนโลยีควบคู่ไปกับการสอน นำมาปรับใช้ประยุกต์ในการเผยแพร่ให้เข้ากับเป้าหมายมากยิ่งขึ้น

พระสงฆ์ท่านหนึ่งกล่าวเสริมว่า จริงๆ เรื่องของสภาพปัญหาในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาซึ่งเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มันไม่ใช่ประเด็นหรือปัญหาอะไรมากมายนัก ในมุมมองของอาตมาก็อยากจะบอกว่าเรื่องของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงพระราชทานไว้ ก็ถือว่าเป็นแนวทางในการที่จะพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตได้ดีที่สุดแล้ว ถ้าถามว่าประชาชนคนไทยเนี่ยรู้และเข้าใจมั๊ย คำตอบก็คือรู้และเข้าใจทั้งหมด แต่กระบวนการที่จะปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์ประสบความสำเร็จมันเป็นเรื่องที่ค่อนข้างที่จะยากเพราะว่าหนึ่งคนก็หนึ่งความคิด ยิ่งหลายคนก็ยิ่งหลายความคิดโดยเฉพาะการทำงานในส่วนของคณะสงฆ์มีอุปสรรคอย่างสำคัญก็คือไม่ว่าจะเป็นอำนาจในส่วนของการบริหารหรือส่วนคณะสงฆ์ก็ตามท่านต้องเข้าใจว่ามันเป็นอำนาจในแนวตั้งเมื่อสั่งการจากข้างบนลงข้างล่างตลอด ในส่วนตรงนี้ทำอย่างไรให้อำนาจแนวตั้งตรงนี้เป็นขวางบ้างได้มั๊ย ซึ่งหมายความว่าต้องให้เกิดความเข้าใจว่าในส่วนของผู้ที่รับนโยบายหรือวิธีการที่จะนำไปสู่กระบวนการปฏิบัติหรือจะเผยแพร่ บางครั้งมันไม่เหมือนกันและสอดคล้องกันโดยเฉพาะพระสงฆ์ทั่วไปก็อยากจะทำงานด้านนี้อยู่แล้วแต่ในบางพื้นที่ บางกรณีหรือบางสถานที่มันก็ไม่เอื้ออำนวยประโยชน์ในการที่เราจะเผยแพร่ให้เข้าใจ หลักจริงๆ ในการเผยแพร่มันไม่ได้มีอุปสรรคอะไรมากมายนัก แต่ว่าคนที่เราจะนำไปใช้ตรงนี้ก็คือปัญหาและอุปสรรค โดยเฉพาะในเรื่องกระแสของสื่อโซเชียลก็ดี หรือวัตถุนิยมอะไรต่างๆมันเป็นตัวที่ไม่เอื้ออำนวย มันจำเป็นที่ต้องปลูกแนวคิดหรือว่าต้องทำให้ปัญหาตรงนี้นั้นลดลงมันต้องเริ่มจากครอบครัว ในครอบครัวจะต้องฝึกปฏิบัติมาก่อนเราต้องเน้นไปตรงนั้นพอเสร็จแล้วจึงจะสามารถนำไปสู่ในคนอื่นเขาได้หรือวิธีการในการที่จะทำไปส่งไปต่างๆ โดยปกติแล้วคนเราทั่วไปจะทำอะไรตามความถูกต้องเป็นส่วนใหญ่ ความถูกต้องไม่ค่อยจะนึกถึง

เพราะฉะนั้นเรื่องของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมันก็เริ่มมาตั้งแต่พระศาสดาของเราตรัสรู้มาแล้วตั้ง 2500 กว่าปีมาแล้ว หลักมัชฌิมาปฏิปทานั้นแหละคือหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มรรคองค์แปดจริงๆแล้วมันก็คือในกระบวนการวิธีการที่ปฏิบัติ เริ่มตั้งแต่สัมมา สัมมาทิฐิไปจนถึงสัมมาสมาธิ 8 อย่าง ถ้ายกตัวอย่างง่ายๆเหมือนกับบ้านหนึ่งหลังเวลาที่เราจะเข้าไปอยู่ มันต้องมีองค์ประกอบที่ครบไม่ว่าจะเป็นประตู หน้าต่าง ห้องน้ำ ห้องนอน มรรคมืองค์แปดก็เช่นเดียวกัน เมื่อคนเข้าบ้านก็หมายความว่าได้ใช้บ้าน ถ้าเรานำหลักมัชฌิมาปฏิปทา มรรคมืองค์แปดไปใช้ก็ต้องประพฤติปฏิบัติพร้อมควบคู่กันไปทั้งหมดทั้งแปดหัวข้อมันก็จะบรรลุวัตถุประสงค์ ปัญหาจริงๆแล้วมันอยู่ที่ตัวคนที่จะนำเข้าไปปฏิบัติ สรุปประเด็นปัญหาตรงนี้ว่าผู้ที่มีอำนาจสั่งการในการที่จะบังคับบัญชาให้คณะสงฆ์ประพฤติปฏิบัติส่วนหนึ่ง ผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาก็อีกส่วนหนึ่ง ทั้งสองส่วนนี้ต้องมาพบกันกึ่งกลางระหว่างทาง หมายความว่าถ้อยที่ถ้อยอาศัยซึ่งกันและกันในทางที่จะเผยแพร่และทำให้ลงไปสู่กระบวนการประพฤติปฏิบัติ ต้องเข้าถึงและเข้าใจถึงจะสู่การประพฤติปฏิบัติอย่างที่ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงพระราชทานไว้

ผู้อำนวยการสำนักพระพุทธศาสนาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์กล่าวว่า ต้องมีการทบทวนความรู้อยู่ตลอดเวลา และหมั่นฝึกฝนตนเองเพื่อให้ก้าวทันความเป็นโลกาภิวัตน์ได้อย่างมีความรอบรู้ความสามารถ และการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

1 ตอบ 4.1 บทบาทด้านสังคม : เน้นการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสู่ประชาชนในโอกาสต่างๆ เช่นการเทศนาอบรมสั่งสอนให้ประชาชนในชุมชนประพฤติปฏิบัติดี มีความสามัคคีปรองดอง พระสงฆ์ประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำด้านศีลธรรมแก่ประชาชน เป็นแบบอย่างที่น่าเคารพเลื่อมใสในการปฏิบัติตนตามแนวพระพุทธศาสนา พระธรรมวินัย

4.2 ด้านเศรษฐกิจ : พระสงฆ์เป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนาและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่งเสริม พัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน แหล่งเรียนรู้ชุมชนเพื่อประกอบสัมมาชีพ ฯลฯ

4.3 ด้านวัฒนธรรม : พระสงฆ์/วัด เป็นศูนย์เรียนรู้ ถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น ฯลฯ

4.4 ด้านสิ่งแวดล้อม : พระสงฆ์เป็นแบบอย่างที่ดีในการอนุรักษ์ธรรมชาติ ฯลฯ

4.4 วัดที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จ

วัดที่ประสบความสำเร็จมี ดังนี้

1. กระบวนการเผยแผ่แนวทางพระราชดำริเศรษฐกิจแบบพอเพียงของวัดลั่นช้าง จังหวัดเพชรบุรี โดยมีพระครูสุนทรวัชรการ เจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน

มีวิธีการโดยการสอดแทรกหลักธรรม ในการปฏิบัติธรรมหรือในวาระต่างๆเช่น ในการดำเนินโครงการ อบรมคุณธรรมจริยธรรม รถพระธรรมสู่โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติเป็นการกระจัดกิจกรรมจริยธรรมในโรงเรียนในเขต อำเภอหนองหญ้าปล้อง ทุกโรงเรียนเป็นประจำทุกปี และโครงการ เรียนรู้พึ่งพาตนเองกับบ้านดินไทยจัดให้วัดเป็นศูนย์กลางเรียนรู้ในการทำบ้านดินให้ชาวบ้าน ลั่นช้างเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆที่ทางวัดจัดขึ้น และคงการปลูกต้นไม้ให้แม่ ทำฝายให้พ่อ โครงการ ฝายชะลอน้ำจัดกิจกรรมปลูกต้นไม้ทำฝายชะลอน้ำทำความดีถวายในหลวงโดยให้ อบต.บ้าน

ล้นข้างเป็นแกนนำในการปลูกต้นไม้และทำฝาย ในพื้นที่ต้นน้ำ การประยุกต์หลักธรรมเพื่อใช้ให้พระสงฆ์นำไปสั่งสอนชาวบ้านคือหลักธรรมที่เหมาะสมกับอาชีพเกษตรกรชาวเขาชาวไร่สามารถนำไปใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างลงตัวรักทำในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดแทรกในการ เผยแพร่ปรับใช้แก่ประชาชนคือหลักมัชฌิมาปฏิปทาปฏิบัติตนในทางสายกลาง มัชฌิมาปฏิปทาในทางพระพุทธศาสนา หมายถึงทางสายกลางคือการไม่ยึดถือสุดทางทั้งสองได้แก่

1. อัตตakilมณานุโยค คือ การประกอบตนเองให้ลำบากเกินไป
2. กามสุขัลลิกานุโยค คือ การพัวพันในกาม ในความสบาย

นอกจากคุณค่าขั้นสูงสุดของหลักมัชฌิมาปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อการพ้นทุกข์แล้ว คุณค่าในเบื้องต้น ยังเป็นไปเพื่อการรู้จักการดำเนินชีวิตให้เกิดความพอดี เป็นแนวทางของการแก้ทุกข์ที่เรียกว่า “อริยมรรคมีองค์ 8” โดยมุ่งเน้นให้มีความสุขกายและสุขใจไปด้วย ดังนี้

- สัมมาทิฎฐิ หมายถึง ปัญญาเห็นชอบ หมายถึง การปฏิบัติอย่างเหมาะสมตามความเป็นจริง ด้วยปัญญา

- สัมมาสังกัปปะ หมายถึง ดำริชอบ หมายถึง การใช้สมองความคิดพิจารณาแต่ในทางกุศล หรือความดีงาม

- สัมมาวาจา หมายถึง เจรจาชอบ หมายถึง การพูดต้องสุภาพ แต่ในสิ่งที่สร้างสรรค์ดีงาม

- สัมมากัมมันตะ หมายถึง การประพฤติดีงาม ทางกายหรือกิจกรรมทางกายทั้งปวง

- สัมมาอาชีวะ หมายถึง การทำมาหากินอย่างสุจริตชน ไม่คดโกง เอาเปรียบคนอื่น ๆ มากเกินไป

- สัมมาวายามะ หมายถึง ความอุตสาหะพยายาม ประกอบความเพียรในการกุศลกรรม

- สัมมาสติ หมายถึง การไม่ปล่อยให้เกิดความพลั้งเผลอ จิตเลือนลอย ดำรงอยู่ด้วยความรู้ตัว อยู่เป็นปกติ

- สัมมาสมาธิ หมายถึง การฝึกจิตให้ตั้งมั่น สงบ สงัด จากกิเลส นิรณโณอยู่เป็นปกติ การที่พระสงฆ์เผยแพร่หลักฐานในเรื่องของการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามหลักแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพราะศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย และในอีกด้านหนึ่งพระสงฆ์ต้องปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีเนื่องจากการสอนเพียงอย่างเดียวจะไม่เห็นผลเท่าที่ควรพระสงฆ์จึงต้องปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ประชาชนได้เห็นหลักในการเผยแพร่คุณธรรมและจริยธรรมหรือการพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

2 พระครูวิจิตรธรรมวิภาช เจ้าอาวาส วัดบุษยบรรพต เจ้าคณะอำเภอหัวหิน ประจวบคีรีขันธ์

โดยวัดได้มีการอบรมถ่ายทอดความรู้ธรรมะผสมผสานกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่ชุมชน และหมู่บ้านในละแวกใกล้เคียงโดยให้ความรู้สู่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงรวมถึงหลักฐานที่ใช้ในการบูรณาการกับการพัฒนาหลักเศรษฐกิจพอเพียงรวมถึงการให้โอกาส ชาวบ้านในชุมชนต่างๆ ได้ศึกษาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่วัดโดยวัดได้จัดนิทรรศการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขึ้นภายในวัดและเปิดโอกาสให้เยาวชนชาวบ้าน ชุมชนต่างๆ ได้เข้ามาศึกษาโดยมีการประชาสัมพันธ์โครงการทั่วถึงและมีการเผยแพร่โดยการบรรยายบูรณาการกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผ่าน เพชบุรีกระจายข่าววิทยุชุมชนวัดเป็นศูนย์เผยแพร่หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคู่กับ

การบรรยายธรรมแก่หมู่บ้านชุมชนโรงเรียนเพื่อการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องและออกอย่างมีการจัดศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในวัด โดยวัดมีการจัดสถานที่สำหรับเรียนรู้ให้เยาวชนชาวบ้าน ในผลในพื้นที่ และต่างพื้นที่ได้เข้ามาค้นคว้าหาความรู้เรียนรู้ องค์ความรู้เพื่อใช้ความรู้ในการดำเนินชีวิต วัดหมู่บ้าน ชุมชน มีการจัดทำแผนการปฏิบัติงานทุกปีและร่วมกันบริหารจัดการศาลอุปโลกเครื่องอุปโลกบริโภค ยังเพียงพอต่อความต้องการ พอเหมาะ และเหมาะสมสามารถประยุกต์ใช้ กับคนในพื้นที่ให้เกิด ประโยชน์โดยไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อมของชุมชนมีการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญา ท้องถิ่นเช่นเทศกาลสงกรานต์วันลอยกระทงวันเข้าพรรษาโดยสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเพณี แห่เทียนเข้าพรรษาซึ่งเป็นประเพณีสำคัญของของชนชาวอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยได้สอดแทรกแนวคิด พระราชดำริ เศรษฐกิจพอเพียงไว้ในการจัดกิจกรรมต่างๆในการทำเทียนซึ่งเยาวชนได้สนใจอย่างเป็นอย่างมากรวมถึงนักท่องเที่ยวที่สนใจวัดมี การกิจกรรมฝึกจิตปฏิบัติธรรมกัมมัฏฐาน ท่านเน้นสติปัฏฐาน4 เพื่อฝึกของร่างกายและจิตใจโดย ปฏิบัติการในการจัดกิจกรรมการฝึกจิต แก่ประชาชนในชุมชนอีกด้วย ฉะนั้นสถาบันครอบครัวเป็น สถาบันแรกที่พระสงฆ์ควรเข้าไปช่วยกันหาได้เช่นช่วยเกี่ยวกับการกิจกรรมรดน้ำเข้าพรรษาเพราะ ทุกวันนี้เราเป็นตัวปัญหาในครอบครัวทำให้บางครอบครัวแตกแยก เพราะฉะนั้น ถ้างดเหล่า ได้ ครอบครัวจะมีความรักความอบอุ่น ปัญหาสังคมทั้งหลาย ก็ไม่เกิดขึ้น อีกทั้ง แนวปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง จะมีหลักการตรงกับ พุทธศาสนา อยู่แล้ว การที่พระสงฆ์นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงไปสั่งสอนเยาวชน สามารถพึ่งพาตนเองได้ ใช้จ่ายอย่างประหยัด จะสามารถส่งเสริมให้ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้แพร่หลายได้

3 พระครูสังฆรักษ์กิริติ ที่ปึงโล ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสหกรณ์โฆษิตาราม” ตำบล โคน ขาม อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัด สมุทรสาคร ต้นแบบการสร้างความมั่นคงทางอาหาร ด้าน ผู้นำทางศาสนา กับบทบาทใหม่ ในช่วงสถานการณ์โรคระบาด COVID-19

สนับสนุนชุมชนสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืนด้วยการร่วมกลุ่ม ชาวบ้านของหมู่บ้าน ใน การบริหารจัดการ นี้ในชุมชนคบคู่กันดูแลทรัพยากรธรรมชาติสร้างอาชีพรายได้ที่ยั่งยืนระดับชุมชน และการนำ พระราชดำริ เศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติและการบริหารจัดการทรัพยากรในชุมชน โดยใช้ หลักธรรม **หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ** หมายถึง เป็นข้อปฏิบัติสำคัญ ที่ทำให้เกิดผล คือ ความมั่นคงทาง เศรษฐกิจ ทำให้มีทรัพย์สินเงินทอง พึ่งตนเองได้ เรียกว่า ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ปัจจุบัน บางที เรียกว่า “หัวใจเศรษฐกิจ” โดยมีคำย่อคือ อู อากะ สะ ดังนี้

1 อุภูฐานะสัมปทา (อ) หมายถึง การถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียร รู้จักใช้ปัญญา ไตร่ตรอง พิจารณาหาวิธีการที่แยบคายในการทำงาน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักคิด รู้จักทำ รู้จัก ดำเนินการด้านเศรษฐกิจ ทำการงานประกอบอาชีพให้ได้ผลดี

2 อารักขสัมปทา (อา) หมายถึง การถึงพร้อมด้วยการรักษา สามารถปกป้องคุ้มครองรักษา ทรัพย์สินที่หามาได้ ไม่ให้สูญหายพินาศไปด้วยภัยต่างๆ

3 กัลป์ยาณมิตตตา (กะ) หมายถึง การรู้จักคบคนดีหรือมีกัลยาณมิตร ซึ่งจะเป็นองค์ประกอบ สำคัญที่ช่วยให้เจริญก้าวหน้าในวงการอาชีพนั้นๆ ทำให้รู้เห็นช่องทางและโอกาสต่างๆ ในการทำงาน ท้น ต่อเหตุการณ์ตลอดจนรู้จักปฏิบัติต่อทรัพย์สินของตนอย่างถูกต้อง ไม่ถูกมิตรชั่ว ชักจูงไปในทางอบายมุข ซึ่งจะทำให้ทรัพย์สินไม่เพิ่มพูนหรือมีแต่จะหดหายไป

4 สมชีวิตา (สะ) หมายถึง ความเป็นอยู่พอดีหรือความเป็นอยู่สมดุล คือเลี้ยงชีพแต่พอดีไม่ให้ฟุ่มเฟือย ไม่ให้ผืดเคืองให้รายได้เหนือรายจ่าย มีเหลือเก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็น

โภคาวิภาค 4 หมายถึง เป็นการจัดสรรทรัพย์ในการใช้จ่าย โดยจัดสรรทรัพย์ออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

1 แบ่ง 1 ส่วน เพื่อใช้บริโภคเลี้ยงตนเองให้เป็นสุข เลี้ยงดูครอบครัวและคนที่อยู่ในความรับผิดชอบให้เป็นสุข และใช้ทำความดีบำเพ็ญประโยชน์แก่สาธารณะ เป็นต้น

2 แบ่ง 2 ส่วน เพื่อจัดสรรไว้สำหรับลงทุนประกอบกิจการงานต่างๆ

3 แบ่ง 1 ส่วน เพื่อเก็บไว้ใช้ในยามจำเป็น เช่น เมื่อเกิดอุบัติเหตุ เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย เป็นต้น โดยทางวัดได้ทำโครงการ สอนครัวนำสุข พอเพียงเพื่อเพียงพอตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามมติมหาเถรสมาคมที่ 249/2563 วัดสภรณ์โฆษิตาราม อำเภอ เมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร

4 พระมหานพพล กันตะสีโล เจ้าอาวาสวัดโตนดราย จังหวัดสมุทรสงคราม

โดยการเปิดศูนย์เรียนรู้ขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ร่วมกับชุมชนต่างๆ และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยการรวมกลุ่ม ชุมชนนั้นมีจุดเด่นในการดำเนินงานคือมีพระสงฆ์เป็นแกนนำในการรับฟังปัญหาและความคิดเห็นของชาวบ้าน ด้วยความเป็นกลางสมาชิกมีสิทธิ์เท่าเทียมกันในการเข้าเป็นสมาชิกโดยสามารถเป็นสมาชิกได้ตั้งแต่แรกเกิดและการส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้าใกล้ธรรมะโดยใช้วัดเป็นสถานที่จัดกิจกรรมของกลุ่มเพื่อให้ชาวบ้านรู้จักเชื่อมโยงคิดบริการจัดการกลุ่มสร้างระบบความสัมพันธ์ในชุมชน พื้นฟูระดับคือญาติ เพื่อนบ้านสามารถ บอกสอนกันได้เหมือนระบบสังคมในอดีต และยังคงรอดจากผลกำไรไปเป็นทุนให้สมาชิกได้ร่วมกันสร้างอาชีพโดยกลุ่มมีแนว พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการสร้างอาชีพเช่น ทำน้ำตาลมะพร้าว มาหาแก้วน้ำหอมหรือผลิตภัณฑ์ต่างๆจากต้นมะพร้าว จากการสร้างอาชีพดังกล่าวมีการขยายแนวคิดในหมู่บ้านต่างๆ และรัฐวิสาหกิจ เกิดการสร้างเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งตามแนวพระราชดำริตั้งอยู่พื้นฐานของหลักการทฤษฎีใหม่สามขั้นคือขั้นที่หนึ่งมีพอเพียงเลี้ยงตัวเองได้บนพื้นฐานของความประหยัดและขจัดการใช้จ่ายสองร่วมกลุ่มกันในรูปแบบกลุ่มเพื่อทำผลผลิตการตลาดและการจัดการรวมทั้งด้านสวัสดิการ การศึกษาและพัฒนาสังคม สามสร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพและขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้หลากหลาย

ความสอดคล้องของหลักเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมในพุทธศาสนา

1. เน้นความเป็นเศรษฐกิจแบบองค์รวม กล่าวคือ เป็นระบบการพัฒนาชีวิตของปัจเจกชน ควบคู่กับการ พัฒนาสังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อม โดยมีจริยธรรมคือความเมตตา ความเกื้อกูล สงเคราะห์ ความสามัคคี ความไม่ เห็นแก่ตัวดังหลักของระบบเศรษฐกิจพอเพียงที่กล่าวไว้ว่า มนุษย์อยู่ดี ชุมชนอยู่ดี ธรรมชาติยั่งยืน 2. เป็นระบบเศรษฐกิจแบบมีขีดจำกัดที่มีสัมมาอาชีวะเป็นหัวใจสำคัญ ซึ่งสามารถโยงไปสู่การที่ พระพุทธศาสนามีทำที่ปฏิเสธความสุดโต่ง

2 ด้าน คือ การหมกมุ่นในกามสุขอย่างเดียว และการทรมานตนเองใน รูปแบบต่างๆ

3. เป็นระบบเศรษฐกิจ ที่มุ่งพัฒนาทั้งคนและทั้งกระบวนการทางเศรษฐกิจ ซึ่งถ้าคนไทย ปฏิบัติตามระบบ เศรษฐกิจแบบพอเพียงก็จะส่งผลให้เกิดภาวะ “เศรษฐกิจองงาม ธรรมงอกเงย คนก็มีความสุข”

4. เป็นระบบเศรษฐกิจ ที่ไม่เปียดเบียนใครให้เดือดร้อน ไม่มุ่งทำลายทรัพยากรธรรมชาติ จนกลายเป็นการทำร้ายธรรมชาติ

5. เป็นระบบเศรษฐกิจที่ฝึกให้มนุษย์ตระหนักรู้ถึงศักยภาพในด้านการสามารถพึ่งตนเองได้ วัดที่ไม่ประสบความสำเร็จ ก็คงจะมีบ้างแต่ไม่มีวัดใดเปิดเผยและคณะวิจัยไม่กล้าเปิดชื่อวัด เพราะกลัวว่าจะมีผลกระทบต่อด้านงบประมาณหรือด้านอื่นๆ ซึ่งวัดที่เปิดชื่อได้มีดังนี้

1. พระปลัดฐิติวัธส ฐิตวิฑฒโน เจ้าอาวาสวัดช้าง จังหวัดเพชรบุรี ถึงปัญหาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น จากผลกระทบของสถานการณ์โควิด -19 เบื้องต้นได้มอบ ปัจจัย เครื่องอุปโภค บริโภค และทราบว่าปัญหาค่าไฟที่ติดค้างได้รับความช่วยเหลือจากญาติโยมผู้ใจบุญแล้ว โดยพระปลัด ฐิติวัธส ฐิตวิฑฒโน เจ้าอาวาสวัดช้างได้ เปิดเผยว่า ที่ผ่านมาจากวัดไม่เคยประสบปัญหาใดๆมาก่อน แต่พอมารู้เหตุวิกฤติ โควิด -19 พุทธศาสนิกชนก็ไม่ได้เข้ามาทำบุญ เมื่อถึงช่วงที่ทางวัดบอกบุญ ทอดผ้าป่าประชาชนก็มาไม่ได้เพราะติดสถานการณ์โควิด -19 งานทอดผ้าป่าก็ต้องเลิกกลับไป ประกอบ กับส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจที่แย่งลง คนที่จะมาทำบุญก็เลยไม่มี เลยทำให้เป็นหนี้สะสมค่าน้ำค่า ไฟ แต่ค่าน้ำมีพอที่จะจ่ายได้ทุกเดือนแต่ค่าไฟ เป็นหนี้สะสมมาทุกเดือนทุกเดือน ทางวัดช้างเองได้มีโครงการต่างๆ ในการสร้างห้องน้ำสาธารณะ สร้างลานจอดรถ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่เข้ามาใช้บริการ ยังไม่ประสบความสำเร็จ

2. วัดอานันท์ ต.ห้วยสัตว์ใหญ่ อ.ห้วยหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์ โดยพระยงยุทธ กตธโร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบุษยบรรพต กองงานเลขาเจ้าคณะอำเภอห้วยหิน ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า วัด อานันท์(ป่าละอู) เป็นวัดเล็กๆอยู่ในเขตติดต่อกับจังหวัดเพชรบุรี ติดกับเทือกเขาตะนาวศรี เป็นวัด สุดท้ายของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์อยู่ในหุบเขา ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่อำเภอห้วยหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์ วัดอานันท์จุดเริ่มต้นจากสำนักสงฆ์เล็กๆ “สมเด็จย่า” พระราชทานนามให้เมื่อครั้งเป็นสำนักสงฆ์ ตั้งแต่ปี 2516 เป็นวัดอานันท์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี (สมเด็จย่า) พระราชทานให้ โดย วัดมีโครงการต่างๆ ที่ดำเนินการอยู่ หลายโครงการในการพัฒนาวัดต้นแบบตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง โดยสมเด็จย่ามอบชื่อลูกชายให้ และมีโครงการที่จะเป็นวัดตัวอย่างต้นแบบ เพื่อจะให้มันเป็นวัดที่มอบให้กับพระมหากษัตริย์เพราะว่าเป็นวัดตัวอย่างที่สมเด็จย่าเป็นคนมอบชื่อลูกชายให้ แต่ ตอนนี้เจ้าอาวาสสมรรถภาพได้ลง ก็เลยยังไม่มีบริหารจัดการระเบียบแบบแผนที่จะทำให้เป็นวัดตัวอย่าง โดยโครงการต่างๆ ที่ดำเนินการต่อไป นั้น ไม่สามารถดำเนินการไปต่อไปได้ เพราะขาด ผู้นำคือเจ้า อาวาสที่ มารักษาการ เพื่อดำเนินการโครงการต่างๆ ต่อไป

3. พระวินัยธร อธิวัฒน์ อธิวิฑฒโน เลขาการเจ้าคณะตำบลบางคนที ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัด ตะโหนดราย ให้สัมภาษณ์ ว่า วัดในจังหวัดสมุทรสงคราม ได้มีโครงการ สอนครัวนำสุขพอเพียงและ เพียงพอตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสนองดำริสมเด็จพระสังฆราช ในแรกเริ่ม หลายวัดในจังหวัด สมุทรสงคราม ได้มีจัดทำโครงการ เพื่อเตรียมความพร้อมดำเนินการ เพื่อส่งเสริมความมั่นคงทาง อาหารและแบ่งปันฝึกให้ประชาชนและใช้ที่ดินของวัดในการปลูกผักสวนครัว ในแรกเริ่มได้ดำเนินการ อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีภาครัฐ และผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้นำชุมชน ได้ให้สนับสนุน ในการดำเนิน โครงการดังกล่าว ต่อมาได้ ทำให้เกิดโครงการใหม่ต่อเนื่องและไม่ได้สานต่อทำให้โครงการ ดำเนินการ อยู่ได้หยุดชะงักไม่มีผู้มาดูแลสวนผัก ทำให้หลายวัดไม่สามารถดำเนินการ โครงการต่อไปได้ เนื่องจาก

มีการเปลี่ยนผู้นำชุมชน ไม่มีการสานต่อโครงการดังกล่าว ทำให้โครงการในแต่ละวัด ไม่ประสบความสำเร็จในระยะหลัง อีกทั้งเพราะสถานการณ์โควิด

4.5 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากงานวิจัย “แนวทางการพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริ เศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร ”

การพัฒนาวัดตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จากการศึกษาบทบาทพระสงฆ์กับ เศรษฐกิจพอเพียง พบว่า พระสงฆ์เป็นผู้นำที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนไม่เพียงแต่เฉพาะด้าน จิตใจเท่านั้น แต่รวมถึงการพัฒนาในด้านอื่น ๆ อีกด้วย ซึ่งพระสงฆ์แต่ละรูปได้แสดงศักยภาพออกมา ตามความสามารถแตกต่างกันทั้งวิธีการ และการจัดกิจกรรม ต่างๆ ตามความเข้าใจของตนเอง แต่ ทั้งหมดมีจุดหมายเดียวกันคือ สนองความต้องการประชาชนใน ชุมชนและช่วยชุมชนให้มีความ เจริญก้าวหน้าทั้งร่างกายและจิตใจ แต่จากการศึกษาวิจัย พบว่า พระสงฆ์ผู้ซึ่งมีบทบาทสำคัญใน ชุมชนนั้นยังขาดความเข้าใจทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติอย่างเพียงพอ ที่ทำให้ท่านเหล่านั้นอาจจะยัง ก้าวไม่ทันต่อสถานการณ์ใหม่ๆ ที่เป็นปัญหาสำคัญในการนำไปประยุกต์ให้เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าหากขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว บทบาท พระสงฆ์ก็จะเหลือแต่เพียงเป็นผู้ทำพิธีกรรมตามความเชื่อเท่านั้น ซึ่งจากการประมวลสรุปความ คิดเห็นของพระสงฆ์และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยเริ่มจากการดำเนินการ 6 ขั้นตอน ที่ได้มากจาก การศึกษาขอ ผู้วิจัยวิจัยเองดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 แต่งตั้งกรรมการ การพัฒนาวัดควรจะได้ดำเนินงานไปในรูปของกรรมการ เพื่อ ระดมความคิดเห็น และความร่วมมือนำร่วมกัน ซึ่งอาจประกอบด้วยพระสงฆ์ภายในวัดประมาณ 5 - 7 รูป คฤหัสถ์ประมาณ 7 - 10 คน โดยเลือกบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ และที่สำคัญจะต้องพร้อมที่จะ ให้ความร่วมมือที่ดี เมื่อติดต่อทาบถามเป็นการภายในเรียบร้อยแล้ว จึงจะประกาศแต่งตั้งเป็น ลายลักษณ์อักษร แล้วปิดประกาศให้ทราบทั่วกันทั้งวัดและชุมชน และจัดทำสำเนาเอกสารส่งให้แก่ เจ้าคณะปกครองที่อยู่เหนือตนตามลำดับได้ทราบด้วย ขั้นที่

2 ชี้แจงพระภิกษุสามเณร และศิษย์วัด การประชุมชี้แจงแก่พระภิกษุ สามเณร และศิษย์วัด เป็นสิ่งจำเป็นที่เจ้าอาวาสควรจะทำเป็นระยะๆ ประมาณปีละ 1 ครั้ง (15วัน/ครั้ง) การชี้แจง นั้น คือ การชี้แจงความเปลี่ยนแปลงของวัดและความก้าวหน้าในการพัฒนาให้ทราบโดยทั่ว กัน และ ขอความร่วมมือจากบุคคลในวัดทุกประเภท ถ้าวัดมีโรงเรียนตั้งอยู่ในวัดก็ให้แนะนำแก่ครูและ นักเรียนด้วย เมื่อวัดเริ่มทำความสะอาดบริเวณวัดก็ให้ทุกคนรู้จักช่วยกันรักษาความสะอาด อย่าทิ้ง เศษกระดาษหรือเศษอาหารบนลานวัด เป็นต้น

ขั้นที่ 3 ประชุมกรรมการ การประชุมครั้งแรกถือเป็นครั้งที่สำคัญมาก ควรนัดประชุม วันที่ กรรมการจะมาประชุม ได้พร้อมเพรียงกัน เรื่องที่ควรเข้าวาระการประชุมครั้งแรก ควรมีดังนี้

1. เรื่องที่ท่านประธานแจ้งให้ที่ประชุมทราบ แจ้งให้ที่ประชุมทราบถึงนโยบายของ รัฐบาลและ คณะสงฆ์ในการพัฒนาวัดว่า มุ่งที่จะให้ส่งเสริมวัดพัฒนาทางด้านวัตถุและด้านจิตใจควบคู่ กันไป สำหรับเป้าหมายในการพัฒนาวัดก็คือ มุ่งพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน ซึ่งเจ้าอาวาสจะต้อง

มีความเข้าใจใน เรื่องดังกล่าวดีพอ เพื่อสมาชิกจะได้มีความเข้าใจที่ถูกต้องและตรงกัน การพัฒนาวัด จะได้นำไปอย่างถูกต้องตามเป้าหมาย

2. เรื่องอาณาเขตของวัดควรจะพิจารณากันถึงการจัด ให้มีหนังสือสำคัญแสดง กรรมสิทธิ์ ที่ดินของวัดให้เรียบร้อย การกำหนดเขตวัดเพื่อการจัดทำแผนผังวัด ได้แก่ การกำหนดว่า หน้าวัด หลังวัด ควรอยู่ทางทิศไหนจึงจะเหมาะสม จะแบ่งเนื้อที่วัดออกเป็นเขตพุทธาวาส เขต สังฆาวาส เขต สาธารณสงเคราะห์ตรงไหน อย่างไรจำเป็นต้องจัดทำรั้วหรือกำแพงหรือไม่ดังนี้ เป็นต้น

3. เรื่องการจัดโครงการพัฒนาวัด สมาชิกต้องช่วยกันเสนอความคิดเห็นว่าทางวัด ควรจะต้องทำอะไรบ้างสิ่งไหนจำเป็นจะต้องทำก่อนหรือทำหลัง จะทำเมื่อไร ใช้เวลาเท่าใด ใช้กำลัง งานและงบประมาณจากไหน งานนั้นๆ ควรมอบหมายให้ใครเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินงาน เมื่อรวบรวม ได้แล้ว จัดเป็นแผนงานของวัด เรียงตามลำดับงานที่สำคัญ และจำเป็นก่อนหลังไว้เพื่อเป็นเครื่อง กำหนด แนวทางในการปฏิบัติงาน และการติดตามประเมินผล เรื่องใดที่ประชุมเห็นอย่างไร ก็ให้ เลขานุการจด บันทึกไว้เป็นหลักฐาน

ขั้นที่ 4 จัดทำแผนผังวัด การจัดทำแผนวัดควรหาผู้ที่มีความรู้ในการวางแผนผังมา ช่วยจัดทำให้ เช่น ช่างจากกรมการศาสนา ช่างจากเทศบาล ครูอาจารย์วิทยาลัยเทคนิค เป็นต้น แผนผังวัด ควรจัดทำเป็น 2 แบบ ดังนี้

1. ผังสภาพปัจจุบัน แสดงรายละเอียดต่าง ๆ ของสภาพปัจจุบันทั้งหมด
2. ผังโครงการ เป็นผังที่ควรจัดขึ้นเพื่อพัฒนาวัดตามมติที่ประชุม กรรมการพัฒนาวัด ในการประชุมครั้งที่ 1 วาระที่ 2 เรื่อง การกำหนดเขตวัดเพื่อการจัดผัง ผังโครงการนี้เป็นผังที่สมบูรณ์ ที่ คาดการณ์ล่วงหน้าว่าเพื่อพัฒนาถาวรวัตถุเสร็จสิ้นแล้ว สภาพของวัดในอนาคตจะเป็นเช่นไร หน้า วัด หลังวัดจะหันไปทางทิศไหน อาคารเสนาสนะ แต่ละหลังจะตั้งเป็นหมวดหมู่อยู่อย่างไร สิ่งไหน จะต้องรื้อทิ้ง สิ่ง ไหนจะต้องเคลื่อนย้าย สิ่งก่อสร้างที่ปลูกใหม่จะปลูกตรงไหน บริเวณวัดจะตกแต่งจะ ตัดถนนเช่นไร การนี้ผู้วางแผนผังจะต้องมีความรู้ในเรื่องการจัดวางผังและตกแต่งบริเวณจึงจะสามารถทำ ได้เหมาะสมสวยงามตาม สภาพของพื้นที่ตั้งของวัด และสภาพแวดล้อมกับเศรษฐกิจและสังคมของ ละแวกนั้น ในการจัดทำผังโครงการควรจัดเป็นหมวดหมู่โดยคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยและความ เป็น ระเบียบเรียบร้อย ซึ่งสามารถแบ่งเนื้อที่วัดออกเป็นเขตต่างๆ ดังนี้ เขตพุทธาวาส ได้แก่ เขตที่ตั้งวิหาร อุโบสถ ศาลาการเปรียญ หอไตรเจดีย์ เขตสังฆาวาส ได้แก่ เขตที่ตั้งกุฏิครัว เรือนไฟ ที่สงฆ์น้ำ เขตสา ธารณสงเคราะห์ ได้แก่ บริเวณโรงเรียน บ้านพักชื่อบริเวณฌาปนสถาน หากวัดมีที่ดินแปลงที่ตั้งวัด เหลือพอที่จะจัดประโยชน์ได้ ให้เสนอสำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติเพื่อกำหนดเป็นเขตจัด ประโยชน์แผนผังที่จัดทำขึ้นนั้นต้องใช้มาตราส่วนเป็นเครื่องประกอบในการย่อขนาดอาคารสถานที่ ต่าง ๆ จากสภาพความเป็นจริงให้ถูกต้องด้วย

ขั้นที่ 5 จัดทำโครงการพัฒนาวัด เมื่อคณะกรรมการฯ ได้ประชุมหารือกันในเรื่อง แผนงานพัฒนาของวัด ว่าจะต้องทำงานหรือกิจกรรมใดบ้างตามลำดับความสำคัญก่อนหลังแล้ว ผู้ที่ ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในงานหรือกิจกรรมนั้นๆ ควรจะได้เขียนโครงการกิจกรรมให้ชัดเจน เสนอ กรรมการให้ชัดเจน เสนอกรรมการเพื่อให้พิจารณาอนุมัติโครงการก่อนที่จะดำเนินการกิจกรรม ของวัดที่ จะพัฒนาแยกได้เป็น 2 ทาง ดังนี้

1. การพัฒนาทางด้านวัตถุหมายถึง การพัฒนาสภาพวัดให้เกิดศรัทธาทหารูปธรรม ได้แก่ อาคาร เสนาสนะ มีเอกลักษณ์ของการเป็นวัดไทย ปลูกสร้างอยู่เป็นหมวดหมู่สวยงาม และ ไม่ใหญ่โตเกินความจำเป็นใช้สอย และสภาพแวดล้อมของวัดและชุมชน ถนนบริเวณวัดสะอาด ร่มรื่น ตกแต่งด้วยต้นไม้ ไม่ดอกไม้ประดับอย่างเหมาะสม อาณาเขตของวัดเป็นหมวดหมู่ การก่อสร้างอาคารสถานที่ต่าง ๆ ควรดำเนินการให้สอดคล้องกับแผนผังโครงการที่จัดทำไว้

2. การพัฒนาทางด้านจิตใจ หมายถึง การพัฒนาทางนามธรรม เช่น การปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรมแก่พุทธศาสนิกชนในท้องถิ่น รวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่วัดควรจะเป็นศูนย์กลางจัดขึ้นเพื่ออำนวย ประโยชน์ต่อชุมชนหมู่บ้านนั้นๆ การพัฒนาทางด้านนี้ควรจะได้ทำหน้าที่หรือพัฒนาควบคู่ไปกับการ ปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางด้านวัตถุหรือรูปธรรม กิจกรรมที่วัดควรจัดเพื่ออำนวย ประโยชน์แก่ชุมชน ดังนี้

2.1 การจัดให้มีการทำบุญสมทานศีล และฟังพระธรรมเทศนาทุกวันธรรมสวนะ และวันสำคัญทางศาสนา

2.2 การจัดงานเพื่อรำลึกถึงขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามในวันสำคัญต่างๆ อาทิ วัน ตรุษ วันสารท วันสงกรานต์ วันลอยกระทง กิจกรรมนี้จะจัดให้มีการละเล่นพื้นเมือง สนทนาธรรม บรรยายธรรม ฟังปาฐกถา จัดนิทรรศการ เป็นต้น งานก็จะมี ความหมายและความสำคัญมากขึ้น

2.3 การส่งเสริมให้หลานในชุมชนหรือในตำบลนั้นได้บรรพชา อุปสมบท เพื่อศึกษา และปฏิบัติตามพระธรรมวินัย

2.4 การจัดให้มีการสอนพระปริยัติธรรมภายในวัด และส่งเสริมให้พระสงฆ์ในวัด ได้ศึกษา หาความรู้ในสาขาวิชาการต่างๆ อย่างกว้างขวาง

2.5 การจัดตั้งหน่วยพุทธมามกะผู้เยาว์ให้เรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์หรือ จัดสอน ธรรมศึกษาแก่นักเรียนและประชาชนภายในวัด

2.6 การจัดสอนและอบรมกรรมฐาน ทั้งสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน แก่ ประชาชน นักเรียน นักศึกษา ผู้ที่ปรารถนาจะเข้าวัดเพื่อสงบจิตสงบใจ

2.7 จัดบริเวณอาคาร สถานที่ของวัด เพื่อส่งเสริม ให้มีการจัดตั้งโรงเรียนหรือ สถานศึกษา สุขศาลาหรือสถานเอนกนันทน์ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์สร้างที่อ่านหนังสือ สร้างบ่อน้ำ ต้ม น้ำใช้ การจัดตั้งธนาคารข้าว ธนาคารพืชพันธ์ ธนาคารโค-กระบือ กองทุนมูลนิธิ ศูนย์บริการ สาธารณะ ศูนย์ฝึกอาชีพต่างๆ ไว้อำนวยประโยชน์แก่พระภิกษุสงฆ์สามเณร และประชาชนในท้องถิ่น

ขั้นที่ 6 ดำเนินการพัฒนาวัด เมื่อได้จัดทำแผนผังวัด จัดทำแผนและโครงการพัฒนา วัด ได้แก่ กำหนดกิจกรรมต่างๆ เสร็จแล้ว และผ่านความเห็นชอบจากกรรมการในการประชุมครั้ง ต่อๆ มาเรียบร้อยแล้ว ก็เริ่มการพัฒนาได้เลย โดยอาจจะกำหนดวันประชุมสัปดาห์ และประชาชนใน ท้องถิ่น เพื่อประกาศชี้แจงความมุ่งหมายในการพัฒนาวัด และโครงการต่างๆ ที่วัดจะดำเนินการให้ ทราบโดยทั่วกัน พร้อมทั้งเชิญชวนและขอความร่วมมือจากประชาชน ในการที่จะดำเนินการพัฒนาวัด ในโครงการต่างๆ นั้นด้วย จากนั้นจะทำรั้ววัดไว้เป็นที่ระลึกก็จะ เป็นการดียิ่ง ซึ่งในโอกาสข้างหน้าวัด จะได้รับความร่วมมือจากชาวชุมชนเป็นอย่างดีอีกต่อไปด้วย ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอเป็นข้อมูลแผนภาพ เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาวัด 6 ขั้นตอน ดัง แสดงในแผนภาพที่ 2

ดังที่ผู้วิจัยได้เสนอรูปแบบการพัฒนาทั้ง 6 ขั้นตอนนั้น

จากการศึกษาวิจัยพบว่า บทบาท ผู้นำของเจ้าอาวาสมีความสำคัญมาก เพราะเป็น กลไกขับเคลื่อนที่สำคัญ เนื่องจากการทำหน้าที่เป็นผู้นำผู้อื่นได้นั้น จะต้องสร้างและพัฒนาภาวะหรือ คุณสมบัติของตนเอง ให้เหมาะสมกับความเป็นผู้นำก่อน จึงจะเป็นผู้นำผู้อื่นได้ เช่น ต้องเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีบารมีมีบุคลิกภาพความเป็นผู้นำมีคุณธรรมและจริยธรรมประจำใจ มีความริเริ่ม สร้างสรรค์รู้หลักการแนวทางในการพัฒนาทั้งวัดและชุมชน สามารถเข้าถึงจิตใจของผู้อื่นได้ ซึ่งสิ่ง เหล่านี้จะพบได้จากพระสงฆ์หลายรูปในประเทศไทย อาทิ หลวงตามหาบัว ญาณสมปนฺโน (พระธรรม วิสุทฺธิมงคล) ผู้ริเริ่มนำประชาชนชาวไทยทอดผ้าป่าทองคำเพื่อ มอบให้คลังหลวง หลวงพ่อชา สุภทฺโท ผู้มีสานุศิษย์เป็นชาวต่างประเทศจำนวนมากทั้งที่ไม่สามารถพูดภาษาอังกฤษได้ และหลวงพ่อนาน วิ สุทฺธสีโล ผู้ริเริ่มเกษตรอินทรีย์ แต่ละท่านถึงแม้จะไม่มีวุฒิการศึกษาทางโลก แต่จากการปฏิบัติธรรม ตามแนวทางพระพุทธศาสนา ก็สามารถทำให้เป็นผู้นำทางด้านจิตใจของประชาชนได้เช่นเดียว พระสงฆ์ที่ได้รับการศึกษาทางธรรม (เปรียญธรรม) และทางโลก (ปริญญาตรี –โท – เอก) ซึ่งพระสงฆ์ บางรูปเมื่อจบการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรมแล้ว เช่น พระครูสิริสุตวิมล เจ้าอาวาสวัดมงคลโกวิท ทารามได้ประยุกต์หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และกระบวนการพัฒนา แบบ P - D - C - A ทำให้การ พัฒนาวัดประสบผลสำเร็จ ตามเป้าหมายที่วางไว้

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์จากการเก็บรวบรวมข้อมูลกระบวนการพัฒนาการพัฒนา กระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์สมุทรสงคราม และ สมุทรสาครเพื่อเสนอแนวคิดการพัฒนาวัดและสามารถประเมิน เป็นเบื้องต้นว่าควรจะพัฒนาวัดให้อยู่ในระดับใด และควรจะพัฒนาอย่างไรเพื่อให้การขับเคลื่อนแนว พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชนเป็นแบบอย่างให้สังคมรอบ ๆ ข้างได้เข้า มาศึกษาและนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ซึ่งจากการศึกษาแนวคิดการ พัฒนาวัดเพื่อจุดประกายหรือขับเคลื่อนให้นำไปสู่การพัฒนาวัดตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นั้น วัด สถานศึกษา ชุมชน ต้องมีความคิดร่วมกัน ดังนี้

1. สร้างวัดให้ชาวบ้านในชุมชนมีความรู้สึกที่วัดเป็นของตน ทำให้เกิดความหวงแหน ความรัก ช่วยกันดูแลรักษา และยอมรับว่าวัดกับชุมชนเป็นหนึ่งเดียวกัน คอยให้ความช่วยเหลือเกื้อกูล ซึ่งกันและ กัน

2. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน และเป็นแกนกลางติดต่อกับหน่วยงาน อื่นๆ เพื่อจัด กิจกรรมอันเป็นประโยชน์แก่ชุมชน เช่น การฝึกอาชีพ เป็นต้น

3. สร้างวัดเป็นที่อาศัยของพระภิกษุ – สามเณร และส่งเสริมให้ได้ศึกษา พระปริยัติ ธรรม และ ปฏิบัติธรรม เป็นสถานที่บำเพ็ญบุญของชาวบ้าน นอกจากนั้นยังเป็นสถานที่สำหรับทำ กิจกรรมทาง สังคมร่วมกันของชาวบ้าน

4. สร้างกิจกรรม/โครงการ ให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน การปรับปรุง บริเวณวัดให้ สะอาดร่มรื่น พร้อมทั้งจะบริการประชาชน ในท้องถิ่นที่ต้องการศึกษา ปฏิบัติธรรม อันจะ ทำให้ประชาชน เห็นคุณค่าและเข้าวัดมากขึ้น จากแนวทางตามที่เสนอมานั้น จะเห็นว่าพระสงฆ์ โดยเฉพาะเจ้าอาวาส จะต้องเริ่มต้นด้วยการ เรียนรู้ให้ดีพอ มีอุตสาหะและความเพียร ต้องทำให้ดูและ ต้องอยู่ให้เห็น รู้จักการประยุกต์ใช้อย่างถูกต้อง และเหมาะสม รวมทั้งการเชื่อมโยงกับปรัชญาอื่น ๆ ได้อย่างดีและลงตัว จำเป็นอย่างยิ่งที่พระสงฆ์ จะต้องมีความรู้เป็นผู้นำ รู้แนวทางในการบริหาร

จัดการพัฒนาวัดควบคู่กับชุมชน จึงจะทำให้วัด กับชุมชนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยให้ความสำคัญกับกิจกรรมต่างๆ ภายในวัดที่เห็นว่ามีความมีประโยชน์ ด้วยวิธีการนำชุมชนเข้ามาร่วมกิจกรรมของวัดซึ่งจะเป็นการขับเคลื่อนแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถทำให้ขยายแนวคิดเหล่านี้ได้โดยอาศัยพื้นฐานจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนไทยในชนบท และแนวคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นแกนหลักสำคัญ คือ ทางสายกลาง ซึ่งเป็นที่มาของความพอเพียง ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลจากการศึกษากระบวนการพัฒนาการพัฒนาระบบการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์สมุทรสงคราม และ สมุทรสาคร เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมของวัดให้ สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร ” มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อประเมินและวิเคราะห์ สภาพปัญหา อุปสรรคการพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ 2 .เพื่อวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร 3. เพื่อนำเสนอกระบวนการพัฒนาที่ได้จากการวิเคราะห์การเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับ ดังนี้

1. ประเมินและวิเคราะห์ สภาพปัญหา อุปสรรคการพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์

การพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ พบว่าสภาพปัญหา อุปสรรค โดยเฉพาะสถานการณ์โรคระบาดของไวรัสโควิด – 19 ทำให้ ทำให้การเผยแพร่ธรรมะ หรือการให้ความรู้กับประชาชน หรือแม้แต่นักเรียนในโรงเรียน เป็นไปได้ยาก การนำเทคโนโลยีมาใช้กับพระสงฆ์ อาจยังมีความยากลำบาก บางท่าน บางรูป อาจยังไม่คุ้นเคย ค่อนข้างกับการใช้งานผ่าน Application ต่าง ๆ ไปว่าจะเป็น Zoom, Google Meet ,Line อาจเป็นอุปสรรคต่อการเผยแพร่ และพระสงฆ์ที่มีความรู้ ความเข้าใจแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงมีจำนวนไม่มากนัก ไม่เพียงพอต่อการเผยแพร่ฯ ซึ่งการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในยุคใหม่จึงต้องกลับมาทบทวนปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ ที่จะนำศาสตร์พระราชของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 มาปรับใช้เพื่อฟื้นคืนบทบาทให้กับพระสงฆ์เพื่อเป็นตัวแสดงหลักในการพัฒนาท้องถิ่น เน้นให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองทำด้วยตัวเองอดทน มุ่งมั่นเพื่อให้ประสบความสำเร็จ มีรายได้พึ่งตนเองได้และมีกำลังที่สนับสนุน แบ่งเป็นส่งเสริมคุณภาพชีวิต ส่งเสริมสภาพแวดล้อมของ ประชาชนทั้งในระดับบุคคล ระดับครอบครัวและชุมชน สังคมอย่างมีความสุข

2. วิเคราะห์กระบวนการพัฒนาการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของ พระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร

ความเห็นเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของ พระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร มีดังนี้

กระบวนการพัฒนาการพัฒนาระบบการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของ พระสงฆ์ พบว่า การพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางชุมชนนั้น สิ่งจำเป็นที่วัดแต่ละแห่งจะต้อง พัฒนาในทุก ด้าน โดยเฉพาะด้านกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของชุมชนนั้นๆ พระสงฆ์ซึ่งถือว่าเป็นผู้นำที่มี บทบาทมาก ในอดีต หรือแม้กระทั่งในปัจจุบันด้วยเหตุนี้เอง แนวทางในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนจึง มีความจำเป็นอย่าง เร่งด่วนสำหรับสังคมในปัจจุบันดังนั้นเจ้าอาวาสและผู้นำชุมชนจะต้องมี คุณสมบัติหรือภาวะที่เหมาะสมกับความเป็นผู้นำเสียก่อน และต้องกำหนดรูปแบบในการบริหาร และการจัดการพัฒนาวัดควบคู่กับ ชุมชน รวมทั้งจะต้องกำหนดรูปปัญหาในการบริหารจัดการวัดและ ชุมชน จึงจะทำให้วัดกับชุมชนนั้นมี ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นที่พึ่งพิง อาศัยของชาวชุมชนนั้นๆ ได้ การขับเคลื่อนแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้พระสงฆ์ ดำเนินการพัฒนาวัดให้สามารถเป็นศูนย์กลางชุมชนและร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วเพื่อออ บรมให้ความรู้พระสงฆ์ให้เป็นพระวิทยากร วางรูปแบบการทำงานร่วมกันให้เป็นระบบโดยให้ความรู้ พระสงฆ์และประชาชนในท้องถิ่น โดยยึดหลัก เข้าง่าย เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา สร้างความรู้รัก สามัคคีให้เกิดขึ้นในสังคม ลักษณะของวัดควรเป็นสถานที่สงบ เป็นป่าหรือสวนที่จะให้ความรื่นรมย์ใจ มีการจัดสัดส่วน ภายในวัดใดเหมาะสมและลงตัวเอื้ออำนวยต่อการใช้ประโยชน์ สวนกิจกรรมของวัด ที่พึงประสงค์ พบว่า กิจกรรมของวัดภายในสังคมสงฆ์ต้องเป็นกิจกรรมที่เป็นไปตามมติและอุดมการณ์ ของสงฆ์ทำสังฆกรรมต่างๆ ให้ถูกต้องตามพระวินัย แสดงออกมาจากจิตใจตามที่พระพุทธองค์ได้วางไว้ สวนกิจกรรมของวัดที่สัมพันธ์กับชาวบ้านหรือชุมชน เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชาวบ้านและชุมชน สงเคราะห์อนุเคราะห์ ชาวบ้านและชุมชนด้วยน้ำใจอันงาม โดยเฉพาะการสงเคราะห์ด้วยการเผยแพร่ ธรรมะ ความสอดคล้องกับหลักพระธรรมวินัยและพระสงฆ์ควรเรียนรู้และวิจัยสังคม โดยการแสวงหา ความรู้ในวิชาการทางโลก สร้างความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมและชุมชน ปลูก จิตสำนึกและสอนศีลธรรมแก่ ประชาชนทุกระดับทั้งในวัดและนอกวัด ให้คำปรึกษาในปัญหาชีวิต ต่างๆ แก่ประชาชน ให้การศึกษาในวิชาการต่างตามความต้องการของคนในชุมชน อนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สงเคราะห์คนด้วยโอกาสในชุมชน ประสานงานกับคนระดับต่าง ๆ ส่งเสริมและพัฒนาภูมิปัญญา ชาวบ้านอันเป็นบทบาทที่สำคัญในการผลักดันแนวพระราชดำริ เศรษฐกิจพอเพียงให้ยั่งยืนในสังคมไทย ตลอดไป

3. นำเสนอกระบวนการพัฒนาที่ได้จากการวิเคราะห์การเผยแพร่แนวพระราชดำริ เศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร

การพัฒนาวัดตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จากการศึกษาบทบาทพระสงฆ์กับ เศรษฐกิจพอเพียง พบว่า พระสงฆ์เป็นผู้นำที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนไม่เพียงแต่เฉพาะด้าน จิตใจเท่านั้น แต่รวมถึงการพัฒนาด้านอื่น ๆ อีกด้วย ซึ่งพระสงฆ์แต่ละรูปได้แสดงศักยภาพออกมา

ตามความสามารถแตกต่างกันทั้งวิธีการ และการจัดกิจกรรม ต่างๆ ตามความเข้าใจของตนเอง แต่ทั้งหมดมีจุดหมายเดียวกันคือ สนองความต้องการประชาชนใน ชุมชนและช่วยชุมชนให้มีความเจริญก้าวหน้าทั้งร่างกายและจิตใจ แต่จากการศึกษาวิจัย พบว่าพระสงฆ์ ผู้ซึ่งมีบทบาทสำคัญในชุมชนนั้นยังขาดความเข้าใจทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติอย่างเพียงพอ ที่ทำให้ท่านเหล่านั้นอาจจะยังก้าวไม่ทันต่อสถานการณ์ใหม่ๆ ที่เป็นปัญหาสำคัญในการนำไปประยุกต์ให้เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าหากขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว บทบาทพระสงฆ์ก็จะเหลือแต่เพียงเป็นผู้ทำพิธีกรรมตามความเชื่อเท่านั้น

5.2 อภิปรายผล

แนวทางการพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร ครั้งนี้ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. สภาพปัญหา อุปสรรคการพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์

สภาพปัญหา และอุปสรรคการพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์นั้นมีอยู่พอสมควรอาจแยกได้เป็นด้านๆ ได้คือ ด้านรับรู้ถึงกระบวนการที่แท้จริง อาจด้วยการสื่อสารของตัวพระสงฆ์เองที่จะสื่อกับประชาชนที่มีทักษะที่น้อยไม่สามารถทำให้เข้าใจถึงแนวพระราชดำริได้ด้านโอกาสในการเผยแพร่อันเนื่องจากสภาพของตัวพระสงฆ์เองที่ไม่สามารถทำได้ เหมือนกับฆราวาสเพราะต้องอยู่ในกรอบของสมณสาธูประวินัย ด้านอุปสรรคสื่อในการที่จะช่วยหรืออำนวยความสะดวกในการเผยแพร่เช่นยานพาหนะที่ต้องคอยพึ่งพาจากชาวบ้านญาติโยมเป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ณัฐฎาพร แสงสุวรรณ (2555)** ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสำเร็จในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ผลการศึกษาพบว่าบ้านแม่ใจได้ หมู่ที่ 7 ตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่” เป็นหมู่บ้านที่เป็นสังคมประชาธิปไตย ผู้นำหมู่บ้านเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีการบริหารจัดการชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม มีลักษณะการปกครองหมู่บ้านแบบคุ้มบ้าน โดยแบ่งออกเป็น 11 คุ้ม มีกรรมการคุ้มดูแล ครั้วเรือน 20-25 ครั้วเรือน จึงมีรูปแบบการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยระบบคุ้มบ้านโดยการนำแกนนำกลุ่ม/ปราชญ์ ชาวบ้านร่วมกันสร้างเสริมครอบครัวพัฒนาและขยายผลต่อไปยังครอบครัวอื่นๆ ต่อไป

บ้านหม้อ หมู่ที่ 12 ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่เป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก มีลักษณะการปกครองมีการบริหารจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้าน แบ่งเป็นฝ่ายต่าง ๆ ถึงแม้จะมีการแบ่งเป็นคุ้มบ้าน 4 คุ้มบ้าน บนพื้นฐานระบบเครือญาติและวัฒนธรรมไทยอย่างเหนียวแน่น บ้านหม้อยังมีการบริหารจัดการโดยผู้นำและคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีความเสียสละ มีจิตอาสา และยังมีข้าราชการในหมู่บ้านที่เกษียณอายุแล้วเป็นที่ปรึกษาในการปฏิบัติงาน จึงมีการขับเคลื่อนแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมครอบครัวพัฒนาขยายผลไปยังครอบครัวอื่นๆ โดยคณะกรรมการหมู่บ้าน

บ้านสบวิน หมู่ที่ 9 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหมู่บ้านขนาดกลาง ที่มีลักษณะการปกครองโดยผู้นำหมู่บ้านและแกนนำที่มีความเสียสละ บ้านสบวิน แบ่งการปกครอง

เป็นคุ้มบ้าน 4 คุ้มและมีหัวหน้าคุ้ม กรรมการคุ้ม คุ้มละ 7 คน ดูแลสมาชิกในคุ้ม บ้านสบวินเป็นหมู่บ้านที่มีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ จึงมีกลวิธีในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนก็คือการใช้ป่าชุมชนเป็นสะพานสู่ความร่วมมืออย่างแข็งขันในการพัฒนาชุมชนในมิติต่าง ๆ โดยครอบครัวพัฒนามาจากการคัดเลือกของประชาชนในหมู่บ้านด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมไม่ใช่มาจากแกนนำชุมชน

ผลสำเร็จการขับเคลื่อนการพัฒนา วิธีการ และขั้นตอนการพัฒนาที่ส่งผลถึงความสำเร็จในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของสามหมู่บ้าน นั้น พบได้จากการที่ประชาชนตระหนักและเน้นการพึ่งพาตนเอง การสร้างพลังชุมชน ผู้นำชุมชน องค์กรต่าง ๆ ภายในหมู่บ้าน พร้อมด้วยพลังของภาคีการพัฒนา พลังของครอบครัวพัฒนา และพลังของประชาชนในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นกลไกในการสร้างความเข้มแข็งในชุมชนนั้นๆ มีการนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่า สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่หมู่บ้าน บนพื้นฐานระบบเครือญาติ วัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอด กันมาอย่างเหนียวแน่น

2. วิเคราะห์กระบวนการพัฒนาการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร

การจัดทำแผนการพัฒนารองเสริมอาชีพ เพื่อกำหนดกรอบทิศทาง การส่งเสริมอาชีพอย่างเป็นระบบ ทั้งในระดับครัวเรือน ระดับชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกี่ยวข้องในระดับต่างๆ อาจใช้กระบวนการประชาคมในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอส่งเสริมและสนับสนุน การรวมกลุ่มอาชีพ^๑ เพื่อสร้างความเข้มแข็งของการประกอบอาชีพและสร้างพลังของการบริหารจัดการการพัฒนาอาชีพในท้องถิ่น ตลอดจนการแลกเปลี่ยนความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์การแก้ปัญหา ด้านอาชีพในท้องถิ่น โดยส่งเสริมให้มีหรือให้เกิดผู้นำชุมชน เชื่อมโยงเครือข่ายอาชีพและกระตุ้นให้เกิดความสามัคคีในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **นิสรา ใจซื่อ (2557)** การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง บ้านศาลาศักดิ์ หมู่ที่ 1 ตำบลเรณู อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรีและหมู่บ้าน บ้านโคก หมู่ที่ 7 ตำบลม่วงงาม อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ของหมู่บ้านศาลาศักดิ์ และหมู่บ้าน บ้านโคก มี 8 ปัจจัยเหมือนกัน ได้แก่ ปัจจัยด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านจิตใจ ด้านสังคม-วัฒนธรรม ด้านการมีส่วนร่วม ด้านผู้นำหมู่บ้าน และด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ โดยภาพรวมของทั้ง 8 ปัจจัยมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05

ในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงให้มีความก้าวหน้าควรต้องมีความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ และหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนฝ่ายจัดการ คือ ผู้นำหมู่บ้านซึ่งมีส่วนผลักดันและสนับสนุนให้สมาชิกในหมู่บ้านดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และสมาชิกในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ก็ต้องมีส่วนร่วมในการศึกษาและค้นหาปัญหาของหมู่บ้าน มีส่วนร่วมใน

^๑สัมภาษณ์พระเทพสาครมุนี, เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสาคร, เจ้าอาวาสวัดเจษฎาราม, จังหวัดสมุทรสาคร, อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร, วันที่ 12 พฤศจิกายน 2564.

การวิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญของปัญหาของหมู่บ้าน มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาหมู่บ้าน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาหมู่บ้าน และมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลงานพัฒนาหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น สมาชิกในหมู่บ้านเป็นส่วนสำคัญอย่างมากที่จะผลักดันให้หมู่บ้านประสบความสำเร็จ และความร่วมมือของทุกฝ่าย เป็นแรงสำคัญที่จะพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงที่ยั่งยืน

3. นำเสนอกระบวนการพัฒนาที่ได้จากการวิเคราะห์การเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร

ประเทศไทยถึงแม้จะมีการพัฒนามีความเจริญก้าวหน้าแต่ก็เป็นปัญหาสำคัญทำให้คนออกจากวัด ถึงจะมีสถานที่ราชการตั้งอยู่ในบริเวณวัด แต่วัดและพระสงฆ์ก็ไม่มีบทบาท ไม่มีส่วนร่วมในการบริหารหน่วยงานนั้น ประการสำคัญอีกประการหนึ่ง วัตรปฏิบัติของพระสงฆ์บางส่วนไม่งดงามในสายตาประชาชนประพฤติด้อยยานในพระวินัย ประพฤติในสิ่งที่ขัดความรู้สึกของชาวบ้าน เช่น การเดินสูบบุหรี่ในที่สาธารณะ ขับขี่ยานพาหนะด้วยตัวเอง วัดและบริเวณสกปรก ไม่ปิดกวดทำความสะอาดในวัด เมื่อพระสงฆ์มีความประพฤติเช่นนี้ ประชาชนก็เสื่อม ศรัทธา ต่างหันหลังให้วัด จะเข้วัดบ้างก็ในโอกาสทำบุญในวันสำคัญทางศาสนาและการประกอบพิธีที่เกี่ยวข้องกับพวกเขาโดยตรงเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยวรรณภา กุ่ยเกียะ (2557) ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของผู้นำชุมชนต่อการดำเนินโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบบ้านลาแดง ตำบลหันตะเภา อำเภอบางน้ำเย็น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า

1) บทบาทของผู้นำชุมชนต่อการดำเนินโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบบ้านลาแดง ประเด็นด้านจิตใจและสังคม พบว่า ผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและเป็นผู้นำแบบประสานในการดำเนินกิจกรรมหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ประเด็นด้านเศรษฐกิจ พบว่าผู้นำชุมชนสามารถที่จะสร้างงาน สร้างรายได้ในชุมชน ซึ่งจะส่งผลให้ชาวบ้านมีเวลา พร้อมจะเสียสละทั้งเวลาและเรื่องส่วนตัว เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ประเด็นด้านการเรียนรู้ พบว่า ผู้นำชุมชนมีส่วนส่งเสริมให้ชาวบ้านในชุมชนเรียนรู้และรู้จักการพึ่งตนเองและประเด็นด้านทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้นำชุมชนสร้างจิตสำนึกให้ชาวบ้านมีความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2) ปัญหาและอุปสรรคของผู้นำชุมชนต่อการดำเนินโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบบ้านลาแดง ประเด็นด้านจิตใจและสังคม พบว่า ผู้นำชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจในการสร้างความสามัคคีและหลักการประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ประเด็นด้านเศรษฐกิจ พบว่า การรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกและกระแสบริโภคนิยมเข้ามา ทำให้ชาวบ้านในชุมชนไม่มีเงินเหลือเพื่อการ เก็บออม ประเด็นด้านการเรียนรู้ พบว่า ชุมชนขาดคนรุ่นใหม่ในการสืบสานศิลปวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ของชุมชน และประเด็นด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า ผู้นำชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติและการใช้พลังงานทดแทน

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยในครั้งนี้มีข้อเสนอแนะในการนำผลที่ได้จากการวิจัยไปใช้ในทางปฏิบัติและข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังมีรายละเอียดดังนี้

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรจัดอบรม สัมมนาเชิงปฏิบัติการ” ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อให้พระสงฆ์ได้เข้าใจ และสามารถเผยแพร่ได้ถูกต้องและสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

2. ควรมีการศึกษาติดตามการดำเนินการโครงการของพระสงฆ์ที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งศึกษาดูงานของพระสงฆ์ที่สนใจการจัดกิจกรรมด้านการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

3. ควรศึกษาปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นแนวทางในการให้การศึกษาและฝึกอบรมพระสงฆ์ได้ครบคลุมและตรงประเด็นมากขึ้น

4. ปัญหาที่สำคัญของพระสงฆ์คือ พระสงฆ์ส่วนใหญ่มาจากพื้นฐานครอบครัวที่ยากจน ทำให้ไม่ได้รับการศึกษาเท่าที่ควร ส่งผลต่อความสามารถในการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนต่าง ๆ จึงสมควรให้ ความช่วยเหลือในการส่งเสริมและพัฒนาความรู้ความสามารถของพระสงฆ์อย่างจริงจังและต่อเนื่อง

5.การเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์อาจจะยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรเนื่องจากสาเหตุหลายประการ เช่น

5.1 พระสงฆ์ขาดความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน และขาดการดำเนินการอย่างจริงจัง หรือท้อแท้หมดกำลังใจเมื่อไม่ได้รับการตอบสนองที่ดี

5.2 ไม่มีการกำหนดเป็นนโยบายในการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของ พระสงฆ์ที่ชัดเจน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงลึกในแต่ละเรื่อง เช่น ศึกษาคุณลักษณะหรือคุณสมบัติความเป็นผู้นำชุมชนของพระสงฆ์กับการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน หรือ ปัญหาที่ช่วยส่งเสริมด้านการบริหาร จัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน

2. ควรศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

บรรณานุกรม

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

- กรมศิลปากร ๒๕๓๓ ข. โบราณคดีเพชรบุรี. กรุงเทพมหานคร : กองโบราณคดีกรมศิลปากร.
กระทรวงวัฒนธรรม. แผนแม่บทแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๓. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงวัฒนธรรม,
๒๕๕๙.
กฤตยา แสงเจริญ. (๒๕๒๗). หมอลำผีฟ้า : ผู้รักษาพื้นบ้าน. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
จิตวิทยาคลินิก มหาวิทยาลัยมหิดล.
กิ่งแก้ว เกษโกวิทและคณะ. (๒๕๓๖). รายงานวิจัย หมอพื้นบ้านและการดูแลสุขภาพตนเองของชาวอีสาน:
กรณีศึกษา. ขอนแก่น: คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
กิ่งแก้ว เกษโกวิทและคณะ. (๒๕๔๑). พฤติกรรมการแสวงหาการรักษาพยาบาลของชาวชนบท: กรณีศึกษา
หมู่บ้าน ๓ แห่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ขอนแก่น: คณะสาธารณสุขศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
เกรียงไกร วิศวามิตร. (๒๕๕๐). สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้าศิริราชกกุธภัณฑ์ พระโอรสใน
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ. [๑ กันยายน ๒๕๕๓]
โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. (๒๕๒๙). รายงานวิจัย สภาพความนิยมในการรักษาแบบพื้นบ้านโดยการใช้สมุนไพร
ของชุมชนในเขตอำเภอชุมพวง. นครราชสีมา: โรงพยาบาลชุมพวง.
โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. (๒๕๔๑). การดูแลรักษาสุขภาพและการรักษาพยาบาล: ประเด็นที่ควรพิจารณา. ใน
ระบบความรู้พื้นบ้านปัจจุบัน: การวิจัยและพัฒนา. หน้า ๑๒๒. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ. (๒๕๕๒). คำถาม – คำตอบสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ เล่ม
๓๒. กรุงเทพมหานคร : โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ.
จันทร์ทิรา เจียรณีย์. (๒๕๕๔). เอกสารประกอบการสอน วิชา แนวคิดพื้นฐานของศาสตร์ทางการพยาบาล.
นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
จารุวรรณ ศรีสร้อย, พิไลวรรณ ลีพลและกาญจนา วงษ์สวัสดิ์. (ม.ป.ป.) ปัจจัยที่มีผลต่อการบริโภคยาต้ม
สมุนไพรของประชาชนบ้านโคกกลาย ตำบลม่วงลาย อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร. สกลนคร:
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ พรพิไล เลิศวิชา. (๒๕๔๑). วัฒนธรรมหมู่บ้านไทย. กรุงเทพฯ: บริษัทเดือนตุลาการ
พิมพ์จำกัด.
ชุลีกร ขวัญชัยนันท บุษบา ปิ่นบัน. (๒๕๔๐). โครงการศึกษาวิจัยศักยภาพหมอยาพื้นบ้านในเขตอำเภอหล่ม
เก่าจังหวัดเพชรบูรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๐. สถาบันการแพทย์แผนไทย กรมการแพทย์ กระทรวง
สาธารณสุข.

- ดารณี อ่อนชมจันทร์. (บรรณาธิการ). (๒๕๔๘). การส่งเสริมพัฒนาการนวดพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพและเสริมสร้างรายได้ชุมชน. นนทบุรี : กลุ่มงานการแพทย์พื้นบ้านไทย กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข.
- ธารา อ่อนชมจันทร์. (๒๕๓๗). รายงานวิจัย การรักษากระดูกหักของหมอพื้นบ้านอำเภอพญาเม็งรายจังหวัดเชียงราย. เชียงราย: สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข.
- ปริญญาณ ภิกขุ. (๒๕๑๖). ประเพณีโบราณไทยอีสาน. อุบลราชธานี: โรงพิมพ์ศิริธรรม.
- ปรีชา อุยตระกูล. (๒๕๓๑). บทบาทของหมอพื้นบ้านในสังคมชนบทอีสาน. ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พานี ศิริสะอาด. (๒๕๕๔). ประสบการณ์เรียนรู้ผ่านภูมิปัญญาของเด็กน้อยอพยพ. ไทยนิวส์. ๑๔๘๓๘ (๑๘ : ๕ พบสารต้านมะเร็งจากพืชสมุนไพร posttodayonline. โพสต์ทูเดย์ออนไลน์ วันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๕
- เพชรน้อย สิงห์ช่างชัย และคณะ. (๒๕๕๙). วิจัยทางการแพทย์: หลักการและกระบวนการ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. สงขลา: โรงพิมพ์เหมการพิมพ์.
- เพ็ญภา ททรัพย์เจริญ, เสาวภา พรสิริพงษ์และพรทิพย์ อุกุศลรัตน์. (๒๕๓๙). การศึกษาภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านไทย พ่อใหญ่จารย์เคน ลาวงศ์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- มารศรี เขียมทรัพย์. (๒๕๓๕). ศักยภาพหมอพื้นบ้านกับการสาธารณสุขมูลฐาน: กรณีศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสาธารณสุขมูลฐาน กระทรวงสาธารณสุข.
- ยงศักดิ์ ตันติปฏิภนและคณะ (๒๕๔๓). การพัฒนาระบบสุขภาพทางเลือกในระบบสุขภาพไทย. นนทบุรี: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- ยิ่งยง เทาประเสริฐ, บรรณาธิการ. วิธีการดูแลรักษาสุขภาพในระบบการแพทย์พื้นบ้านแบบล้านนา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.ภาค) วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้าน สถาบันราชภัฏเชียงราย, ๒๕๔๖: ๖๗ หน้า.
- รัชณี จันทร์เกษ. (๒๕๔๘). หมอกระดูก – หมอน้ำมัน: เรียนรู้และเข้าใจหมอพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- รัชณี จันทร์เกษและคณะ. (๒๕๔๘). เรียนรู้และเข้าใจหมอพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- รุ่งรังษี วิบูลชัย. (๒๕๓๘). การดำรงอยู่ของการแพทย์พื้นบ้าน : กรณีศึกษาหมู่บ้านนาสีดา ตำบลข้าวปุ้น อำเภอกุดข้าวปุ้น จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วิชัย โชควิวัฒน์. (๒๕๔๖). นโยบายและทิศทางการพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- วีณา ศิริสุขและคณะ. (๒๕๔๘). ตำราพื้นบ้านจากเอกสารโบราณ: เรียนรู้และเข้าใจหมอพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- วุฒินันท์ พระภูจำนง. (๒๕๓๔). การรักษาแบบพื้นบ้านโดยใช้สมุนไพรของชาวชนบทอำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา เน้นมนุษยศาสตร์). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- สกัฒสาร “เถาว์วัลย์เปียง” เป็นยารักษาโรคปวดหลัง-ปวดตามข้อ. นสพ.เดลินิวส์ วันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๕๐.

- สกาวัฒน์ ชัยสุนทรและคณะ. (๒๕๓๕). ศักยภาพหอผู้ป่วยกับการสาธารณสุขมูลฐาน จังหวัดนครพนม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- สถาบันการแพทย์แผนไทย, กระทรวงสาธารณสุข. (๒๕๔๓). รวมบทคัดย่องานวิจัยการแพทย์แผนไทยและทิศทางการวิจัยในอนาคต. นนทบุรี: สถาบันการแพทย์แผนไทย.
- สนั่น ศุภธีรสกุล, เกศริน มณีนน, จุฬา วิริยะบุปผา, อรพรรณ สกุลแก้ว, วิภาวดีชำนาญ และเดือนดี กาญจนัมพะ. (๒๕๕๑). ภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรของหมอพื้นบ้านจังหวัดสงขลา และสตูล. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สมทรง ณ นครและกุสุมา ชูศิลป์. (๒๕๓๒). รายงานการสัมมนาแพทย์พื้นบ้านในงานสาธารณสุขมูลฐาน. ขอนแก่น: คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ส่วนวิจัยและพัฒนา สถาบันวัฒนธรรมศึกษา. (๒๕๕๑). ภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านกับการใช้สมุนไพรบำบัดรักษาความเจ็บป่วย: กรณีศึกษานายแวว วงศ์คำโสม บ้านโคกผาง ตำบลसानตม อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย.
- สำนักงานคณะกรรมการสาธารณสุขมูลฐาน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (๒๕๕๙). แนวคิดและวิธีการทำงานสมุนไพรและการแพทย์แผนไทยในชุมชน. กรุงเทพฯ: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี. (๒๕๖๐).
- สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบุลย์. (๒๕๔๕). โครงสร้างและพลวัตวัฒนธรรมภาคใต้กับการพัฒนา ใน โครงการเมธีวิจัยอาวุโสศาสตราจารย์สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบุลย์. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุพัตราชาติปัญญาชัยและคณะ. (๒๕๓๓). รายงานวิจัยเรื่องแหล่งที่ให้ข้อมูลและการตัดสินใจในการใช้ยาของประชาชนในชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: กรณีศึกษา ๔ หมู่บ้าน. ขอนแก่น: ขอนแก่นการพิมพ์.
- สุวิทย์ มาประสงค์. (๒๕๔๖). ภูมิปัญญาหมองู. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- เสนอ อินทรสุขศรี. (๒๕๓๙). รวมบทความ เกร็ดจากลุ่มยา. ชุดที่ ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : พิมพ์ทอง.
- เสาวนีย์ กุลสมบุรณ์และคณะ. (๒๕๔๘). ภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านอีสาน. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- โอภาส ชามะรัตน์. (๒๕๔๕). ภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านกับการใช้สมุนไพรบำบัดรักษาความเจ็บป่วย: กรณีศึกษานายแวว วงศ์คำโสม บ้านโคกผาง ตำบลसानตม อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏเลย.
- Sandelowski, M. (๑๙๙๕). Sample size in qualitative research. *Research in Nursing & Health*, ๑๘, ๑๗๙-๑๘๓.

ภาคผนวก ก. สรุปผลงานวิจัย 1 หน้า

สรุปผลงานวิจัย/โครงการวิจัย 1 หน้ากระดาษ A4 (สำหรับประชาสัมพันธ์)

โครงการ	(ไทย) การพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร (อังกฤษ) Sufficiency Economy Philosophy Propagation process Development of Buddhist Monks in Phetchaburi Prachuap Khiri Khan Samut Songkhram and Samut Sakhon provinces.
หัวหน้าโครงการ	พระครูวัชรสุวรรณนารถ Phrakru Watcharasuwannathorn, Phd. (Lookchoop Gate-khaiew)เลขที่บัตรประชาชน 3780100570800 วิทยาลัยสงฆ์วัดพระรูป จังหวัดเพชรบุรี เลขที่ 65 หมู่ 6 ตำบลช่องสะแก อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี 76000 โทรศัพท์มือถือ 089-239-9973 E-mail : tuptimthai@outlook.com
ปี พ.ศ.	2565
คำค้น	การเผยแพร่, แนวพระราชดำริ, เศรษฐกิจพอเพียง, การพัฒนากระบวนการเผยแพร่, พระสงฆ์

สรุปโครงการวิจัย 1 หน้า

ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย

“เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติถึงประชาชนทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ทันต่อโลกในยุคของโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมไปถึงความจำเป็นที่ต้องมีระบบคุ้มกันที่ดีในตัวพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลง ทั้งในภายนอกและภายในทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบรอบและความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน ในขณะเดียวกันก็ต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีจิตสำนึกในคุณธรรมและความซื่อสัตย์สุจริตและรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการยอมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ในทางด้านวัตถุสังคมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี”

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อประเมินและวิเคราะห์ สภาพปัญหา อุปสรรคการพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์
2. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร
3. เพื่อนำเสนอกระบวนการพัฒนาที่ได้จากการวิเคราะห์การเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร

ระเบียบวิธีวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยเน้นศึกษาการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ในจังหวัด

เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาครจากเอกสารทางวิชาการ หนังสือ บทความ วารสาร
สื่อสิ่งพิมพ์ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ ที่เกี่ยวข้อง

สรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาการพัฒนาระบบการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง
ของพระสงฆ์ พบว่า การพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางชุมชนนั้น สิ่งจำเป็นที่วัดแต่ละแห่งจะต้อง พัฒนาในทุกด้าน
โดยเฉพาะด้านกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของชุมชนนั้นๆ พระสงฆ์ซึ่งถือว่าเป็นผู้นำที่มี บทบาทมากในอดีต หรือ
แม้กระทั่งในปัจจุบันด้วยเหตุนี้เอง แนวทางในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนจึงมีความจำเป็นอย่าง
เร่งด่วนสำหรับสังคมในปัจจุบันดังนั้นเจ้าอาวาสและผู้นำชุมชนจะต้องมีคุณสมบัติหรือภาวะที่เหมาะสมกับ
ความเป็นผู้นำเสียก่อน และต้องกำหนดรู้แนวทางในการบริหารและการจัดการพัฒนาวัดควบคู่กับ ชุมชน
รวมทั้งจะต้องกำหนดรู้ปัญหาในการบริหารจัดการวัดและชุมชน จึงจะทำให้วัดกับชุมชนนั้นมีความเป็น
อันหนึ่งอันเดียวกันเป็นศูนย์กลางรวมของชุมชน เป็นที่พึ่งพิงอาศัยของชาวชุมชนนั้นๆ ได้การขับเคลื่อนแนวปรัชญา
ของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้พระสงฆ์ดำเนินการพัฒนาวัดให้สามารถเป็นศูนย์กลางชุมชน

ภาคผนวก ค. สรุปผลงานวิจัย 5 บรรทัด

สรุปผลงานวิจัย/โครงการวิจัย 5 บรรทัด (สำหรับเผยแพร่ในระบบEXPLORE(ผ่านทาง
เว็บไซต์www.thai.explore.net)

โครงการ	(ไทย) การพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของ พระสงฆ์ ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร (อังกฤษ) Sufficiency Economy Philosophy Propagation process Development of Buddhist Monks in Phetchaburi Prachuap Khiri Khan Samut Songkhram and Samut Sakhon provinces.
หัวหน้าโครงการ	พระครูวัชรสุวรรณาทธ Phrakru Watcharasuwannathorn, Phd. (Lookchoop Gate-khaiew)เลขที่บัตรประชาชน 3780100570800 วิทยาลัยสงฆ์วัดพระรูป จังหวัดเพชรบุรี เลขที่ 6 หมู่ 6 ตำบลช่องสะแก อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัด เพชรบุรี 76000 โทรศัพท์มือถือ 089-239-9973 E-mail : tuptimthai@outlook.com
ปี พ.ศ.	2565
คำค้น พระสงฆ์	การเผยแพร่, แนวพระราชดำริ, เศรษฐกิจพอเพียง, การพัฒนากระบวนการเผยแพร่, พระสงฆ์

สรุปผลงานวิจัย 5 บรรทัด

กระบวนการพัฒนาการพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์
นั้น เน้นความเป็นเศรษฐกิจแบบองค์รวม กล่าวคือ เป็นระบบการพัฒนาชีวิตของปัจเจกชน ควบคู่กับการ
พัฒนาสังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อม โดยมีจริยธรรมคือความเมตตา ความเกื้อกูลสงเคราะห์ ความสามัคคี
ความไม่ เห็นแก่ตัวตั้งหลักของระบบเศรษฐกิจพอเพียงที่กล่าวไว้ว่า มนุษย์อยู่ดี ชุมชนอยู่ดี ธรรมชาติดียั่งยืน 2.
เป็นระบบเศรษฐกิจแบบมีขั้วที่มีสัมมาอาชีพเป็นหัวใจสำคัญ ซึ่งสามารถโยงไปสู่การที่ พระพุทธศาสนามี
ท่าทีปฏิเสธความสุดโต่ง

ภาคผนวก ค. สรุปผลงานวิจัยในรูปแบบ Info graphic\

การพัฒนากระบวนการเผยแพร่ แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร

Sufficiency Economy Philosophy Propagation process Development of Buddhist Monks
in Phetchaburi Prachuap Khiri Khan Samut Songkhram and Samut Sakhon provinces.

สาเหตุของปัญหา

สภาพปัญหาอุปสรรคการพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ พบว่าการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมเป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ประชาชนมีความอ่อนไหวต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจึงควรมีกระบวนการแบบ "ธรรมาธิปไตย" กล่าวคือเป็นการบริหารที่ทุกคนมีส่วนร่วมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันในลักษณะของการปรึกษาหารือ

ที่มาของโครงการ

ในปัจจุบันถึงแม้จะมีการศึกษาวิจัยในการนำเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อไปประยุกต์ใช้ในส่วนต่างๆของสังคมแต่ยังไม่มีการศึกษา โดยเฉพาะในสถาบันสงฆ์ซึ่งถือว่าเป็นกลไกสำคัญในฐานะเป็นสถาบันหลักที่ประชาชนให้ความเชื่อถือ การวิจัยการพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาครจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่เป็นการศึกษาถึงสภาพปัญหาอุปสรรคการพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง อันจะนำไปสู่การสร้างนวัตกรรม / รูปแบบการพัฒนากระบวนการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาครเพื่อดำเนินตามแนวพระราชดำริได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ พระศาสนาต่อไป

ผลที่เกิดจากการดำเนินงาน

กระบวนการพัฒนาการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร พบว่าแนวทางในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนจึงมีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนสำหรับสังคมในปัจจุบัน ดังนั้นเจ้าอาวาสและผู้นำชุมชนจะต้องมีคุณสมบัติหรือภาวะที่เหมาะสมกับความเป็นผู้นำเสียก่อน และต้องกำหนดรู้แนวทางในการบริหารและการจัดการพัฒนาวัดควบคู่กับชุมชน

การนำไปใช้ประโยชน์ ทั้งภาครัฐและเอกชน

พระสงฆ์ของวัด ครู อาจารย์ในเขตพื้นที่ที่มีการนำแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงไปถ่ายทอดให้กับประชาชนในชุมชนรอบวัดได้อย่างถูกต้อง อันจะเป็นผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และประเทศชาติโดยรวม นอกจากนี้ในการถ่ายทอดความรู้ดังกล่าว พระสงฆ์ยังคงวิธีที่จะนำทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้สนับสนุนคำสอนในพุทธศาสนา เพื่อช่วยให้ประชาชนมองเห็นประโยชน์ของคำสอนที่มีต่อความสุขของมนุษย์ และความผาสุกของสังคมและธรรมชาติได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

www.nrct.go.th
nrctofficial

พระครูวัชรสุวรรณการ, ดร. (ลูกซุบ เกตุเพ็ญ)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ง. แบบประเมินผลงานวิจัยในการนำไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมที่ได้รับการ
จัดสรรงบประมาณ

แบบฟอร์มประเมินผลการวิจัยในการนำไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม
ที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ชื่อแผนงานวิจัย/ชื่อโครงการวิจัยกระบวนการพัฒนาการพัฒนาระบบการเผยแพร่แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร.....

ชื่อนักวิจัยพระครูวัชรสุวรรณมหาร, ดร. (ลูกซุบ เกตุเขียว) หน่วยงาน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุน340,000....(บาท) ปีงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุน...2563

วัน/เดือน/ปี ที่ดำเนินการวิจัยแล้วเสร็จ.26 สิงหาคม 2565

เป้าหมายดำเนินการจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร
พื้นที่การใช้ประโยชน์จังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร

ส่วนที่ 2 ผลการวิจัยและการนำไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม

2.1 การนำไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม (สามารถตอบได้มากกว่า 1 มิติ)

มิตินโยบาย หมายถึง การมีเอกสารแสดงความสนใจ ความต้องการ หรือการนำข้อมูลและแนวทางแก้ไขซึ่งได้จากผลงานวิจัย สิ่งประดิษฐ์และนวัตกรรมมาใช้ประกอบการแก้ไขปัญหาสำคัญและปัญหาเร่งด่วนของประเทศในองค์กร หรือหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน

- ปัญหาสำคัญ/ปัญหาเร่งด่วนของประเทศ คือ.....

.....

- ชื่อองค์กร หรือหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ที่นำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์.....

.....

- ช่วงเวลาที่นำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ (วัน/เดือน/ปี).....

- ลักษณะการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ (โปรดให้คำอธิบาย พร้อมแนบเอกสาร/ภาพประกอบ)

.....

.....

- การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อองค์กร หรือหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน (โปรดให้คำอธิบาย พร้อมแนบเอกสาร/ภาพประกอบ).....

.....

.....

มิติวิชาการ หมายถึง การมีเอกสารแสดงถึงการอ้างอิง (Citations) บทความวิจัย ที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารวิชาการระดับนานาชาติ ซึ่งมี Peer-review (โปรดแนบเอกสาร/หลักฐานอ้างอิง).....

.....

.....

□ มิติเชิงสังคม/ชุมชน หมายถึง การมีเอกสารแสดงความสนใจ หรือความต้องการเข้ารับการถ่ายทอดความรู้ของชุมชน ท้องถิ่น หรือองค์กร (ไม่ใช่หน่วยงานต้นสังกัดของนักวิจัย/หน่วยงานให้ทุน) ที่แสดงให้เห็นถึงการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ และรูปแบบการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อชุมชน ท้องถิ่น องค์กร

- ชื่อชุมชน ท้องถิ่น หรือองค์กร ที่นำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ บ้านหัวข่อย ตำบลหนองโสน อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี.....
- ช่วงเวลาที่นำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ (วัน/เดือน/ปี) 1-30 มิถุนายน 2564.....
- ลักษณะการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ (โปรดให้คำอธิบาย พร้อมแนบเอกสาร/ภาพประกอบ)
- แนะนำให้ประชาชนในชุมชนนำหลักพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ คือการปลูกสมุนไพรประจำบ้าน

- การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อชุมชน ท้องถิ่น องค์กร (โปรดให้คำอธิบาย พร้อมแนบเอกสาร/ภาพประกอบ)
- มีการปลูกสมุนไพรประจำบ้านนั้น ช่วยให้ครอบครัวประหยัดค่าใช้จ่ายได้เป็นบางส่วน

